

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

ERASMUS PROGRAMMAS NOZĪME JAUNIEŠU EIROPAS IDENTITĀTES
VEIDOŠANĀ

Bakalaura darbs

Autore:

Akadēmiskās bakalaura augstākās izglītības programmas “Mākslas”
Kultūras socioloģijas un menedžmenta apakšprogrammas
4.kursa studente Linda Vecvagare
(ID Nr. 20103429)

Darba vadītāja:

asoc.prof. Ritma Rungule

/paraksts/

Rīga

2014

SATURS

IEVADS	1
1. EIROPAS IDENTITĀTES VĒSTURE UN TEORĒTISKĀ ANALĪZE.....	3
1.1. Eiropas identitāte Eiropas Savienības līgumos 20. un 21.gs	3
1.2. Jēdziena „Eiropas identitāte” definēšanas iespējas un kritika	6
1.3. Eiropas identitātes veidošanās teorētiska analīze	10
2. <i>ERASMUS</i> PROGRAMMAS ATTĪSTĪBA UN MĒRĶI.....	17
2.1. <i>ERASMUS</i> programmas vēsture	17
2.1.1. Programmas izveide	17
2.1.2. Programmas attīstība	19
2.2. Eiropas Komisijas izvirzītie <i>ERASMUS</i> programmas mērķi	23
2.3. <i>ERASMUS</i> programmas ietekme uz Eiropas identitāti - teorētiskais pamatojums	27
3. <i>ERASMUS</i> PROGRAMMAS IETEKME UZ EIROPAS IDENTITĀTES VEIDOŠANOS	32
3.1. Līdzšinējie pētījumi par <i>ERASMUS</i> programmas nozīmi Eiropas identitātes veidošanā	32
3.2. Pētījuma metodoloģija	35
3.3. Dziļo interviju analīze.....	37
3.3.1. Jauniešu motivācija piedalīties <i>ERASMUS</i> programmā.....	37
3.3.2. Jauniešu pieredze pirms dalības <i>ERASMUS</i> programmā	41
3.3.3. Kognitīvās identitātes komponentes.....	44
3.3.4. Vērtējošās identitātes komponentes	56
3.3.5. Emocionālā identitātes komponente.....	62
3.3.6. Kultūras un politiskā Eiropas identitāte	67
3.3.7. Akadēmiskie, profesionālie un personiskie ieguvumi no <i>ERASMUS</i> programmas	69
3.3.8. <i>ERASMUS</i> programmas vērtējums.....	72
3.3.9. Secinājumi	74
NOBEIGUMS	77
KOPSAVILKUMS	80

LITERATŪRAS SARAKSTS	82
SUMMARY	90
PIELIKUMI.....	91
1.pielikums. Elementi, kas veido Eiropas identitāti – 2012.gada Eirobarometra dati	91
2.pielikums. <i>ERASMUS</i> studentu skaita procentuālais pieaugums kopš 2007.gada	92
3.pielikums. <i>ERASMUS</i> iebraucošo studentu procentuālais pieaugums kopš 2007.gada	93
4.pielikums. Dziļās intervijas vadlīnijas	94
5.pielikums. Respondentu sociāli demogrāfiskais raksturojums	96
6.pielikums. Dziļās intervijas transkripcijas paraugs.....	97

IEVADS

Diskusija par Eiropas identitāti kļuvusi īpaši populāra pēc vairāku Eiropas līgumu noraidīšanas referendumos. Pastāvīga vēlētāju aktivitātes samazināšanās Eiropas Parlamenta vēlēšanās un demokrātijas trūkums veicinājis ES nepieciešamību meklēt jaunus veidus kā tuvināties pilsoņiem, it īpaši jauniešiem. ES pēdējos gados pielikusi daudz pūļu, lai veidotu saikni ar jauniešiem, paaugstinātu to interesi un veicinātu līdzdalību.¹ Tas kļuvis īpaši aktuāli šogad, kad notiks Eiropas Parlamenta vēlēšanas, kuru ietvaros liela uzmanība pievērsta tieši jauno vēlētāju aktivitātes veicināšanai.

Definēt Eiropas identitāti ir grūts uzdevums, jo nepastāv vienota definīcija, kurai piekrīt visi zinātnieki, tomēr vairums pētnieku atzīst, ka Eiropas identitātes veidošanās jāskaidro no sociālās identitātes teorijas un paškategorizēšanas teorijas (*self - categorization theory*) skatupunkta. Arī šī kursa darba ietvaros Eiropas identitāte tiek skaidrota, pamatojoties šajās teorijās, kas uzsver, ka Eiropas identitāte ir indivīda piederība grupai līdz ar vērtību un emocionālo nozīmi, kas tai tiek piešķirta, akcentējot, ka sociālais konteksts nodrošina nepieciešamos apstākļus, kuros identitāte kļūst nozīmīga.²

Saskaņā ar Jaunatnes likumu, jaunieši ir personas vecumā no 13 – 25 gadiem³, tiem ir liela loma Eiropas nākotnes veidošanā, tāpēc nozīmīgi ir jautājumi, kā jauniešus tuvināt Eiropas projektam un paplašināšanās procesam, kā veicināt zināšanas par ES institūcijām un Eiropas lomu pasaulē. Pētījumi pierāda, ka daļa jauniešu izjūt to, ka Eiropas institūcijas nedarbojas pārredzami un ir attālinātas no pilsoņiem⁴, tādēļ uzskatu, ka svarīgi ir pētīt jauniešu Eiropas identitātes veidošanos un faktorus, kas to veicina, lai mazinātu atsvešinātību un sekmētu pozitīvu attieksmi pret Eiropu un tās vērtībām jauniešu vidū, kā arī veicinātu jauniešu līdzdalību un aktīvu piedalīšanos Eiropas izveidē.

Starptautiskā studentu mobilitāte tiek uzskatīta par vienu no veidiem, kā radīt Eiropas identitāti jauniešu vidū. *ERASMUS* programma ir lielākā studentu apmaiņas programma Eiropā, tās ietvaros jau 3 miljoni studentu ir studējuši ārzemēs un tiem bijusi iespēja tieši

¹ Huyst, Petra. Forthcoming. *The Europeans of Tomorrow. Researching European Identity Among Young Europeans*. Centre for EU-studies. Ghent University.p.8. Pieejams: http://www.unc.edu/euce/eusa2009/papers/huyst_04D.pdf [skatīts 2013, 10.aprīlis]

² Agirdag, Orah, Petra Huyst and Mieke van Houtte. Determinants of the Formation of a European Identity among Children: Individual- and School-Level Influences. From: *Journal of Common Market Studies*. Vol.50, no.2, 2012. p.199.

³ Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija. *Dokumenti, kas nosaka jaunatnes politikas ietvaru*. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/jaunatne/7481.html> [skatīts 2013, 19.aprīlis].

⁴ Dolejšiová, Ditta. Introduction: Europe, citizenship and young people. From: *European Citizenship- in the Process of Construction.Challenges for citizenship, Citizenship education and democratic practice in Europe*. Council of Europe Publishing, 2009.p.9.

mijiedarboties un iepazīties ar citām Eiropas tautām un kultūrām.⁵ *ERASMUS* programmas galvenais mērķis ir veicināt un atvieglot mobilitāti augstākās izglītības ietvaros, bet papildus tam jau no programmas pirmsākumiem Eiropas Komisija to ir veidojusi arī kā pilsonisku pieredzi, kuras mērķis ir veidot Eiropas identitāti programmas dalībnieku vidū. Tomēr, par spīti teorētiskajam pamatojumam un plaši atzītajam ārzemju studiju pieredzes potenciālam iedvest vienotu identitāti studentu vidū, līdzšinējo pētījumu starpā nepastāv vienprātība un tie uzrāda atšķirīgus secinājumus par programmas faktisko ietekmi uz Eiropas identitāti.

Bakalaura darba ietvaros izvirzīts pētāmais jautājums – vai un kā *ERASMUS* apmaiņas programma veicina jauniešu Eiropas identitātes veidošanos. Darba mērķis ir raksturot saikni starp *ERASMUS* programmā pavadīto laiku un Eiropas identitātes izjūtu jauniešu vidū. Lai izpildītu šo mērķi, darba ietvaros izvirzītie uzdevumi ir, savācot un apkopojot informatīvos materiālus (literatūru un interneta resursus), kā arī veicot patstāvīgu empīrisko pētījumu, analizēt:

1. Eiropas identitātes vēsturi un attīstību, tās definēšanas iespējas un veidošanās teorētiskos aspektus:
 - a) aplūkojot Eiropas Savienības līgumus, kuru mērķis bijis veicināt Eiropas identitāti;
 - b) analizējot Eiropas identitātes definēšanas iespējas un kritiku;
 - c) skaidrojot Eiropas identitātes veidošanos kolektīvās identitātes un vairākidentitāšu (*theory of multiple identities*) teorijas ietvaros.
2. *ERASMUS* programmas vēsturi un attīstību, programmas mērķus un teorētisko saistību ar Eiropas identitātes veidošanos;
3. līdzšinējos pētījumus par *ERASMUS* programmas ietekmi uz Eiropas identitātes veidošanos;
4. patstāvīgi veiktā pētījuma rezultātus par *ERASMUS* programmas lomu jauniešu Eiropas identitātes radīšanā.

⁵ Dráberová, Karina. *History of the ERASMUS programme*. Pieejams: <http://www.osu.eu/index.php?kategorie=2&id=11172> [skatīts 2014, 13.feb.].

1. EIROPAS IDENTITĀTES VĒSTURE UN TEORĒTISKĀ ANALĪZE

Jautājumi par Eiropas identitāti ir kļuvuši populāri starp dažādu disciplīnu zinātniekiem un pētniekiem, kā arī starp dažādu valstu un partiju politiķiem. Diskusiju par Eiropas identitāti veicinājusi Eiropas Savienības paplašināšanās, dilemma par Turcijas pievienošanu, kā arī Eiropas krīze. Pētnieki galvenokārt aplūkojuši ar identitāti saistītus jautājumus Eiropas integrācijas leģitimitātes kontekstā, kurā tiek uzsvērts, ka vienotas ES politikas tālākai attīstībai nepieciešama pilsoņu vienotība un uzticība šim pārnacionālajam aktoram.⁶

Lai izprastu Eiropas identitātes būtību un veidošanos, nozīmīgi ir izpētīt šī jēdziena vēsturisko attīstību Eiropas Savienības līgumu ietvaros, noskaidrot tā definēšanas iespējas, kā arī aplūkot Eiropas identitāti no socioloģijas teoriju skatu punkta.

1.1. Eiropas identitāte Eiropas Savienības līgumos 20. un 21.gs

Eiropas Savienība tika izveidota ar mērķi izbeigt biežos un asiņainos karus starp kaimiņvalstīm, piedzīvojot slepkavošanas un iznīcību, tika saprasts, ka eiropiešiem jādara viss, lai šāda situācija neatkārtotos un Eiropā valdītu ilgstošs miers. Drīz pēc kara, 1949.gadā, Rietumeiropas tautas izveidoja Eiropas Padomi, kas bija pirmais solis ceļā uz sadarbību un Eiropas integrācijas procesu.⁷

Līgumi no 1950.gada līdz pat Lisabonas līgumam (2009.g) izceļ dažādas pieejas, kas tika izmantotas, lai stiprinātu Eiropas ideju un Eiropas identitāti. Pirmajās Eiropas integrācijas procesa desmitgadēs vienīgā atsauce uz identitātes jautājumu bija saistīta ar Eiropas atšķiršanu no citiem starptautiskās politikas dalībniekiem. No 1980.gadu otrās puses Eiropa tikusi arvien vairāk uztverta kā sabiedrība ar kopīgām vērtībām un kopīgu politisko telpu.⁸

Otrā pasaules kara beigas pavēra ceļu Eiropas integrācijas procesam. Francijas ārlietu ministrs Robērs Šūmans savā deklarācijā 1950.gada 9.maijā uzsvēra, ka ilgstošs miers Eiropā var tikt sasniegt tikai, ja gadiem ilgā sāncensība starp Franciju un Vāciju tiks likvidēta, kā arī pavēstīja uzskatu, ka ekonomisko interešu apvienošana palīdzētu uzlabot dzīves līmeni un būtu pirmais solis ceļā uz vienotāku Eiropu. Šajā deklarācijā pirmo reizi tika pausta ideja izveidot Eiropas Savienību un veicināt ciešāku sadarbību starp valstīm.⁹

⁶ Risse, Thomas. and Grabowsky, Jana Katharina. *European Identity Formation in the Public Sphere and in Foreign Policy*. RECON Online Working Paper, 2008. p. 1.

⁷ Eiropas Savienība. *Miers Eiropā- sadarbības iesākums*. Pieejams: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_lv.htm [skatīts 2014, 19.feb.].

⁸ Bekemans, Leonce. *The Idea of Europe: Identity- building from a Historical Perspective*. From: *A Value-driven European Future*. Brussels: European Interuniversity Press, 2012. p.75.

²⁵ Eiropas Savienība. *Šūmaņa deklarācija 1950.gada 9.maijā*. Pieejams: http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_lv.htm [skatīts 2014, 23.feb.].

Nozīmīgs ir arī Šūmana deklarācijai sekojošais Eiropas Ogļu un tērauda kopienas līgums 1951.gadā, kura ietvaros pirmo reizi sešas Eiropas valstis vienojās strādāt kopā, lai uzsāktu integrācijas procesu. Šajā līgumā tika attīstīta ideja par to, ka kopīgu ekonomisko interešu īstenošana radītu pamatu plašākai un dziļākai vienotībai starp dalībvalstu iedzīvotājiem.¹⁰

Pirmo reizi Eiropas identitātes jēdziens ierosināts Eiropas Kopenhāgenas samitā 1973. gada 14. un 15. decembrī, kur deviņu Eiropas Kopienas dalībvalstu - Beļģijas, Francijas, Vācijas, Itālijas, Luksemburgas, Nīderlandes, Lielbritānijas, Dānijas un Īrijas - vadītāji apliecināja savu apņemību ieviest jēdzienu Eiropas identitāte savās kopīgajās ārējās attiecībās.¹¹ Ideja par Eiropas identitāti bija balstīta uz principu par Devītnieka vienotību, atbildību pret pārējo pasauli un uz dinamisku Eiropas veidošanas raksturu. Samita mērķis bija ļaut sasniegt labāku savstarpējo attiecību definēšanu saistībā ar citām valstīm un savu pienākumu un vietas apzināšanos pasaules procesos.¹²

Deklarācijā par Eiropas identitāti tika atzīts, ka deviņas Eiropas Kopienas dalībvalstis ir tikušas sašķeltas to vēstures dēļ, bet tās ir pārvarējušas savas pagātnes nesaskaņas un izlēmušas, ka vienotība ir pamata nepieciešamība Eiropai, lai nodrošinātu kopīgās civilizācijas izdzīvošanu. Šajā samitā tika nolemts, ka šīs deviņas valstis vēlas nodrošināt, ka to tiesiskās, politiskās un morālās vērtības tiek respektētas un tiek saglabāta bagātīga nacionālo kultūru daudzveidība. Ar kopīgu attieksmi pret dzīvi, kas balstīta apņemībā veidot sabiedrību, kas var nodrošināt individuālās vajadzības, dalībvalstīm bija apņemība aizstāvēt pārstāvnieciskās demokrātijas principus, tiesiskumu, sociālo taisnīgumu un cilvēktiesību respektēšanu. Visi šie ir būtiski Eiropas identitātes aspekti.¹³

Kultūru daudzveidība kopīgas Eiropas civilizācijas ietvaros, kopīgas vērtības un principi, kopīgu interešu apzināšanās un vēlme piedalīties kopīgas Eiropas veidošanā – šie aspekti, kas izcelti Kopenhāgenas samitā, dod Eiropas identitātei tās oriģinalitāti un dinamiku.¹⁴

Pirmajās integrācijas desmitgadēs jautājums par Eiropas identitāti tika skatīts lielākoties tā ārējās dimensijās, kā mēģinājums iekļaut jauno pārnacionālo aktoru pasaules kontekstā.

¹⁰ Eiropas Parlaments. *Pirmie līgumi*. Pieejams:

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/how/evolution/article_7204_lv.htm [skatīts 2013, 4.marts].

¹¹ Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe. *Declaration on European identity*. Pieejams:

http://www.cvce.eu/obj/declaration_on_european_identity_copenhagen_14_december_1973-en-02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32.html [skatīts 2013, 4.marts].

¹² Vanthoor, Wim F.V. *A Chronological History of the European Union 1946-2001*. Edward Elgar Publishing, USA, 2002. p. 64.-65.

¹³ Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe. *Declaration on European identity*. Pieejams:

http://www.cvce.eu/obj/declaration_on_european_identity_copenhagen_14_december_1973-en-02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32.html [skatīts 2013, 4.marts].

¹⁴ Strath, Bo. *A European Identity: To the Historical Limits of a Concept*. From: *European Journal of Social Theory*. Sage publications, 2002. p.388.-389.

Pirmais mēģinājums virzīt Eiropas integrāciju tālāk par kopīga tirgus jēdzienu aizsākās līdz ar bijušā Beļģijas premjerministra L.Tindemansa ziņojumu 1976.gadā. Šajā ziņojumā tika ierosināta pilsoņu kopības veicināšana, attīstot Eiropas izpratni ar simbolu palīdzību.¹⁵

1984.gadā Fontenblo Eiropas Padome izveidoja Adonino komiteju, lai risinātu jautājumus, kas saistīti ar Eiropas tuvināšanos tās pilsoņiem. Komiteja izteica priekšlikumus par pilsoņu tiesībām, kultūru, jauniešu apmaiņām, veselību, sociālo drošību, brīvu pārvietošanos, pilsētu sadraudzību un Eiropas Kopienas simboliem. Pieņemtie simboli bija Eiropas pase, karogs, himna, un to mērķis bija veicināt piederības sajūtu Kopienai. Tika izveidotas arī studentu un pasniedzēju apmaiņas programmas, lai ar mobilitātes palīdzību sekmētu atvērti domājošu Eiropas kultūru.¹⁶

Nozīmīgu lomu Eiropas integrācijas procesā ieņēma Māstrihtas līgums 1993.gadā. Ar šo līgumu ieviesa jaunus sadarbības veidus starp dalībvalstu valdībām, piemēram, aizsardzības jomā un tieslietu un iekšlietu jomā. Tā ietvaros tika izveidota arī Eiropas pilsonība – juridiskais statuss, kas garantē to indivīdu tiesības, kam ir viena no dalībvalstu pilsonībām. Māstrihtas līgums uzsāka ceļu uz aizvien tuvākām attiecībām starp Eiropas institūcijām un pilsoņiem. Eiropas identitāte vairs netika attiecināta tikai uz ārējām dimensijām, bet ieguva konkrētāku iekšējo jēgu.¹⁷

2009.gada 1.decembrī stājās spēkā Lisabonas līgums, kura mērķis ir veicināt tautu solidaritāti, vienlaikus respektējot katras tautas vēsturi, kultūru un tradīcijas. Lisabonas līgumā uzsvērts, ka Eiropas Savienība ir veidota, pamatojoties uz tādām vērtībām kā cilvēka cieņas respektēšana, brīvība, demokrātija, vienlīdzība, likuma vara un cilvēktiesības, iekļaujot arī minoritāšu tiesības. Šīs vērtības ir kopīgas dalībvalstīm sabiedrībā, kur dominē daudzveidība, tolerance, taisnīgums, solidaritāte un vienlīdzība. Lisabonas līgums ietver sadaļu par kultūru, kur tiek skaidri definēta ES loma kultūras jautājumos un tiek apliecināts, ka ES jāveicina dalībvalstu kultūru uzplaukums, respektējot nacionālās un reģionālās atšķirības, vienlaikus pievēršot uzmanību kopīgam kultūras mantojumam. Lisabonas līgumā nostiprinātas demokrātiskās vērtības un mērķi, kam jābūt ES pamatā un jāklūst par Eiropas iedzīvotāju atskaite punktu.¹⁸

Eiropas identitātes jautājums ir aktuāls joprojām. 2013.gads ar Eiropas Komisijas lēmumu tika nosaukts par Eiropas pilsoņu gadu un ar dažādu aktivitāšu palīdzību iedzīvotāji tika informēti par tiesībām un ieguvumiem, ko sniedz ES pilsonība, tādējādi sekmējot piederības

¹⁵ Bekemans, Leonce. The Idea of Europe...,p.75.

¹⁶ Ibid, p.76.

¹⁷ es.gov. Pamatlīgumi. Pieejams: <http://www.es.gov.lv/eiropa-isuma/pamatligumi> [skatīts 2014, 23.feb.].

¹⁸ Ibid.

sajūtu Eiropai un veicinot Eiropas identitātes attīstību. 2014.gadā, kad notiks Eiropas Parlamenta vēlēšanas un tiks iecelta Eiropas Komisijas jaunā komisāru kolēģija, nav izvēlēta viena īpaša Eiropas gada tēma, bet šogad turpināsies projekti, kas saistīti ar Eiropas Pilsoņu gadu, pievēršot uzmanību sabiedrības līdzdalībai demokrātijā. 2014.gadā pilsoņiem, it īpaši jauniešiem, tiks sniegta iespēja piedalīties pasākumos un semināros par tiesībām ES demokrātijas kontekstā, tādējādi turpinot izglītēt ES pilsoņus un tuvināt tos vienotas Eiropas idejai.¹⁹

1.2.Jēdziena „Eiropas identitāte” definēšanas iespējas un kritika

Zinātnieku un pētnieku starpā nepastāv vienprātība tajā, vai Eiropas identitāte pastāv un kas to veido. Daži pētnieki attiecas skeptiski pret šādu identitātes formu, tomēr lielākā daļa atbalsta Eiropas identitātes pastāvēšanu. Tajā pašā laikā šiem pētniekiem ir dažādas idejas par to, kā Eiropas identitāti definēt un uz ko tā ir balstīta, tādēļ Eiropas identitātes pētniecībā nozīmīgi ir apskatīt dažādas šī jēdziena skaidrošanas iespējas, kā arī tā kritiku.²⁰

Eiropas identitātes atbalstītāji uzskata, ka Eiropas identitātes jēdziens nepieciešams, lai izvairītos no Eiropas Savienības sadrumstalotības, haosa, konfliktiem, kā arī lai palīdzētu sasniegt solidaritāti, saskaņu un sadarbību Eiropas ietvaros. Tomēr jautājumam, kā definēt Eiropas identitāti, nav skaidras un viennozīmīgas atbildes.²¹

Viens no Eiropas identitātes skaidrošanas veidiem ir instrumentālās teorijas skatījums, kas uzsver, ka iedzīvotāji ir racionāli aktori, kas savu lēmumu justies vai nejusties piederīgam Eiropai balsta uz racionāliem argumentiem. Ja piederība Eiropas kopienai sniedz tiem vairāk ieguvumu nekā zaudējumu, radīsies Eiropas identitāte. Ja persona uzskata, ka Eiropas institūcijas var veiksmīgāk atrisināt konkrētas problēmas, parādās pāreja uz lojalitātes izjūtu Eiropas līmenī.²²

Pilsoniskās teorijas pārstāvji, kā sociologi Jirgens Hābermāss un Stefano Bartolini, atbalsta ideju par kopīgām ES vērtībām un pienākumiem, kas parādās Eiropas konstitūcijā. To sauc par konstitucionālo patriotismu, kas nozīmē, ka pamats Eiropas identitātei ir kopīgā lojalitātē pret konstitūciju. Šī pētnieku grupa noraida nepieciešamību meklēt kopīgu kultūru, vēsturi vai etnisko piederību.²³

¹⁹ Europa.eu. *Eiropas gadi*. Pieejams: http://europa.eu/about-eu/basic-information/european-years/index_lv.htm [skatīts 2014, 4.maijs.].

²⁰ Huyst, Petra. “We have made Europe, now we have to make Europeans”: Researching European Identity among Flemish Youths. From: *Journal of Contemporary European Research*. Vol. 4, no. 4, 2008. p. 288.

²¹ Delgado-Moreira, Juan. Cultural Citizenship and the Creation of European Identity. From: *Electronic Journal of Sociology*. 1997. Pieejams: <http://www.sociology.org/content/vol002.003/delgado.html> [skatīts 2014, 23.feb.].

²² Huyst, Petra. “We have made Europe, now we have to make Europeans”..., p.289.

²³ Ibid.

Politologs un sociologs Maikls Braters (*Michael Bruter*) savā Eiropas identitātes definīcijā apvieno politiskos un kultūras elementus. Kultūras elementi attiecas uz to, ka cilvēki jūt spēcīgāku piederību citiem eiropiešiem nekā tiem, kas nav eiropieši. Politiskais Eiropas identitātes aspekts attiecas uz identifikāciju ar politisku sistēmu, šajā gadījumā Eiropas Savienību. Abi šie elementi var būt klātesoši Eiropas identitātē.²⁴

Britu sociālās psiholoģijas pārstāvis Henri Tadžfels (*Henri Tajfel*) Eiropas identitāti definē kā daļu no indivīda patības, kas rodas, apzinoties piederību sociālai grupai, kam līdzī nāk arī šīs piederības emocionālā nozīme. Saskaņā ar Tadžfela definīciju, Eiropas identitāte ietver gan sociālas, gan afektīvas komponentes, tādējādi tai jābūt klātesošai gan cilvēku sirdīs, gan prātos.²⁵

Liela daļa pētnieku atzīst nepieciešamību pēc kopīgām vērtībām un simboliem, lai definētu Eiropas identitāti. Šajā skatījumā Eiropas identitātes definīcijai jāatbild uz jautājumiem - kuri kultūras sasniegumi ir kopīgi eiropiešiem un kādas ētikas normas un politiskās vērtības tos vieno? Lai to izdarītu, jāizdala pamatelementi, kas sastāda Eiropas identitāti, kā arī nepieciešama norobežošanās, apziņa par to, kas ir īpašs Eiropā, salīdzinot ar citiem kontinentiem.²⁶

Par Eiropas identitātes pamatvērtībām var uzskatīt tolerances, humānisma un brālības atzīšanu. Eiropiešu lielākās vērtības ir brīvība, miers, cilvēka cieņa, vienlīdzība un sociālais taisnīgums, kas sakņojas antīkajā kultūrā un kristietībā, kas attīstījusies līdz mūsdienām un veido pamatu mūsdienu demokrātijai.²⁷

Eiropas Komisijas pasūtītais sabiedriskās domas pētījums Eurobarometrs, kas veikts 2012.gada pavasarī, liecina, ka galvenie elementi, kas veido Eiropas identitāti ir kopīga valūta eiro (ko minējuši 41% respondentu), demokrātiskās vērtības (40%), kam seko kultūra (26%) un vēsture (26%). Nozīmīgs faktors ir arī Eiropas ekonomiskie sasniegumi (21%), kā arī ģeogrāfija (18%), Eiropas karogs (16%) un Eiropas savienības moto (12%).²⁸

Eiropas identitāti var definēt, uzsverot tās kosmopolītisko dabu. Eiropas identitāte pauž ideju par kosmopolītiskas sabiedrības jauna veida lojalitāti, atmiņām un dialogu.

²⁴ Huyst, Petra. "We have made Europe, now we have to make Europeans"... , p.289.

²⁵ Ibid.

²⁶ Schneider, Heinrich. The dimensions of the historical and cultural core of a European identity. From: *Reflections on European Identity*. Working paper, European Commission, Forward Studies Unit, 1999. p.13-14. Pieejams: http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-mr/pbs/00/european_identity_en.pdf [skatīts 2014, 18.feb.].

²⁷ Samaniego Boneu, Mercedes. What do we Mean When we Say Europe? From: *European Identity. Individual, Group and Society*. University of Deusto, Ediw & Humanitarianet, 2003. p.41.

²⁸ 1.pielikums. European Citizenship Report. From: *Standard Eurobarometer 77*, Spring 2012. p.27. Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb77/eb77_citizen_en.pdf [skatīts 2014, 23.feb.].

Kosmopolītisma iemiesojums Eiropas identitātē ir redzams Eiropas Savienības moto - „Vienoti daudzveidībā”. Vienotība daudzveidībā attēlo mūsdienu Eiropas pašizpratni, tādējādi Eiropas identitāte ir pārnacionāla sevis apzināšanās forma, kas balstīta uz atšķirību atzīšanu.²⁹

Katra Eiropas identitātes jēdziena definēšanas iespēja uzsver citus aspektus kā nozīmīgus šīs identitātes veidotājus, tomēr vienojoša ir atziņa, ka Eiropas identitātes jēdziens attiecas uz “mēs” sajūtu, kas ir kopīga visiem eiropiešiem.³⁰ Eiropas identitāte ir solidaritāte ar Eiropas ideju, tās vērtībām un cilvēkiem.³¹

Lai gan pētnieku un zinātnieku vidū pastāv plašs Eiropas identitātes jēdziena atbalsts, tomēr aktuāli ir arī viedokļi, ka Eiropas identitātes jēdziens ir apstrīdams, jo īpaši attiecībā uz tā saturu un jēgu.³² Kritiķi noraida Eiropas identitātes pastāvēšanu, uzsverot, ka nepastāv Eiropas tauta, vienota Eiropas vēsture vai mīti, uz kā kopīga Eiropas identitāte varētu tikt veidota.³³

Kā galvenais Eiropas identitātes veidošanas šķērslis tiek uzskatīta kultūras daudzveidība Eiropā. Homogēns Eiropas projekts tiek skatīts kā draudi atšķirīgām kultūrām un nacionālajām identitātēm. Tiek uzsvērts, ka Eiropa nav pārnacionāla vienība, jo nav nekā tāda, kas ir eiropisks, bet pirms tam nebūtu bijis nacionāls vai reģionāls.³⁴ Eiropas identitātes kritiķi pauž, ka Eiropai nepiemīt kopīga sociālā nozīme, jo tas, kā cilvēki izvēlas piešķirt nozīmi Eiropai, ir atkarīgs no citiem to identitātes aspektiem, tostarp viņu nacionālās identitātes.³⁵

Britu sociologs Entonijs Smits noliedz Eiropas identitātes veidošanās iespēju, argumentējot, ka nācija ir vienīgais pamats sociālai vienotībai un politiskai darbībai. Kā iemeslu tam, kādēļ nepastāv lojalitāte pret Eiropu, viņš min to, ka Eiropā neeksistē kopīgi mīti

²⁹ Delanty, Gerard and Rumford, Chris. *Rethinking Europe: Social Theory And The Implications Of Europeanization*. Routledge, 2005. p.62.-63.

³⁰ Madeker, Ellen. *Turkey – a part of Europe? The Construction of European Identity in the German Enlargement Debate*. Paper prepared for the ECPR - Standing Group on the European Union Third Pan-European Conference on EU Politics, Bilgi University Istanbul, 2006. p.4 Pieejams: <http://www.pdfmagazine.info/ellen-madeker-turkey-a-part-of-europe-the-construction-of.pdf> [skatīts 2014, 23.febr.]

³¹ Wintle, Michael. The question of European Identity and the Impact of Changes 1989/90. From: *The Idea of a united Europe: Political, Economic and Cultural Integration since the Fall of the Berlin Wall*. Palgrave Macmillan Press, 2000. p.14.

³² Risse, Thomas. Social Constructivism and European Integration. From: *European Integration Theory*. Oxford University Press, 2005. p.166.

³³ Antonsich, Marco. The Narration of Europe in ‘National’ and ‘Post-national’ Terms: Gauging the Gap between Normative Discourses and People’s Views. From: *European Journal of Social Theory*. Vol.11, no.4, Sage publications, 2008. p.506.

³⁴ Angeles Marin, Maria. The European Dimension of Education. From: *European Identity. Individual, Group and Society*. University of Deusto, Ediw & Humanitarianet, 2003. p.85.

³⁵ Grundy, Sue and Jamieson, Lynn. European Identities: From Absent-Minded Citizens to Passionate Europeans. From: *Sociology*. Vol 41, no.4. Sage publications, 2007. p.664.

un simboli, nav kopīgas ideoloģijas, vēstures vai kultūras.³⁶ Līdzīgi arī citi autori, kas Eiropas identitātes veidošanu analizē caur nacionālās identitātes prizmu, uzsver, ka Eiropai trūkst visas iezīmes, kas tradicionāli raksturo nacionālu valsti.³⁷

Turpretī post-nacionālie uzskati mazāk akcentē kopīgas kultūras un etnisko faktoru trūkumu, pievēršot uzmanību sabiedriskajām un politiskajām vērtībām. Šajā skatījumā tiek uzsvērtā Eiropas teritoriālā neskaidrība un pārlietu universālās un kosmopolītiskās vērtības.³⁸ Kā arī par šķērslī Eiropas identitātes attīstībai minēta valodu daudzveidība un neskaidrās Eiropas robežas, kas ir aspekti, kas viegli atzīstami nacionālās identitātes gadījumā, bet Eiropas identitātē šādus identificētājus izdalīt ir neiespējami.³⁹

Apstrīdot Eiropas identitātes pastāvēšanu, tiek uzsvērts arī tas, ka dalībvalstīm ir pārlietu atšķirīga pieredze attiecībā uz normatīviem jautājumiem, kā konstitucionālā politika, sociālā politika, ārējā un iekšējā drošība. Ņemot vērā lielo nevienādību, tiek apšaubīts, ka ES iedzīvotāji jebkad varētu nonākt pie kopīgiem normatīviem standartiem. Stablu vienotu Eiropas vērtību trūkums kavē iespēju atrast kopīgu risinājumu sarežģītām un ētiski jūtīgām problēmām Eiropā.⁴⁰

Eiropas identitātes definīcija tradicionāli skar jautājumu par vēstures, ģeogrāfijas, ekonomikas, politikas, jurisprudences un kultūras nozīmi. Tomēr redzams, ka nevar apsvērt kopīgu eiropiešu vēsturi, jo Eiropas vēsture ir arī naida un konfliktu vēsture.⁴¹ Tāpat tiek kritizēts mēģinājums definēt kristietību kā Eiropas identitātes pamatu. Bijušais ANO attīstības programmas administrators, ekonomists un politiķis Kemals Dervis (*Kemal Derviş*) uzsver, ka kristietība kā pamats Eiropas identitātei iedrošina civilizāciju un reliģiju sadursmes, nonākot pretrunā ar vienu no nozīmīgākajiem apgaismības sasniegumiem - baznīcas nošķiršanu no valsts.⁴²

Tiek apšaubīta arī kopīga kultūra kā būtiska Eiropas identitātes sastāvdaļa, jo daudzi elementi šajā ierosinātajā Eiropas kultūras identitātē ir Rietumu elementi, kas nevar tikt

³⁶ Wintle, Michael. The Question of European Identity..., p.18.

³⁷ Antonsich, Marco. The Narration of Europe..., p.506.

³⁸ Ibid.

³⁹ László, Maracaz and Versteegh, Cornelia. European Citizenship as a New Concept for European Identity. From: *Acta Universitatis Sapientiae. European and Regional Studies*. Vol. 1, no. 2, 2010. p.161. – 163. Pieejams: www.acta.sapientia.ro/acta-euro/C1-2/eur12-2.pdf [skatīts 2014, 23.feb.].

⁴⁰ Kantner, Cathleen. Collective Identity as Shared Ethical Self-Understanding: The Case of the Emerging European Identity. From: *European Journal of Social Theory*. Sage publications, 2006. p.505.

⁴¹ Hanshew, Kenneth. EU=Europe? Euroskepticism and European Identity. From: *Forost Arbeitspapier*. Nr. 45, München: Forost, 2008. p.12.

⁴² Dervis, Kemal. *A European "identity" is no answer to the EU's ills*. Pieejams: http://europesworld.org/2007/10/01/a-european-identity-is-no-answer-to-the-eus-ills/#.UwnxRPl_uAU [skatīts 2014, 23.feb.] .

uzskatīti vienīgi par Eiropas iezīmēm.⁴³ Tādējādi šī kritika apgalvo, ka vērtības un tradīcijas, kas norādītas kā Eiropas identitātes būtība, nav īpašas Eiropai. Nav nekā unikāli eiropiska demokrātijā un tiesiskuma varā. Humānistu un racionālistu principi, uz kuriem balstīta Eiropas identitāte, patiesībā ir visas Rietumu civilizācijas universālie principi. Mūsdienās pēc tiem tiecas lielākā daļa pasaules valstu.⁴⁴ Saskaņā ar šo viedokli, Eiropas identitātes ideja ir mākslīgs veidojums, lai atbilstu pašreizējās politikas vajadzībām, pārkārtojot tradīcijas un vēsturi. Kritiķi uzsver, ka Eiropas identitātes veidošana notiek, izmantojot augsti selektīvu Eiropas vēstures interpretāciju, kas akcentē kopīgas tēmas, bet neizceļ konfliktus.⁴⁵

Eiropas identitātes jēdziens un tā skaidrojums izraisījis plašas diskusijas pētnieku un zinātnieku vidū. Tam ir gan piekritēji, kas uzsver šī jēdziena nozīmi Eiropas integrācijas procesā, atbalstot ideju par indivīdu sociālu un emocionālu saikni ar Eiropu, gan arī kritiķi, kas noliedz faktu, ka Eiropai piemīt īpašības, kas var veicināt kopīgas identitātes rašanos.

1.3.Eiropas identitātes veidošanās teorētiska analīze

Lai padziļināti izskaidrotu Eiropas identitātes veidošanos un specifiku, nepieciešams to analizēt dažādu identitāšu teoriju skatījumā. Eiropas identitātes veidošanās parasti tiek skatīta kolektīvās identitātes teorijas ietvaros, uzsverot “mēs” un “citi” nodalīšanu kā nozīmīgu identitātes veidotāju. Analizējot Eiropas identitāti, svarīgi ir izprast Eiropas identitātes attiecības ar citām indivīda identitātēm, ko izskaidro vairākidentitāšu teorija (*theory of multiple identities*), kā arī izšķirt politiskās un kultūras komponentes Eiropas identitātes ietvaros.

Identitātes var būt vai nu kolektīvas vai individuālas. Eiropas kontekstā lielākā daļa pētnieku izmanto kolektīvās identitātes teoriju, lai raksturotu Eiropas identitāti un tās veidošanos. Kolektīvā identitāte nav vienkārši vairāku individuālo identitāšu salikums, bet sevis apzināšanās noteiktas grupas ietvaros. Kolektīvā identitāte ir saistīta ar to, kā indivīdi sasniedz zināmu pašapzināšanos attiecībā uz ģimeni, sociālu vai etnisku grupu, valodu, kultūru, reliģiju vai politiskām saistībām. To bieži izsaka ar piederības ideju, tādēļ psiholoģiski un sociāli faktori spēlē nozīmīgu lomu kolektīvās identitātes veidošanā.⁴⁶ Eiropas kolektīvā identitāte var tikt raksturota kā daļa no indivīda pašapzināšanās, kas izriet no viņa zināšanām par piederību Eiropai, līdz ar vērtībām un emocionālo nozīmi, kas tiek

⁴³ Hanshew, Kenneth. EU=Europe? Euroskepticism and European Identity .p.12.

⁴⁴ Tonra, Ben. *The European Cultural Identity: Myth, Reality or Aspiration?* Institute of European Affairs, 1997. p.7.-8.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Delanty, Gerard and Rumford, Chris. *Rethinking Europe...*, p.52.

piešķirta šai piederībai.⁴⁷

Nozīmīgi, ka identitātes noteikšana nav konstants, nemainīgs process, bet tas mainās laika gaitā, atkarībā no tādiem kritērijiem kā iedzimtība, ģimene, valoda, reliģija un teritorija. Arvien pieaugošā globalizācija mūsdienu pasaulē noteikusi identitātes maiņu no statiskas uz vairāk kontekstuālu un dinamisku identitātes izpratni.⁴⁸ Sociālā konstruktīvisma teorija uzsver, ka kolektīvās identitātes ir mainīgas savā sastāvā un saturā. Kas ir daļa no grupas un kas ir tas, kas saista grupu kopā un atšķir to no citām grupām, var tikt pārdefinēts atkal un atkal. Eiropas Savienības paplašināšanās ir viens no piemēriem, kā mainās Eiropas kolektīvās identitātes robežas un sastāvs.⁴⁹

Kolektīvā identitāte paredz starpgrupu un iekšgrupu attiecības. Šis jēdziens ietver trīs aspektus. Pirmais aspekts ir sociāla kategorizēšana, kas nozīmē, ka cilvēki viens otram piešķir noteiktas kategorijas, piemēram, latvietis, krievs, students, šāda kategorija var būt arī eiropietis. Otrs aspekts ir sociālā identificēšanās - indivīds asociē sevi ar noteiktu grupu, kas viņam ir nozīmīga, lai saprastu savu vietu attiecībā pret citiem indivīdiem un grupām. Pastāv arī salīdzināšanas aspekts - indivīdi salīdzina savu grupu ar citām un piešķir lielāku nozīmi grupām, kurām tie pieder.⁵⁰

Nozīmīgi, ka grupas ietvaros pastāv savstarpēja apzināšanās par dalību grupā, kas piemīt grupas locekļiem. Kolektīvās identitātes ne tikai ietver izziņas komponentes, bet arī novērtējumus un emocionālo pieķeršanos. Tādējādi indivīds ne tikai zina par savu dalību noteiktā grupā, bet arī izjūt pozitīvu attieksmi pret to. Pieķeršanās noved pie lojalitātes un pienākuma izjūtas pret grupu. Šī lojalitāte veido pamatu sociālai mobilizācijai, kolektīvai rīcībai un atbalstam pret institūcijām, kā Eiropas Savienība. Jo spēcīgāka lojalitātes izjūta, jo lielākas uzvedības sekas var sagaidīt.⁵¹

Eiropas kolektīvās identitātes gadījumā tiek runāts par iedomātām kopienām, jo grupas dalībnieki citus šīs grupas locekļus nepazīst personīgi. Tomēr, pat iedomātām kopienām jāklūst īstām cilvēku prātos, lai izraisītu pieķeršanās un lojalitātes jūtas. Indivīds var identificēties ar grupu tikai tad, ja to uzskata par īstu, pat ja nepazīst tās dalībniekus personīgi. Īpašu notikumu atzīšana par nozīmīgiem Eiropas vēsturē un simbolu, kā karogs, himna, valūta, izmantošana ir līdzekļi, lai veidotu Eiropu par īstu kopienu un apliecinātu tās

⁴⁷ Risse, Thomas and Grabowsky, Jana Katharina. *European Identity Formation...*, p.1.

⁴⁸ Bekemans, Leonce. *The Idea of Europe...*, p.71.-72.

⁴⁹ Risse, Thomas and Grabowsky, Katharina Jana. *European Identity Formation...*, p.1.

⁵⁰ Sociālās identitātes teorija. Pieejams: <https://sites.google.com/site/socialapsihologija/socialas-psihologijas-teoretiska-dala/socialas-identitates-teorija> [skatīts 2014, 23.feb.].

⁵¹ Risse, Thomas. *A Community of Europeans?: Transnational Identities and Public Spheres*. Cornell University Press, 2010. p.22.

eksistenci.⁵²

Identitātes veidošana ne tikai satur norādes par to, kas ir īpašs iedomātajai kopienai, bet arī novelk šīs kopienas robežas, identificējot, kas pieder un kas nepieder grupai. Eiropas identitāte nepastāv kā dabiska parādība, bet gan tiek veidota. Šīs identitātes veidošanas centrā ir ideja par "citiem".⁵³ Kolektīvās Eiropas identitātes ietvaros indivīds identificē sevi kā grupas locekli, kas sevi atdala no "citiem", kas nav šīs grupas locekļi, tādējādi atšķirot eiropiešus no nepiederošajiem.⁵⁴

Indivīdi tiecas skatīt grupu, ar ko tie identificējas, kā pozitīvāku nekā grupu, kam tie nepieder. Kognitīvā psiholoģija uzsver, ka "mēs" un "citi" kategorizēšana pieaug atkarībā no tā, kā tā tiek iekļauta institūcijās, mītos, simbolos, kā arī kultūras pieņēmumos.⁵⁵

Pamatojoties uz "mēs" un "citi" izšķiršanu, Eiropas identitāte var tikt interpretēta, balstoties uz to, kā tā atšķiras no citām kultūrām. Eiropai laika gaitā vienmēr bijuši "citi". Senie grieķi sevi pretnostatīja Āzijai – sākumā trojiešiem, tad persiešiem. Viduslaikos "cita" lomu spēlēja arābi un pēc tam Osmaņu turki, bet renesansē tika uzsvērtā atšķirtība no Amerikas pamatiedzīvotājiem un citām attālām teritorijām. Arī Krievija un Austrumi bieži spēlējuši Eiropas "cita" lomu.⁵⁶

Skatot Eiropas integrāciju kā cilvēktiesību, likuma, demokrātijas un tirgus ekonomikas modernizācijas projektu, Eiropas pagātnes militārisms, nacionālisms un ekonomiskā atpalicība ir uzskatāma par ārgrupu. Arī ksenofobija un rasisms uzskatāmi par pagātnes paliekām un tādējādi par "citu". Statistikas dati rāda, ka identifikācija ar Eiropu saistās ar antirasisma un antiksenofobiskām attieksmēm, kā arī ar imigrantu tiesību atbalstīšanu.⁵⁷

Iespējams nozīmīgākais "cits" lielākajai daļai Eiropas šobrīd ir islāms, kas, lai gan arī Eiropā jau kopš viduslaikiem sastopami musulmaņi, tomēr ir bijis ārējais "cits" Eiropas identitātes veidošanā jau sen.⁵⁸

Tāpat arī vienpusējā ārpolitika Dž.Buša administrācijas laikā un no tās izrietošie transatlantiskie konflikti, kas beidzās ar Irākas krīzi 2002.-2003. gadā, veicināja to, ka arī ASV arvien vairāk tika konstruētas kā Eiropas ārgrupa. No vienas puses, ASV ir uzskatāmas

⁵² Risse, Thomas. *A Community of Europeans?: Transnational Identities and Public Spheres*. Cornell University Press, 2010. p.23.

⁵³ Stråth, Bo. A European Identity: To the Historical Limits of a Concept. p.397.

⁵⁴ Ross, Alistair. Dilemmas and Tasks in the Formation of Education-based Professionals in the Context of European Citizenship and European Identity. From: *European Identity. Individual, Group and Society*. University of Deusto, Ediw & Humanitariannet, 2003. p.157.

⁵⁵ Risse, Thomas. *Regionalism and Collective Identities: The European Experience*. ATASP Publications, 2000. p.4.

⁵⁶ Wintle, Michael. The question of European Identity..., p.24.-25.

⁵⁷ Ibid, p.53.-54.

⁵⁸ Ibid, p.25.

par daļu no Rietumu civilizācijas. Aukstā kara vēsture apgrūtina Eiropas nostādīšanu pretstatā valstij, kas atbalstījusi Eiropas integrāciju no pašiem tās sākumiem. No otras puses, Eiropa vienmēr saturējusi sava veida anti-amerikānisma elementus.⁵⁹

Sociologu un sociālo psihologu vidū pastāv uzskats, ka indivīdiem ir vairākas identitātes un šīs identitātes var veidot dažādas attiecības viena ar otru. Tā rezultātā cilvēks var just piederību Eiropai, savai valstij, savam dzimumam un citām grupām vienlaicīgi. Identitātes ir atkarīgas no sociālā konteksta. Jo nozīmīgāks ir sociālais konteksts, jo vairāk cilvēki identificēties ar attiecīgo sociālo grupu. Indivīds var identificēties ar savu reģionu, valsti, ar Eiropu vai pat visu pasauli, bet katra no šīm identitātēm ne vienmēr tiek spilgti izpausta.⁶⁰

Ideja par vairākām un no konteksta atkarīgām identitātēm noved pie kolektīvo identitāšu slāņu modeļa. Cilvēkiem un sociālām grupām ir vairākas identitātes un šīs identitātes ir slāņainas. Kura no vairākām identitātēm kļūs nozīmīgāka, ir atkarīgs no mijiedarbības sociālā konteksta.⁶¹ Piemēram, cilvēkam, kas nāk no Bavārijas, viesojoties Berlīnē ir izteiktāka bavārieša identitāte, kamēr viņš var spēcīgi izjust vācu identitāti, kad viņš ir Itālijā, bet, kad šis cilvēks nokļūst Amerikā, par nozīmīgāko viņš var izvirzīt identifikāciju ar Eiropu. Vairāku identitāšu jēdziens lietots bieži Eiropas identitātes pētniecībā un vairums zinātnieku noliedz uzskatu, ka Eiropas un nacionālā identitāte ir viena otru izslēdzošas.⁶²

Pastāv dažādi veidi, kā vairākas identitātes savā starpā mijiedarbojas. Pirmkārt, identitātes var būt pilnīgi atsevišķas. Šajā gadījumā nepastāv sociālo grupu dalībnieku pārklāšanās. Piemēram, indivīds var būt vienīgais vācietis savā sporta klubā, kā rezultātā identifikācija kā sporta kluba biedram ir neatkarīga no nacionālās identifikācijas. Tāpat cilvēki, ar kuriem indivīds identificējas savā profesionālajā dzīvē, var būt pilnīgi atšķirīgi no grupām, kurām tas jūtas piederīgs privātajā dzīvē.⁶³

Otrkārt, pastāv transversālas jeb pārklājošas (*cross-cutting*) identitātes. Šajā gadījumā daži, bet ne visi vienas identitātes grupas dalībnieki ir arī citas identitātes grupas dalībnieki. Transversālu identitāšu gadījumā identifikācija ar Eiropu pārklājas ar lojalitāti pret indivīda dzimumu, reliģiju vai politisko orientāciju. Indivīds var spēcīgi identificēties ar Eiropu un ar katolicismu, bet ne visi katoļi jūtas tāpat, kā arī ne visi, kas identificējas ar Eiropu, ir katoļi. Aptaujas liecina, ka Eiropas Parlamenta vai Padomes locekļiem ir šādas pārklājošas

⁵⁹ Wintle, Michael. *The question of European Identity...*, p.55.

⁶⁰ Risse, Thomas. *Regionalism and Collective Identities...*, p.4.

⁶¹ Ibid.

⁶² Herrmann, Richard and Brewer, Marilynn. *Identities and Institutions: Becoming European in the EU. From: Transnational identities. Becoming European in the EU.* Rowman & Littlefield Publishers, 2004. p.8.-9.

⁶³ Risse, Thomas. *A Community of Europeans?: Transnational Identities and Public Spheres.* p.23.

identitātes, tie jūtas piederīgi Eiropai un arī to partijai un valstij.⁶⁴

Treškārt, identitātes var būt iekļautas viena otrā (*nested*), līdzīgi sīpola slāņiem vai koncentriskām riņķa līnijām. Šajā gadījumā visi mazākās kopienas dalībnieki ir daļa no lielākas kopienas un identificējas ar to. Piemēram, vairums berlīniešu identificējas ar Vāciju un vairums vāciešu identificējas ar Eiropu. Lokālās identitātes ir pakārtotas nacionālajām identitātēm un nacionālās identitātes ir ietilpinātas Eiropas identitātē. Šis modelis liecina par hierarhiju starp cilvēka piederības un lojalitātes izjūtām. Indivīds saista sevi ar vienu dominējošo grupas identitāti un tai pakārto citas identitātes hierarhiskā veidā. Jo abstraktāka ir dominējošā identitāte, jo vairāk citas identitātes tā var sevī iekļaut. Tādējādi identitāšu attiecības ir harmoniskas un savstarpēji papildinošas. Šāda saistība paredz, ka dažādo identitāšu saturs ir saderīgs. Iekšējo "apļu" saturam pilnībā jāatbilst "ārējo apļu" saturam, kurš ir abstraktāks, lai varētu iekļaut sevī dažādus "iekšējos apļus". Eiropas kontekstā nepastāv viens identitāšu centrs, bet ārējais Eiropas rāmis ir piepildīts ar vairākām identitātēm. Juridiski tas ir institucionalizēts Eiropas pilsonības konceptā, kur katrs nacionālais valsts, kura ir Eiropas Savienības dalībvalsts, pilsonis automātiski tiek uzskatīts par Eiropas pilsoni.⁶⁵

Ceturtais veids, kā raksturot attiecības starp Eiropas un citām identitātēm, ir "marmora kūkas" (*marble cake*) modelis, kas paredz, ka identitātes sastāvdaļas nevar tikt atdalītas. Šajā gadījumā dažādas indivīda identitātes ietekmē viena otru un sajaucas. Tas kļūst īpaši skaidrs attiecībā uz politiskajām identitātēm. Berlīniešu reģionālās identitātes satur nozīmīgus elementus no vācu identitātes un varbūt pat Eiropas identitātes, atsaucoties uz līdzīgām vērtībām vai vēsturi.⁶⁶ Tas paredz, ka Eiropas identitātei, mijiedarbojoties ar atšķirīgo nacionālo identitāti, gala rezultāts nebūs viendabīga pāreja uz Eiropas identitāti, bet gan abu šo identitāšu sajaukšanās. Šajā modelī uzsvērts, ka nepastāv skaidras robežas starp indivīda nacionālo un Eiropas identitāti.⁶⁷

Ar marmora kūkas modeli saskan arī Eurobarometra dati, kas liecina par tendenci pirmkārt identificēties ar valsti un otrkārt ar Eiropu. Arī politiķi uzsver, ka Eiropas un nacionālā identitāte iet roku rokā. Valsts vizīšu laikā valsts karogs parasti tiek izkārts blakus Eiropas karogam, arī ES moto "Vienoti dažādībā" uzsver vairāku identitāšu, kas pārklājas, esamību. Tādējādi var apgalvot, ka augsta līmeņa nacionālā identitāte saskan ar augsta līmeņa Eiropas identitāti. Personas pieķeršanās valstij ir pozitīvi saistīta ar pieķeršanos Eiropai. Dažādas

⁶⁴ Risse, Thomas. *Social Constructivism and European Integration*. p.168.

⁶⁵ Risse, Thomas. *The Euro and Identity Politics in Europe*. From: *Journal of European Public Policy*. Routledge, 2003. p. 490.

⁶⁶ Schlenker, Andrea. *Multiple Identities in Europe: A Conceptual and Empirical Analysis*. EU-CONSENT, Workpackage V, 2007. p.9. – 11.

⁶⁷ Risse, Thomas. *The Euro and Identity Politics in Europe*. p. 491.

teritoriālās identitātes ir savstarpēji iekļaujošas, nevis izslēdzošas.⁶⁸

Tāpat jāuzsver, ka identificējoties ar Eiropu, var izšķirt divu veidu identitātes - politisko un kultūras identitāti. Politiskā Eiropa attiecas uz institucionālo kontekstu un Eiropas Savienību, bet kultūras Eiropa apzīmē plašāku Eiropas jēdzienu, kas balstās vēsturē un kultūrā.⁶⁹

Politiskā identitāte nozīmē indivīda identificēšanos ar politisku struktūru, ko veido institūcijas, tiesības un noteikumi. Šajā gadījumā nozīmīga ir atsauce uz Eiropas Savienību.⁷⁰ Eiropas institūcijas - gan ES, gan Eiropas Padome - mēģina veidot postnacionālu pilsonisko identitāti, uzsverot demokrātiju, cilvēktiesības, tirgus ekonomiku, labklājības valsti un kultūras dažādību kā būtiskas vērtības vienotas politiskās identitātes izveidei. Politiskā identitāte ir priekšnoteikums demokrātijas leģitimitātei, tādēļ tā ir nozīmīga arī Eiropas aspektā.⁷¹ Politiskā identitāte attiecas uz Eiropu kā politisku savienību. No politiskās identitātes skatupunkta, Eiropas identitāte nozīmē kopības un piederības sajūtu, kas piemīt cilvēkiem, kas dzīvo ES dalībvalstīs.⁷²

Turpretī, kultūras identitāte tiek saprasta kā viss, kas iekļauj vēsturi, tautību, civilizāciju un kultūras mantojumu. Cilvēki tādējādi identificējas ar Eiropu kā ar vēsturisku un kultūras telpu, nevis teritoriālu vienību.⁷³

Eiropas kultūras identitātei nozīmīgs ir vēstures aspekts. Ir iespējams izšķirt nozīmīgākos vēstures laikmetus, to vēstījumu un noteikt, kas būtu jā saglabā eiropiešu kolektīvajā atmiņā.⁷⁴ Tāpat kultūras identitāti stiprina kultūras un sociālie notikumi. Eiropas kultūras identitāte veidojas, izplatot kopīgus simbolus, ieviešot kopīgus svētkus, mācot vienotu izpratni par Eiropas vēsturi un Eiropas integrācijas procesu.⁷⁵

Līdz ar ES paplašināšanos, robežas starp kultūras un politisko Eiropu arvien vairāk pārklājas, radot spriedzi starp abiem jēdzieniem. Par to liecina arī debates par Turcijas pievienošanu ES. Tie, kas atbalsta Turcijas dalību ES, definē Eiropu politiskā skatījumā kā

⁶⁸ Risse, Thomas. *A Community of Europeans?: Transnational Identities and Public Spheres*. p.24.

⁶⁹ Risse, Thomas. and Grabowsky, Jana Katharina. *European Identity Formation...*, p. 2.-3.

⁷⁰ Aschhoff, Niklas. *Shaping European Identity: How Do Member States Support Identification With the European Union?* Bachelor thesis. Enschede: University of Twente, 2008. p.7.-8. Pieejams: <http://essay.utwente.nl/59262/> [skatīts 2014, 23.feb.].

⁷¹ Bruter, Michael. Civic and Cultural Components of a European Identity: A Pilot Model of Measurement of Citizens' Levels of European Identity. From: *Transnational identities. Becoming European in the EU*. Rowman & Littlefield Publishers, 2004. p.188.

⁷² Risse, Thomas. Social Constructivism and European Integration.p.170.

⁷³ Schneider, Heinrich. The Dimensions of the Historical and Cultural Core..., p. 15.-17.

⁷⁴ Jenkins, Richard. The Ambiguity of Europe: 'Identity crisis' or 'situation normal'? From: *European Societies*. Routledge, 2008. p.159.

⁷⁵ Union of European Federalists. *Resolution on European Cultural Identity*. Pieejams: <http://www.federalists.eu/uef/news/resolution-on-european-cultural-identity/> [skatīts 2014, 23.feb.].

postnacionālistisku un konstitucionālu vienību. Kamēr Turcija īsteno cilvēktiesības, demokrātiju un tirgus ekonomiku, nevar pastāvēt iebildumi pret tās dalību ES. Turpretī, Turcijas pievienošanas pretinieki atsaucas uz kultūras Eiropas redzējumu, koncentrējoties uz kristietību kā atsevišķu civilizāciju, kā rezultātā musulmaņu valsts nekad nevarētu pretendēt uz dalību ES.⁷⁶

Jautājums par Eiropas identitāti kļuvis arvien populārāks zinātnieku un pētnieku starpā, arī Eiropas Savienībai ir nozīmīgi saliedēt pilsoņus un veicināt atbalstu ES institūcijām. Eiropas Savienība pēdējos gados pielikusi daudz pūļu, lai veidotu saikni ar tās pilsoņiem, it īpaši jauniešiem, ar mērķi paaugstināt interesi un veicināt līdzdalību. Liela nozīme šī mērķa sasniegšanā ir izglītības, apmācības un jaunatnes programmām, no kurām par nozīmīgāko var uzskatīt augstskolu mobilitātes programmu *ERASMUS*.⁷⁷

⁷⁶ Risse, Thomas. and Grabowsky, Jana Katharina. *European Identity Formation...*, p. 2.-3.

⁷⁷ Huyst, Petra. *The Europeans of Tomorrow...*, .p.2.-9. Pieejams:
http://www.unc.edu/euce/eusa2009/papers/huyst_04D.pdf [skatīts 2014, 23.feb.].

2. ERASMUS PROGRAMMAS ATTĪSTĪBA UN MĒRĶI

ES finansētā studentu apmaiņas programma *ERASMUS* darbojas kopš 1987.gada. Tā ļauj studentiem pēc pirmā studiju gada pabeigšanas pavadīt 3 - 12 mēnešus studējot vai piedaloties praksē visā Eiropā.⁷⁸ Vietējā augstskola studijas ārzemēs ieskaita pēc Eiropas kredītpunktu pārnese sistēmas (ECTS).⁷⁹

Šobrīd *ERASMUS* programmā piedalās 33 Eiropas valstis un 90% Eiropas universitāšu. Vairāk nekā 200 000 studentu gadā ceļo uz ārzemēm, pateicoties šai programmai. Kopš tās dibināšanas 1987.gadā *ERASMUS* programmā kopā piedalījušies 3 miljoni Eiropas studentu.⁸⁰ *ERASMUS* ir līdz šim lielākā studentu apmaiņas programma Eiropā un tā pieaug arvien vairāk. Tā kā *ERASMUS* studijas ārzemēs dod studentiem iespēju kontaktēties ar citām Eiropas kultūrām un cilvēkiem, Eiropas Komisija uzsver, ka papildus akadēmiskajai un profesionālajai pieredzei programma veicina jauniešu piederības izjūtu Eiropai.⁸¹ Tāpat saiknei starp mobilitāti, starpkultūru mijiedarbību un kopīgas identitātes rašanos ir arī teorētisks pamatojums.

2.1. ERASMUS programmas vēsture

2.1.1. Programmas izveide

ERASMUS programmas aizmetņi meklējami jau 1960.gados, kad īpašu interesi par ārzemju studiju akadēmisko atzīšanu sāka izrādīt Sofija Koradi (*Sofia Corradi*), *ERASMUS* programmas dibinātāja. Atgriežoties Itālijā pēc vienu gadu ilgām studijām Ņujorkā, viņas aicinājums atzīt eksāmenus, kas tika kārtoti ārzemēs, par vienlīdzīgiem tiem eksāmeniem, kas viņai būtu jākārt Romas universitātē, tika noraidīts. Apzinoties šo problēmu un atklājot studiju perioda ārzemēs būtisko un pozitīvo ietekmi, Koradi bija pārliecināta, ka šādai iespējai jābūt pieejamai visiem studentiem. 1963.gadā viņa izdeva nelielu pētījumu "*Educare all'internazionalismo*", kurā tika runāts par dzīves un studiju pieredzes ārzemēs efektivitāti.⁸²

Nozīmīgs pagrieziena punkts bija 1969.gads, kad notika Eiropas rektoru konference. Šo gadu var nosaukt par *ERASMUS* programmas izveides sākuma punktu, kad tika ierosināts

⁷⁸ Streitwieser, Benhard. *ERASMUS Mobility Students and Conceptions of National, Regional and Global Citizenship Identity. Center for Global Engagement Working Paper Series. No.11, 2011. p.5.* Pieejams: http://www.cics.northwestern.edu/documents/workingpapers/CGE_11-001_Streitwieser.pdf [skatīts 2014, 14.feb.].

⁷⁹ Kultūras Ministrija. *Vispārējā izglītība, profesionālā izglītība un jaunatne.* Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/ES/kultura/Izglitiba_un_jaunatne.pdf [skatīts 2014, 15.feb.].

⁸⁰ European Commission. *Number of ERASMUS students tops 3 million.* Press release, 2013. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-657_en.htm [skatīts 2014, 14.feb.].

⁸¹ Sigalas, Emmanuel. Cross-border mobility and European identity: The effectiveness of intergroup contact during the *ERASMUS* year abroad. From: *European Union Politics*. Vol. 11, no. 2, 2010. p. 242.

⁸² Corradi, Sofia. *ERASMUS Programme: The origin, preparatory years (1963 –1986) and foundation of the EU initiative for the exchange of university students, reported and documented by the scholar who first conceived of it.* 2006. p.5.-6. Pieejams: http://www.lifelong.it/library/ERASMUS_en.doc [skatīts 2014, 14.feb.].

nozīmīgs jēdziens - „universitātes autonomija”, kas nozīmē, ka sadarbības līgumus var veidot pašas universitātes, nevis valsts.⁸³ Eiropas rektoru konferences ģenerālā asambleja notika Šveicē, Ženēvā 1969.gada septembrī. Pamatojoties uz universitāšu autonomijas ideju, augstskolas izrādīja iniciatīvu starptautiskai universitāšu sadarbībai.⁸⁴

Eiropas Ekonomiskā Kopiena kopš tās dibināšanas 1957.gadā pievērsās izglītības jautājumiem tikai tādās jomās kā profesionālā izglītība un pāreja no izglītības uz nodarbinātību.⁸⁵ Oficiāls Eiropas Kopienas Komisijas lēmums iekļaut izglītību savā jautājumu lokā tika pieņemts 1973.g.janvārī. 1974.g. politiķis un sociologs Ralfs Dārendorfs Komisijas vārdā iesniedza Ministru padomei dokumentu ar nosaukumu "Izglītība Eiropas Kopienā" („*Education in the European Community*”), kas ierosināja debates par sadarbību starp augstākās izglītības iestādēm un ārzemēs pavadīto studiju periodu akadēmisko atzīšanu.⁸⁶

1976.gada 9.februāra Eiropas Padomes rezolūcija izveidoja pamatprincipus Kopienas rīcībai izglītības jomā. Tā noteica Eiropas Savienības jauno politisko programmu mērķus un mehānismus. Ar īpašu atsauci uz augstāko izglītību, Kopienas mērķis bija veikt konkrētus pasākumus, lai veicinātu kontaktus starp atsevišķām augstākās izglītības iestādēm un turpinātu akadēmisko kvalifikāciju atzīšanu. Šīs rezolūcijas pieņemšana kļuva par vienu no pīlāriem, kas ir pamats Eiropas sadarbībai izglītības jomā šodien. Tāpat rezolūcijā tika nošķirtas darbības, kas būtu īstenojamas Kopienas līmenī un tās, kas būtu jāatstāj dalībvalstīm.⁸⁷

Tādējādi 1976.gadā Eiropas Kopiena pieņēma vēsturisku lēmumu aktīvi iesaistīties izglītības jomā un turpmāko desmit gadu laikā starp 1976. un 1986.gadu tika realizētas tā sauktās apvienotās studiju programmas (*Joint Study Programmes*).⁸⁸ Šo programmu dotācijas tika paredzētas, lai veicinātu ilgstošu sadarbību augstākās izglītības iestādēs dažādās dalībvalstīs ar mērķi veicināt kopīgu studiju kursu attīstību.⁸⁹ Iniciatīvas, ko finansēja Eiropas

⁸³ Oborune, Karina. *The ERASMUS programme of the European Union as Promoter of Tolerance Comparing Latvia to France and Switzerland*. Master's Thesis. University of Basel. GRIN Verlag, 2010. p.8.

⁸⁴ Corradi, Sofia. *ERASMUS Programme...*, p.7. Pieejams: http://www.lifelong.it/library/ERASMUS_en.doc [skatīts 2014, 14.feb.].

⁸⁵ Bracht, Oliver, Constanze Engel, Kerstin Janson and others. *The Professional Value of ERASMUS Mobility*. Final report, 2006. p.6. Pieejams: <http://www.parlement.com/9353210/d/belang%20ERASMUS%20onder%20professionals.pdf> [skatīts 2014, 17.feb.].

⁸⁶ Corradi, Sofia. *ERASMUS Programme...*, p.19. Pieejams: http://www.lifelong.it/library/ERASMUS_en.doc [skatīts 2014, 14.feb.].

⁸⁷ Ibid, p.21.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ European Commission. *Ten years of community aid for inter- university cooperation*. Press release, 1987. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-87-78_en.htm [skatīts 2014, 15.feb.].

Kopiena apvienoto studiju programmu kontekstā var tikt uzskatītas par sava veida izmēģinājuma projektu, uz kura pamata vēlāk tika veidota *ERASMUS* programma.⁹⁰

Sanāksmē 1983.gada 2.jūnijā Eiropas Ministru padome izteica viedokli, ka mobilitātes veicināšana augstākajā izglītībā ir viens no svarīgākajiem mērķiem sadarbībai Kopienā izglītības jomā. Tāpat liela loma tika piešķirta studiju akadēmiskās atzīšanas uzlabošanai, studiju citā dalībvalstī veicināšanai un apvienoto studiju programmu atbalstīšanai. 1984.gada 13.martā Eiropas Parlaments izdeva rezolūciju par augstāko izglītību un sadarbību starp augstākās izglītības iestādēm ("*Resolution on Higher Education and on the Development of Cooperation Between Institutions of higher Education*"), kurā tika pausts viedoklis, ka ir būtiski attīstīt zināšanu apmaiņu un veicināt profesoru un studentu mobilitāti kā reakciju uz pārmaiņām sabiedrībā, kurā zinātne un kultūra ieņem arvien pieaugošu, nozīmīgu lomu.⁹¹

1986.g. janvārī Komisija iesniedza savu priekšlikumu *ERASMUS* programmas izveidei. Tā paša gada jūnijā izglītības ministri no 12 dalībvalstīm apstiprināja gan programmas mērķus, gan tās vispārējo plānu, kuram tika dots nosaukums *ERASMUS*. Programmas nosaukums bija akronīms terminam "*European Action Scheme for the Mobility of University Students*" (Eiropas rīcības programma augstskolu studentu mobilitātei).⁹² 1987.gada 14.maijā *ERASMUS* programmu apstiprināja Ministru Padome un tā stājās spēkā. Galvenais pieņemtās *ERASMUS* programmas mērķis 1987.gadā bija veicināt un atbalstīt Eiropas augstākās izglītības studentu mobilitāti.⁹³

Laika posmu no 1960.gada līdz 1987.gadam var uzskatīt par *ERASMUS* programmas uzsākšanas un veidošanas periodu, kas vainagojās ar oficiālu *ERASMUS* programmas izveidi 1987.gadā. Pēc šī perioda sekoja plašs programmas attīstības un izplatības periods, kas turpinās vēl joprojām.

2.1.2. Programmas attīstība

ERASMUS programma tika apstiprināta 1987.gadā kā autonoma Eiropas Savienības programma, kuras mērķis ir atbalstīt studentu mobilitāti. Tās pirmajā pastāvēšanas gadā programmā piedalījās 11 valstis ar 3244 studentiem. Kopš tās aizsākumiem programma ir piedzīvojusi virkni būtisku izmaiņu.⁹⁴ Sākotnēji *ERASMUS* programmas budžets trīs gadiem bija 174,58 miljoni ECU (eiro priekštecis), bet periodā no 2007.gada līdz 2013.gadam ES

⁹⁰ Corradi, Sofia. *ERASMUS Programme...*, p.21. Pieejams: http://www.lifelong.it/library/ERASMUS_en.doc [skatīts 2014, 14.feb.].

⁹¹ Ibid, p.27.

⁹² Ibid, p.27.-28.

⁹³ Oborune, Karina. *The ERASMUS programme...*, p.10.

⁹⁴ Dráberová, Karina. *History of the ERASMUS programme*. Pieejams: <http://www.osu.eu/index.php?kategorie=2&id=11172> [skatīts 2014, 13.feb.].

iztērējusi 3,1 miljardu eiro *ERASMUS* programmai. Tāpat strauji pieaudzis *ERASMUS* studentu skaits, par ko liecina tas, ka 1987.gadā programma uzsāka savu darbību ar 3244 studentiem, bet 2002.gadā studentu skaits bija pieaudzis jau līdz 123 957.⁹⁵ 2011./2012. mācību gadā *ERASMUS* sasniedza jaunu rekordu, ļaujot vairāk nekā 250 000 studentu piedalīties programmā.⁹⁶

Nozīmīgs notikums *ERASMUS* programmas attīstībā bija *ERASMUS* Studentu tīkla izveide (*ERASMUS Student Network* - ESN). 1989.gadā *ERASMUS* birojs aicināja 32 bijušos *ERASMUS* studentus uz novērtēšanas sanākumi Ģentē, Beļģijā. Šī tikšanās bija aizsākuma punkts *ERASMUS* Studentu tīklam un problēmas, kas kļuva acīmredzamas izvērtēšanas gaitā, bija galvenie apvienības darba uzdevumi. Galvenais organizācijas moto, kas ir aktuāls joprojām, bija "studenti palīdz studentiem" (*students helping students*). Savu darbību ESN aizsāka 1989.gada 16.oktobrī Ūtrehtā, Nīderlandē. Pēc tam vairāki studentu tīkla atzari tika dibināti dažādās Eiropas universitātēs ar finansiālu atbalstu no Eiropas Komisijas.⁹⁷

Sākotnēji *ERASMUS* bija neatkarīga programma, bet 1995.gadā tā kļuva par daļu no vispārīgās izglītības programmas *Socrates* un tās darbības spektrs pakāpeniski paplašinājās, iekļaujot skolotāju mobilitāti un starptautisku sadarbību starp universitātēm.⁹⁸ Kopienas rīcības programma *Socrates* tika izveidota ar Padomes lēmumu 1995.gada 14. martā, tās galvenais uzdevums bija veicināt izglītības kvalitātes attīstību un atvērtu Eiropas zonu izglītībai.⁹⁹

Programmas *Socrates* ilgums bija no 1995.gada 1.janvāra līdz 1999.gada 31.decembrim. Programma *Socrates* apvienoja 3 jomas – augstāko izglītību (programma *ERASMUS*), skolu izglītību (programma *Comenius*) un aktivitātes tādās jomās kā valodu prasmes (programma

⁹⁵ Sigalas, Emmanuel. *Remaining proud of their national identity, yet uniting ever more closely? The ERASMUS students as the role model European citizens*. 2006. p.7. From: https://www.academia.edu/997769/REMAINING_PROUD_OF_THEIR_NATIONAL_IDENTITY_YET_UNITING_EVER_MORE_CLOSELY_The_ERASMUS_students_as_the_role_model_European_citizens [skatīts 2014, 13.feb.].

⁹⁶ European Commission. *Number of ERASMUS students tops 3 million*. Press release, 2013. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-657_en.htm [skatīts 2014, 14.feb.].

⁹⁷ esn.org. *History*. Pieejams: <http://www.esn.org/content/history> [skatīts 2014, 17.feb.].

⁹⁸ Dráberová, Karina. *History of the ERASMUS programme*. Pieejams: <http://www.osu.eu/index.php?kategorie=2&id=11172> [skatīts 2014, 13.feb.].

⁹⁹ The European Parliament and the Council of the European Union. Decision No 819/95/EC of the European Parliament and of the council of 14 March 1995 establishing the Community action programme "Socrates". From: *Official Journal of the European Communities*. 1995. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1995:087:0010:0024:EN:PDF> [skatīts 2014, 15.feb.].

Lingua), tālmācības, informācijas un pieredzes apmaiņa (programmas *Eurydice* un *Arion*). Kopējais programmas budžets bija 859 miljoni ECU.¹⁰⁰

Pēc programmas *Socrates* piecu gadu etapa noslēguma programma tika pagarināta par septiņiem gadiem, izveidojot *Socrates II*, kuras darbības laiks bija no 2000. gada 1. janvāra līdz 2006. gada 31.decembrim.¹⁰¹ Tā tika izveidota, balstoties uz pieredzi, kas tika gūta pirmajā programmas *Socrates* posmā un uz mērķiem, kas noteikti Komisijas ziņojumā "Ceļā uz zināšanu Eiropu" ("*Towards a Europe of Knowledge*").¹⁰²

Programmu *Socrates II* veidoja astoņas akcijas. Pirmās trīs no tām attiecās uz mūžizglītības posmiem – *Comenius* skolas izglītībai, *ERASMUS* augstskolas izglītībai un *Grundtvig* pieaugušo izglītībai un jauniem izglītības apguves ceļiem. Pārējās piecas saistītas ar papildinošām tēmām, kā valodu apguve (programma *Lingua*), tālmācības un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošana izglītības sistēmā (programma *Minerva*), jauninājumi un informācijas apmaiņa.¹⁰³

2006.gada 15.novembrī ar Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumu tika apstiprināta ES programma Mūžizglītības jomā. Šī programma tika veidota kā turpinājums tādām ES izglītības programmām kā *Socrates* un *Leonardo da Vinci*, kuru darbība noslēdzās 2006.gada 31.decembrī, *eLearning* programmai, Europass iniciatīvai un citām Kopienas rīcības programmām izglītības jomā. Programma veicināja sadarbību un mobilitāti starp dalībvalstīm izglītības un apmācības sektorā ar mērķi padarīt tās par pasaules kvalitātes standartu izglītības jomā.¹⁰⁴

Mūžizglītības programma darbojās no 2007. gada janvāra līdz 2013. gada decembrim un tā ietvēra visus izglītības veidus un līmeņus, un tajā varēja iesaistīties jebkurā mūža posmā.¹⁰⁵ Mūžizglītības programmas mērķi tika īstenoti līdz ar četru sektorālo programmu (*Comenius*, *ERASMUS*, *Leonardo da Vinci*, *Grundtvig*), Caurviju un Žana Monē programmu ieviešanu.¹⁰⁶

¹⁰⁰ The European Parliament and the Council of the European Union. Decision No 819/95/EC..., Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1995:087:0010:0024:EN:PDF> [skatīts 2014, 15.feb.].

¹⁰¹ Kultūras Ministrija. *Vispārējā izglītība, profesionālā izglītība un jaunatne*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/ES/kultura/Izglitiba_un_jaunatne.pdf [skatīts 2014, 15.feb.].

¹⁰² Europa.eu. *Socrates – Phase II*. Pieejams: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11043_en.htm [skatīts 2014, 15.feb.].

¹⁰³ Kultūras Ministrija. *Vispārējā izglītība, profesionālā izglītība un jaunatne*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/ES/kultura/Izglitiba_un_jaunatne.pdf [skatīts 2014, 15.feb.].

¹⁰⁴ Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija. *Rīcības programma Mūžizglītības jomā*. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/es/muzizglitiba.html> [skatīts 2014, 15.feb.].

¹⁰⁵ Valsts izglītības attīstības aģentūra. *Mūžizglītības programma*. Pieejams: http://www.viaa.gov.lv/lat/muzizglitibas_programma/ [skatīts 2014, 15.feb.].

¹⁰⁶ Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija. *Rīcības programma Mūžizglītības jomā*. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/es/muzizglitiba.html> [skatīts 2014, 15.feb.].

2014. gadā sākusi darboties programma *ERASMUS+*, Eiropas Komisijas jaunā ES atbalsta programma izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā. *ERASMUS+* aizvieto vairākas līdzšinējās ES programmas, kas aptver visas izglītības nozares: Mūžizglītības programmas - *ERASMUS*, *Leonardo da Vinci*, *Comenius*, *Gruntvig*, Jaunatne darbībā, kā arī piecas starptautiskas programmas - *ERASMUS Mundus*, *Tempus*, *Alfa*, *EduLink* un programmu sadarbībai rūpnieciski attīstītajām valstīm. Pirmo reizi *ERASMUS+* programma piedāvās atbalstu sportam, īpaši pamatlīmenī.¹⁰⁷

Programma ilgs no 2014.gada līdz 2020.gadam un tās galvenie atbalsta virzieni ir personu mobilitāte mācību nolūkos, sadarbība inovācijas veicināšanai un labās prakses apmaiņa, kā arī atbalsts politikas reformām.¹⁰⁸

Septiņu gadu programmai paredzētais budžets ir 14,7 miljardi eiro, kas ir par 40% augstāks nekā iepriekš. Plānots, ka vairāk nekā 4 miljoni cilvēku saņems atbalstu mācīties, strādāt vai brīvprātīgi darboties ārzemēs.¹⁰⁹

Latvijā *ERASMUS* programma tiek īstenota kopš 1999.gada. 1999./2000. mācību gadā no Latvijas *ERASMUS* programmā piedalījās 166 izbraucošie studenti un 15 ieobraucošie studenti¹¹⁰, kuru skaits daudzkārt pieaudzis - 2011. /2012. mācību gadā tika sasniegti 2194 izbraucošie un 3977 ieobraucošie studenti, liecinot par *ERASMUS* programmas popularitātes straujo pieaugumu Latvijā.¹¹¹ Jāuzsver, ka tieši Latvijā fiksēts vislielākais studentu mobilitātes dalībnieku skaita procentuālais pieaugums no visām *ERASMUS* programmas dalībvalstīm kopš 2007. gada, sasniedzot 85%.¹¹² Ievērojami pieaudzis arī izglītības iestāžu skaits – pirmajā gadā programmā piedalījās 11 augstākās izglītības iestādes no Latvijas, bet 2012. /2013. mācību gadā programmā piedalījās jau 42 augstākās izglītības iestādes. Sākot ar 2010.gadu *ERASMUS* programmu Latvijā administrē Valsts izglītības attīstības aģentūra.¹¹³

¹⁰⁷ European Commission. *ERASMUS+ Frequently Asked Questions*. Memo, 2013. Pieejams: [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-13-1008_en.htm?locale=en](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1008_en.htm?locale=en) [skatīts 2014, 15.feb.].

¹⁰⁸ Valsts izglītības attīstības aģentūra. *ERASMUS +*. Pieejams: http://viaa.gov.lv/lat/muzizglitibas_programma/ERASMUS_plus/ERASMUS_plus_about/ [skatīts 2014, 15.feb.].

¹⁰⁹ European Commission. *Green light for ERASMUS+: More than 4 million to get EU grants for skills and employability*. Press release, 2013. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1110_en.htm [skatīts 2014, 15.feb.].

¹¹⁰ Kivriņa, Ennata. *ERASMUS programma Latvijā*. Pieejams: http://www.aic.lv/bolona/Latvija/Sem_latv/20120517/E.KIVRINA_17.maijs_2012.pdf [skatīts 2014, 15.feb.].

¹¹¹ Valsts izglītības attīstības aģentūra. *ES Mūžizglītības programmas 2007. – 2013. gada rezultāti*. No: *ES Mūžizglītības programmas elektroniskais ziņu izdevums „Mūžizglītība Latvijā”*. Nr. 2, 2013. 15.lpp. Pieejams: http://issuu.com/viaaiv/docs/muzizglitibas_zinas_2013_2 [skatīts 2014, 16.feb.].

¹¹² 2.pielikums. European Commission. *On the way to ERASMUS +. A Statistical Overview of the ERASMUS Programme in 2011-12*. 2013. p.11. Pieejams: http://ec.europa.eu/education/library/reports/ERASMUS1112_en.pdf [skatīts 2014, 16.feb.].

¹¹³ Kivriņa, Ennata. *ERASMUS programma Latvijā*. Pieejams: http://www.aic.lv/bolona/Latvija/Sem_latv/20120517/E.KIVRINA_17.maijs_2012.pdf [skatīts 2014, 15.feb.].

Ņemot vērā *ERASMUS* programmas straujo attīstību un popularitātes pieaugumu gan Latvijā, gan Eiropā, kā arī, lai izpētītu *ERASMUS* programmas saistību ar Eiropas identitātes veidošanos, svarīgi ir noteikt, kādi bijuši Komisijas un Eiropas Savienības galvenie mērķi šīs programmas izveidē.

2.2. Eiropas Komisijas izvirzītie *ERASMUS* programmas mērķi

ERASMUS programmas galvenais mērķis ir veicināt un atvieglot mobilitāti augstākās izglītības ietvaros. Papildus tam, ka *ERASMUS* sagatavo Eiropas studentus darbam starptautiskā ekonomikā, no tās pirmsākumiem *ERASMUS* programmu Eiropas Komisija veicinājusi arī kā pilsonisku pieredzi, kuras mērķis ir veidot Eiropas apziņu programmas dalībnieku vidū. Tam pamatā ir ideja, ka dažādu tautību studentu mijiedarbība ieaudzina vai uzlabo Eiropas identitātes izjūtu starp dalībniekiem un kalpo kā ceļš uz patiesu Eiropas pilsonību.¹¹⁴

No 1987.gada līdz 1994.gadam noritēja pirmā *ERASMUS* programmas fāze. *ERASMUS* programmas dibināšanas dokumentā programmas mērķi definēti šādi:

- 1) veicināt plašu un intensīvu sadarbību starp universitātēm visās Kopienas dalībvalstīs;
- 2) dot iespēju arvien vairāk studentiem apgūt sākotnēju apmācību, pavadot integrētu mācību periodu citā dalībvalstī, lai nodrošinātu Kopienas ar atbilstošu darbaspēku, kam piemīt tieša ekonomisko un sociālo aspektu pieredze dalībvalstīs, vienlaikus nodrošinot vienlīdzīgas mobilitātes iespējas studējošajiem vīriešiem un sievietēm;
- 3) izmantot universitāšu intelektuālo potenciālu, palielinot mācībspēku mijiedarbību, lai nodrošinātu Kopienas konkurētspēju pasaules tirgū;
- 4) stiprināt mijiedarbību starp dažādu dalībvalstu pilsoņiem ar mērķi izveidot vienotu tautas Eiropas (*People's Europe*) koncepciju;
- 5) palielināt to absolventu skaitu, kas guvuši tiešu iekšējo Kopienas sadarbības pieredzi, radot pamatu, uz kura attīstīties intensīvai ekonomiskai un sociālai sadarbībai Kopienas līmenī.¹¹⁵

Kā pamatdokuments atklāj, *ERASMUS* programma bija paredzēta, lai veicinātu Eiropas integrāciju. Pieradinot Eiropas jauniešus pie idejas dzīvot kopā un strādāt ar kopīgu mērķi, Komisija cerēja likt pamatus ilgtspējīgam Eiropas integrācijas procesam. Tika gaidīts, ka

¹¹⁴ Mitchell, Kristine. Student mobility and European Identity: *ERASMUS* Study as a civic experience? From: *Journal of Contemporary European Research*. Vol.8, no.4, 2012. p.491. Pieejams: <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.feb.].

¹¹⁵ Sigalas, Emmanuel. *Remaining proud...*, p.8. Pieejams: https://www.academia.edu/997769/REMAINING_PROUD_OF_THEIR_NATIONAL_IDENTITY_YET_UNITING_EVER_MORE_CLOSELY_The_ERASMUS_students_as_the_role_model_European_citizens [skatīts 2014, 13.feb.].

absolventi ar tiešu dzīves pieredzi citā Eiropas valstī nevilcināsies sadarboties ar saviem vienaudžiem pāri robežām un pieņems Kopienas iekšējo sadarbību kā dabisku darbības virzienu.¹¹⁶

Analizējot dibināšanas dokumentā minētos programmas mērķus, var secināt, ka, papildus izglītības uzlabošanai, mobilitātes veicināšanai un universitāšu sadarbības sekmēšanai, *ERASMUS* programmas mērķis tās dibināšanas sākumā bija uzlabot pilsoņu mijiedarbību atbilstoši tautas Eiropas koncepcijas mērķiem. Tautas Eiropa bija Eiropas Padomes ierosināts jēdziens, ko izvirzīja 1984.gada sanāksmē Fontenblo ar uzdevumu saliedēt Kopienas iedzīvotājus.¹¹⁷ Šajā sanāksmē tika apspriesti veidi, kā stiprināt identitāti un uzlabot Kopienas tēlu, lai tuvinātu Eiropu tās pilsoņiem¹¹⁸, ko, balstoties uz dibināšanas dokumentu, var uzskatīt arī par *ERASMUS* programmas mērķiem. Attiecībā uz studentu apmaiņu Pietro Adonino ziņojums par tautas Eiropu noteica, ka darbība Kopienas līmenī, lai veicinātu jauniešu apmaiņu starp dažādām dalībvalstīm, palīdz veicināt Eiropas identitāti jaunajiem eiropiešiem.¹¹⁹

Bijušais Eiropas komisārs izglītības, apmācības, kultūras un jaunatnes jomā Jans Figels vienā no savām runām uzsvēra, ka *ERASMUS* var sekmēt Eiropas identitātes veicināšanu. Šī programma to dara vairākos veidos, bet it īpaši, nojaucot sociālās un kultūras barjeras starp eiropiešiem.¹²⁰ Figels atzina, ka *ERASMUS* programmai ir nozīmīga loma patiesu Eiropas pilsoņu radīšanā, kas pārstāv Eiropas vērtības.¹²¹ Tāpat Eiropas Komisijas paziņojumā „Padome pieņem *ERASMUS*” (*„ERASMUS adopted by the council”*) 1987.gadā minēts, ka *ERASMUS* programmai vajadzētu stiprināt Eiropas identitātes izjūtu, dodot iespēju studentiem pavadīt daļu sava studiju perioda kādā no Kopienas dalībvalstīm.¹²²

Viena no *ERASMUS* programmas dibinātājiem Sofija Koradi 1988.gada rakstā avīzei "*La Repubblica*" uzsvēra, ka *ERASMUS* programma ir saistīta ar "Pilsoņu Eiropas" (*Citizen's Europe*) politiku, kuras mērķis ir uzsvērt priekšrocības, ko indivīdiem to ikdienas dzīvē sniedz piederība Kopienai. Šajā rakstā Koradi norāda, ka pretēji izplatītai pārliecībai galvenā

¹¹⁶ Sigalas, Emmanuel. Cross-border mobility..., 243.

¹¹⁷ European Council. *A People's Europe*. Note from the Commission, Brussels, 1986. p.1. Pieejams: http://aei.pitt.edu/1784/1/peoples_europe_COM_86_371.pdf [skatīts 2014, 16.febr.]

¹¹⁸ Adonnino, Pietro. A People's Europe. Reports from the ad hoc Committee. *Bulletin of the European Communities*. Supplement, 1985. p.5. Pieejams: http://aei.pitt.edu/992/1/andonnino_report_peoples_europe.pdf [skatīts 2014, 16.febr.]

¹¹⁹ Sigalas, Emmanuel. Cross-border mobility..., p. 243.-244.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Mitchell, Kristine. Student mobility..., p.493. Pieejams:

<http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.febr.]

¹²² European Commission. *ERASMUS adopted by the council*. Memo, 1987. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-87-59_en.htm [skatīts 2014, 16.febr.]

studentu priekšrocība nav ne svešvalodu uzlabošana, ne profesionālo zināšanu papildināšana. Viņa uzsver, ka priekšrocības, ko studenti gūst, ir personīgās gudrības jomā nevis profesionālās zināšanās. Tas nozīmē, ka ieguvumi no *ERASMUS* programmas attiecas uz rakstura nobriešanu, intelektuālu attīstību un tāda dzīves veida piekropšanu, ko identificē ar mūžizglītību tās plašākā nozīmē. Ārzemju studijas sniedz iespēju personīgi piedzīvot dzīvi kultūrā, kas ir atšķirīga no indivīda paša kultūras. Koradi uzsver, ka, salīdzinot atšķirīgas kultūras, indivīdam ir iespēja pārskatīt vērtības, kuras kopš bērnības tas uzskata par pašsaprotamām un universālām.¹²³

No 1995.gada līdz 1999.gadam noritēja otrais *ERASMUS* posms, kad *ERASMUS* programma atradās programmas *Socrates* paspārnē. 1995.gada ES lēmuma ievada piezīmes ierosināja Eiropas dimensiju izglītībā, kurai jāpalīdz stiprināt studentu Eiropas identitāti. Oficiālie mērķi bija attīstīt Eiropas dimensiju izglītībā visos līmeņos, lai stiprinātu Eiropas pilsonības garu, pamatojoties uz katras dalībvalsts kultūras mantojumu, kā arī veicināt kvantitatīvus un kvalitatīvus uzlabojumus Eiropas Savienības valodu zināšanās, it īpaši to, kas tiek vismazāk pielietotas un vismazāk mācītas, tādējādi veicinot labāku izpratni un lielāku solidaritāti starp ES tautām, kā arī attīstot starpkultūru dimensiju izglītībā. Pamatojoties uz dalībvalstu kultūras mantojumu, tam būtu jāpalīdz stiprināt skolēnu un studentu Eiropas identitātes izjūtu, sagatavojot tos dalībai ES ekonomiskajā un sociālajā izaugsmē, liekot tiem apzināties priekšrocības un izaicinājumus, kas pastāv Savienībā, uzlabojot to zināšanas par Savienību un tās dalībvalstīm, uzsverot dalībvalstu un citu Eiropas un pasaules valstu sadarbības nozīmi.¹²⁴

Saskaņā ar 1996.gadā izdoto Komisijas zaļo grāmatu, studentu mobilitāte veicina pieaugošu eiropiešu pašapzināšanos, ko iegūst, atklājot jaunas kultūras un sabiedrības. Tāpat programmas pilsoniskais aspekts atklājās *ERASMUS* programmas moto - „vest studentus pie Eiropas, vest Eiropu pie studentiem” (*bringing students to Europe, bringing Europe to all students*).¹²⁵

2000. - 2006.gads bija trešā *ERASMUS* programmas fāze. Šī perioda galvenā īpatnība bija pāreja uz vispārēju ES stratēģiju. Izaugsmes stagnācija un augstais bezdarbs visā Eiropā rezultējās ES institūciju uzmanības pārorientācijā uz liela mēroga ekonomikas jautājumiem.

¹²³ Corradi, Sofia. *ERASMUS Programme...*, 29.-30. Pieejams: http://www.lifelong.it/library/ERASMUS_en.doc [skatīts 2014, 14.feb.].

¹²⁴ Sigalas, Emmanuel. *Remaining proud...*, p.9. Pieejams: https://www.academia.edu/997769/REMAINING_PROUD_OF_THEIR_NATIONAL_IDENTITY_YET_UNITING_EVER_MORE_CLOSELY_The_ERASMUS_students_as_the_role_model_European_citizens [skatīts 2014, 13.feb.].

¹²⁵ Mitchell, Kristine. *Student mobility...*, p.493. Pieejams: <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.feb.].

Jaunā ES devīze, kas izrietēja no Eiropas Padomes sanāksmes Lisabonā 2000.gadā, bija veidot "zināšanu Eiropu" (*Europe of Knowledge*). Tā rezultātā jaunais atskaite punkts ES darbībām vairs nebija tautas Eiropa un ideja par Eiropas identitātes veicināšanu atkāpās otrajā plānā. Tādējādi, lai gan Padome atzīst, ka nepieciešams veicināt aktīvu pilsonību, Eiropas pilsonības un identitātes jēdzieni šajā *ERASMUS* fāzē nebija tik nozīmīgi kā Eiropas dimensijas izglītībā stiprināšana un ES valodu zināšanu uzlabošana.¹²⁶

Periodā 2007. - 2013.g. *ERASMUS* tika iekļauta Mūžizglītības programmas sastāvā. Lai gan galvenais mērķis bija izveidot viskonkurētspējīgāko ekonomiku pasaulē līdz 2010.gadam, tomēr jautājums par to, kā veicināt Eiropas pilsonību, netika aizmirsts. Jauno stratēģisko virzienu gaismā Komisija argumentēja, ka veidot efektīvu Eiropas zināšanu un mācīšanās telpu, pievilcīgu tās iedzīvotājiem un pasaulei, joprojām ir liels izaicinājums. Starptautiskā mobilitāte mācību vajadzībām tika atzīta par vienu no tās galvenajām izpausmēm, kas veicina labāku nodarbinātību un ciešāku sadarbību Eiropā, kā arī Eiropas pilsonību. Jaunās integrētās programmas konkrētie mērķi ietvēra jaunradi un nodarbinātību, mūžizglītības nostiprināšanu, kā arī Eiropas pilsonības izjūtas radīšanu un tolerances un cieņas sekmēšanu.¹²⁷

No 2014.gada *ERASMUS* programma darbojas apvienotās *ERASMUS+* programmas ietvaros, kuras galvenais mērķis ir cīņa ar bezdarbu, it īpaši jauniešu vidū. Izglītības, apmācības un jauniešu programmas, kas piedāvātas *ERASMUS+* ietvaros, paredzētas, lai palīdzētu tikt galā ar izaicinājumiem, ko rada darba tigus un konkurējoša ekonomika. Tāpat nozīmīgi *ERASMUS+* programmai ir attīstīt jauniešu sociālo kapitālu, veicinot to aktīvu iesaistīšanos sabiedrībā saskaņā ar Lisabonas līguma mērķi sekmēt jauniešu iesaistīšanos demokrātiskā Eiropas dzīvē.¹²⁸

Jāuzsver, ka *ERASMUS+* programma ietver spēcīgu starptautisku dimensiju, kas izpaužas kā sadarbība starp partnervalstīm, it īpaši augstākās izglītības un jaunatnes jomā. Augstākās izglītības jomā tiek atbalstīti tādi pasākumi, kas paredzēti ciešākai sadarbībai - mobilitātes veicināšana, augstākās izglītības modernizācija un internacionalizācija, kā arī atbalsts politiskajam dialogam. Tāpat nozīmīga ir daudzvalodības dimensija, kas ir viens no *ERASMUS+* stūrakmeņiem un spēcīgs simbols ES centieniem būt vienotiem dažādībā.¹²⁹

¹²⁶ Sigalas, Emmanuel. *Remaining proud...*, p.9.-10. Pieejams: https://www.academia.edu/997769/REMAINING_PROUD_OF_THEIR_NATIONAL_IDENTITY_YET_UNITING_EVER_MORE_CLOSELY_The_ERASMUS_students_as_the_role_model_European_citizens [skatīts 2014, 13.febr.]

¹²⁷ Ibid, p.10.

¹²⁸ European Commission. *ERASMUS + Programme Guide*. 2014. p.9.-10. Pieejams: http://ec.europa.eu/programmes/ERASMUS-plus/documents/ERASMUS-plus-programme-guide_en.pdf [skatīts 2014, 17.febr.]

¹²⁹ Ibid.

Komisija lepojas ar *ERASMUS* programmu, jo tā izceļas kā viens no konkrētākajiem un populārākajiem piemēriem progresam, kas ticis sasniegts Eiropas integrācijas laikā.¹³⁰ Eiropas Komisija norāda, ka daudzu studentu pieredze liecina par to, ka ārzemēs pavadītais studiju periods ne tikai bagātina studentu dzīves akadēmiskajā un profesionālajā ziņā, bet var uzlabot arī valodu zināšanas, starpkulturālās prasmes un pašapziņu. Studentu pieredzes dod tiem labāku izpratni par to, ko nozīmē būt Eiropas pilsonim. Tāpat daudzi darba devēji augsti vērtē ārzemēs pavadītu studiju periodu, kas palielina studenta profesionālās iespējas.¹³¹

Brikena Ksomaki (*Brikena Xhomaqi*), *ERASMUS* studentu tīkla direktore, atzīst, ka *ERASMUS* programma ir vienīgā ES iniciatīva, kas strādājusi labi visās dalībvalstīs, tāpat Ksomaki uzsver, ka programma ļauj cilvēkiem ceļot pāri robežām, iegūt jaunus draugus un attīstīt savu Eiropas identitāti.¹³² Arī bijušais Eiropas Komisijas prezidents Žaks Delors 2012.gadā ziņoja, ka nenoliedzamie *ERASMUS* programmas panākumi ir devuši nozīmīgu ieguldījumu pilsoņu Eiropas izveidē.¹³³ Turklāt pašreizējais Komisijas prezidents Žozē Manuels Barrozu uzsver, ka *ERASMUS* programma ir attīstījusies un vairs nav tikai izglītības programma. Tā dod daudziem Eiropas universitāšu studentiem iespēju pirmo reizi dzīvot citā valstī un var uzskatīt, ka šī programma ir sasniegusi sociāla un kultūras fenomena statusu.¹³⁴

2.3. *ERASMUS* programmas ietekme uz Eiropas identitāti - teorētiskais pamatojums

Ne tikai Eiropas Komisija paredz *ERASMUS* programmas ietekmi uz Eiropas identitātes veidošanos, bet pastāv arī teorētisks pamatojums pieņemumam, ka studenti, kas pavadā daļu sava studiju perioda citā Eiropas valstī, attīsta Eiropas identitāti un kopības sajūtu. Sociālās komunikācijas teorija, sociālās psiholoģijas kontakta hipotēze, kā arī kopīgais starpgrupu identitātes modelis un integratīvās komunikācijas teorija izceļ pārnacionālu starpgrupu kontaktu nozīmi identitātes veidošanā.¹³⁵

Pētot Eiropas identitāti un tās veidošanos, jāuzsver, ka Eiropas identitātes pamatā ir konstruktīvisma teorija, kas nozīmē, ka šī identitāte nav dota, bet tā rodas mijiedarbības

¹³⁰ Sigalas, Emmanuel. Does *ERASMUS* Student Mobility promote a European Identity? From: *Webpapers on Constitutionalism & Governance beyond the State*. No.2, 2009. p.8. Pieejams: https://www.wiso.uni-hamburg.de/fileadmin/sowi/politik/governance/ConWeb_Papers/conweb2-2009.pdf [skatīts 2014, 14.feb.].

¹³¹ Feyen, Benjamin, Ewa Krzaklewska. The *ERASMUS* Programme and the „Generation *ERASMUS*” – A Short Overview. From: *The ERASMUS Phenomenon- Symbol of a New European Generation?* Peter Lang Edition, 2013. p.10.

¹³² Evans, Alex. Is *ERASMUS* really worth its budget boost? Pieejams: <http://www.thelocal.de/20131120/eu-student-exchange-upgraded-but-is-it-worth-it> [skatīts 2014, 18.feb.].

¹³³ Feyen, Benjamin, Ewa Krzaklewska. The *ERASMUS* Programme..., p.11.

¹³⁴ Eiropas Komisija. *ERASMUS @ 20: Komisija uzsāk vadošajai izglītības programmai veltītās gadadienas svinības*. Preses relīze, 2006. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-06-1698_lv.htm [skatīts 2014, 18.feb.].

¹³⁵ Mitchell, Kristine. Student mobility..., p.491. Pieejams: <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.feb.].

situācijās un tiek sociāli veidota. Sociālā konstruktīvisma teorija uzsver, ka kolektīvās identitātes ir mainīgas savā sastāvā un saturā, tādēļ identitātes veidošanā liela loma ir pieredzei un sociālajai mijiedarbībai.¹³⁶

Saskaņā ar sociālās komunikācijas teoriju, ko izstrādājis Karls Doičs (*Karl.W.Deutsch*), liela apjoma starptautiskie darījumi (*transactions*) ilgstošā laika periodā var novest pie integrētas kopienas veidošanās.¹³⁷ Doičs un citi transakcionālisti (*transactionalists*) uzsvēra sociālās komunikācijas nozīmi identitātes veidošanā gan nacionālās valsts ietvaros, gan pārnacionālā sabiedrībā.¹³⁸

Doičs paredz, ka kopīga identitāte var veidoties no pastiprināta kontakta un komunikācijas starp eiropiešiem.¹³⁹ Šī teorija norāda, ka starptautiskā integrācija ir dinamisks process, kas lielā mērā atkarīgs no starptautiskiem darījumiem. Tiem var būt dažādas formas, sākot no starptautiskas tirdzniecības un kapitāla plūsmas līdz darbaspēka migrācijai un studentu mobilitātei, tūrismam, pasta apmaiņai un cita veida starptautiskai mijiedarbībai. Nozīmīgi, ka šie darījumi rada vairākus komunikāciju tīklus starp indivīdiem un institūcijām, kas var novest pie "mēs" sajūtas veidošanās.¹⁴⁰

No dažādu veidu starptautiskiem darījumiem Doičs uzsver pārrobežu mobilitātes nozīmi. Pārrobežu cilvēku mobilitāte nozīmē iespēju veidot personiskus kontaktus ar dažādu tautību un kultūru indivīdiem, kas, iespējams, ir visefektīvākais un pastāvīgākais veids, kā iegūt zināšanas par cilvēku darbībām un vērtībām. Tādejādi, balstoties šajā teorijā, var secināt, ka, jo vairāk cilvēki šķērso robežas, lai studētu, strādātu un dzīvotu citā Eiropas valstī, jo lielākas izredzes ir izveidot Eiropas identitāti.¹⁴¹

Sociologs Nīls Fligstains (*Neil Fligstein*) izmantojis Doiča teoriju savā grāmatā „*Euroclash*”, kurā izdarījis līdzīgu secinājumu, ka pieaugoša mijiedarbība starp eiropiešiem var novest pie kopīgas Eiropas identitātes.¹⁴² Fligstains raksta, ka Eiropas sabiedrības radīšanas process paredz, ka cilvēki no dažādām valstīm iepazīst viens otru tieši mijiedarbojoties. No tā rodas jaunas un stabilas sociālās attiecības starp cilvēkiem no dažādām sabiedrībām. Šādas tiešas pieredzes ietekmē to, kā cilvēki uztver sevi un citus. Kamēr cilvēki no dažādām sabiedrībām saglabā savas kultūras un lingvistiskās atšķirības, tie

¹³⁶ Risse, Thomas and Grabowsky, Katharina Jana. *European Identity Formation...*, p.1.

¹³⁷ Sigalas, Emmanuel. *Cross-border mobility...*, p. 241.-242.

¹³⁸ Mitchell, Kristine. *Student mobility...*, p.494. Pieejams:

<http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.febr.]

¹³⁹ Medrano, Juan Diez. *Social Class and Identity. From: Sociology of European Union*. Palgrave Macmillan, 2001.p.42.

¹⁴⁰ Sigalas, Emmanuel. *Does ERASMUS...*, p.5. Pieejams: https://www.wiso.uni-hamburg.de/fileadmin/sowi/politik/governance/ConWeb_Papers/conweb2-2009.pdf [skatīts 2014, 14.febr.]

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Medrano, Juan Diez. *Social Class and Identity*.p.42.

uztver sevi un viens otru kā daļu no vienotas Eiropas sabiedrības. Šādas tiešas mijiedarbības sekas ir identitātes maiņa. Cilvēkiem, kas ceļo un strādā pāri robežām nav tikai nacionālā identitāte, bet tie sāk uzskatīt sevi par eiropiešiem.¹⁴³

Saskaņā ar Fligstaina teoriju, *ERASMUS* programmā nozīmīga ir iespēja sadarboties ar citiem Eiropas studentiem - kad studenti dodas uz ārzemēm un veido draudzību ar citiem eiropiešiem, tie atzīst kopīgas iezīmes, robežas starp iekšgrupu un ārgrupu kļūst izplūdušas un galu galā tie uztver sevi vairāk kā eiropiešus un mazāku nozīmi piešķir atšķirīgajām nacionālajām identitātēm.¹⁴⁴

Nozīmīga ir arī Gordona Olporta (*Gordon Allport*) starpgrupu kontakta hipotēze, kas pirmo reizi tika aprakstīta darbā „Aizspriedumu daba”.¹⁴⁵ Saskaņā ar šo hipotēzi kontaktēšanās ar citas grupas pārstāvjiem var mazināt aizspriedumus, atklājot līdzības uzskatos un vērtībās, kā arī veicinot pozitīvu attieksmi vienam pret otru. Jāuzsver, ka pozitīva ietekme ir saskarsmes situācijām, kurās tiek izpildīti tādi priekšnosacījumi, kā vienāds iesaistīto statuss, kopīgi mērķi, sadarbība un normatīvs atbalsts. Tāpat liela nozīme ir tam, lai saskarsme būtu pozitīva.¹⁴⁶

Vēlākie pētījumi, kas balstās uz Olporta izvirzīto saskarsmes hipotēzi, pievienojuši jaunus priekšnoteikumus, kas nepieciešami pozitīvas attieksmes veidošanai. Tomass Petigrūvs (*Thomas Pettigrew*) uzsver, ka jāpievērš lielāka uzmanība attieksmju veidošanās procesam un tam, kā un kāpēc notiek attieksmju maiņa.¹⁴⁷ Petigrūvs izdala attieksmes veidošanās četrus procesus – informācijas ieguvī par citu grupu, uzvedības maiņu, emocionālo saišu veidošanos un attieksmes maiņu pret savu grupu.¹⁴⁸ Tāpat Petigrūvs papildinājis Olporta izvirzītos 4 saskarsmes nosacījumus, uzsverot, ka starpgrupu draudzības iespējamība ir nozīmīgs saskarsmes hipotēzes priekšnoteikums. Kontakta situācijai jānodrošina iespēja tās dalībniekiem kļūt par draugiem.¹⁴⁹

¹⁴³ Fligstein, Neil. *Euroclash: The EU, European Identity, and the Future of Europe*. Oxford University Press, 2008.p.2.

¹⁴⁴ Ibid, p.16.

¹⁴⁵ Šūpule, Inese, Līga Krstiņa, Inguna Peņķe, Jolanta Krišāne. *Etniskā tolerance un Latvijas sabiedrības integrācija*. Rīga: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2004. 6.lpp. Pieejams: http://www.biss.soc.lv/downloads/resources/Tolerance/Tolerance_LV.pdf [skatīts 2014, 20.feb.].

¹⁴⁶ Schmid, Katharina, Miles Hewstone. Social Identity Complexity. Theoretical Implications for the Social Psychology of Intergroup Relations. From: *Social Cognition, Social Identity and Intergroup Relations*. New York: Psychology Press, 2011.p.88.-89.

¹⁴⁷ Šūpule, Inese, Līga Krstiņa, Inguna Peņķe, Jolanta Krišāne. *Etniskā tolerance...*, 7.lpp. Pieejams: http://www.biss.soc.lv/downloads/resources/Tolerance/Tolerance_LV.pdf [skatīts 2014, 20.feb.].

¹⁴⁸ Pettigrew, F.Thomas. Intergroup contact theory. From: *Annual Review of Psychology*. Vol. 49, 1998. p.70. Pieejams: <http://www.students.uni-marburg.de/~Nauj/downloads/03.%20Semester/expra/annurev.psych.49.1.65.pdf> [skatīts 2014, 20.feb.].

¹⁴⁹ Ibid, p.75.

ERASMUS programma apmierina vismaz galvenos nosacījumus saskarsmes hipotēzes teorijā. Studentiem ir vairāk vai mazāk vienlīdzīgs statuss, tiem ir kopīgas intereses, kā arī finansiāls un institucionāls atbalsts no ES, valsts un universitātes iestādēm. Turklāt, studējošiem studentiem ir mazāka iespējamība, ka to politiskā nostāja un izvēles ir pilnībā izveidojušās, tādēļ var sagaidīt, ka *ERASMUS* studenti ir atvērti jaunām idejām, pieredzei un perspektīvām. Tādējādi teorētiski var secināt, ka *ERASMUS* pieredze ārzemēs veicina Eiropas identitātes veidošanos, kā arī studenti kļūst tuvāki un pieaug atbalsts Eiropas integrācijai.¹⁵⁰

No saskarsmes hipotēzes izriet arī Semjuela Gartnera (*Samuel Gaertner*) un Džona Dovidio (*John Dovidio*) ideja par pārkategorizēšanos (*recategorization*) un kopīgu iekšgrupas identitātes modeli (*Common In-Group Identity Model*).¹⁵¹ Pārkategorizēšanās dinamiski maina dažādu grupu konceptuālo reprezentāciju no pretnostatījuma "mēs" pret "viņi" uz vienu, iekļaujošu un vienotu grupu "mēs". Tādējādi tiek radīta iekšgrupas identitāte, kas veicina pozitīvus uzskatus, izjūtas un uzvedību.¹⁵² Gartners un Dovidio norāda, ka šādu pārkategorizēšanos veicina personiska mijiedarbība. Pārkategorizācija no dažādām grupām uz vienu var tikt sasniegta, veidojot starpgrupu sadarbību un vēršot uzmanību uz kopīgajām iezīmēm.¹⁵³ Pārkategorizācijas ietvaros mijiedarbībā esošie indivīdi saprot, ka citas grupas locekļi ir arī viņu pašu grupas dalībnieki, tomēr Gartners un Dovidio uzsver, ka kopīgas identitātes izveide nenozīmē indivīdu oriģinālo identitāšu pamešanu.¹⁵⁴

Starpkultūru mijiedarbības un identitātes veidošanās aspektā nozīmīga ir arī Jang Jun Kimas (*Young Yun Kim*) izvirzītā integratīvās komunikācijas teorija (*integrative communication theory*), kurā tiek ierosināts starpkultūru identitātes jēdziens, kas norāda uz laika gaitā iegūtu identitāti, kas tiek uztverta kā pielāgošanās process, identitātei no monokulturālas iegūstot kompleksu un iekļaujošu raksturu. Kima skaidro, ka ar intensīvas un ilgstošas starpkultūru komunikācijas procesu indivīda identitāte piedzīvo pārmaiņas, kuras raksturo individualizācija un universalizācija. Individualizācija iekļauj skaidru sevis un cita definēšanu, uztverot savas un cita unikālās individuālās iezīmes. Individualizāciju papildina

¹⁵⁰ Sigalas, Emmanuel. *Remaining proud...*, p.6. Pieejams:

[https://www.academia.edu/997769/REMAINING PROUD OF THEIR NATIONAL IDENTITY YET UNITING EVER MORE CLOSELY The ERASMUS students as the role model European citizens](https://www.academia.edu/997769/REMAINING_PROUD_OF_THEIR_NATIONAL_IDENTITY_YET_UNITING_EVER_MORE_CLOSELY_The_ERASMUS_students_as_the_role_model_European_citizens) [skatīts 2014, 13.febr.]

¹⁵¹ Pettigrew, F.Thomas. Intergroup contact theory. p.75. Pieejams: <http://www.students.uni-marburg.de/~Nauj/downloads/03.%20Semester/expra/annurev.psych.49.1.65.pdf> [skatīts 2014, 20.febr.].

¹⁵² Dovidio, John, Samuel L.Gaertner. Intergroup Bias. From: *Handbook of Social Psychology*. Vol.2. New Jersey: John Wiley & Sons, 2010.p.1098.

¹⁵³ Gaertner, Samuel, John F.Dovidio. *Reducing Intergroup Bias: The Common Ingroup Identity Model*. Philadelphia: Psychology Press, 2000.p.7.

¹⁵⁴ Dovidio, John F., Samuel L.Gaertner. Reducing Prejudice: Combating Intergroup Biases. From: *Current Directions in Psychological Science*. Vol.8, no.4, Sage, 1999. p.101.-103.

universalizācija, ko raksturo vērtību relativitātes un cilvēka dabas universalitātes aspekta apzināšanās. Tādējādi Kima norāda, ka pastāv pozitīva korelācija starp starpkultūru identitāti un starppersonu mijiedarbību.¹⁵⁵

Papildus tam, ka Eiropas Komisija paredzējusi *ERASMUS* programmas ietekmi uz kopīgas identitātes veidošanos, šim pieņēmumam pastāv arī spēcīgs teorētisks pamatojums, tomēr, neskatoties uz to, līdzšinējie empīriskie pētījumi uzrāda atšķirīgus secinājumus par *ERASMUS* programmas spēju veicināt Eiropas identitāti jauniešu vidū.

¹⁵⁵ Kim, Young Yun. The Identity Factor in Intercultural Competence. From: *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. Sage, 2009.p.56.-57.

3. ERASMUS PROGRAMMAS IETEKME UZ EIROPAS IDENTITĀTES VEIDOŠANOS

3.1. Līdzšinējie pētījumi par ERASMUS programmas nozīmi Eiropas identitātes veidošanā

ERASMUS programma tiek uzskatīta par vienu no Eiropas Savienības galvenajiem līdzekļiem, lai radītu piederības sajūtu Eiropai. Tieša mijiedarbība ar citiem eiropiešiem var paaugstināt atvērtību un citu kultūru izpratni, tādējādi veicinot “vienoti dažādībā” izjūtu.¹⁵⁶ Tomēr, lai gan ERASMUS programmas nozīme Eiropas identitātes veidošanā ir teorētiski pamatota, tās empīriskais pierādījums ir vājš. Veikto pētījumu rezultāti nav viennozīmīgi, daži no tiem atrod saistību starp ERASMUS studijām un Eiropas identitāti, kamēr citi apstrīd šo apgalvojumu.

Jau 1964.gadā politologs Ārends Lidžfarts (*Arend Lijphart*) mudināja pētniekus apkopot un analizēt datus, lai izpētītu Eiropas studentu mobilitātes ieguldījumu Eiropas integrācijā. Šis aicinājums balstījās K.Doiča teorijā, kas uzsvēra, ka personisks kontakts ar cilvēkiem no citām nacionalitātēm var uzlabot starptautiskās attiecības un veicināt politisko integrāciju. Lidžfarts uzsvēra, ka, salīdzinot ar ekonomiskajiem migrantiem, studentiem ir lielāka iespēja iesaistīties intensīvā personiskā kontaktā ar vietējiem iedzīvotājiem.¹⁵⁷

Lielākā daļa agrīno liela mēroga pētījumu par ERASMUS programmu saistīti ar to, kā tā sasniedz savus akadēmiskos un profesionālos mērķus. Šādi pētījumi ir, piemēram, Frīdholma Maivorma (*Freidholm Maiworm*) un Ulriha Taičlera (*Ulrich Teichler*) pētījums „Ārzemju studijas un karjera: bijušo ERASMUS studentu pieredze” (“*Study abroad and early career: experiences of former ERASMUS students*”) un Maivorma, Taičlera un Volfganga Staubes (*Wolfgang Steube*) pētījums „Studēšana Eiropā: ERASMUS pieredze: 1988-89. gada ERASMUS studentu aptauja” (“*Learning in Europe: the ERASMUS experience: a survey of the 1988-89 ERASMUS students*”). Šie pētījumi pievērsušies studentu akadēmiskajai pieredzei un to pāriešanai no universitātes uz nodarbinātību. Tomēr ir salīdzinoši maz pētījumu, kas pievērs uzmanību pilsoniskajiem programmas aspektiem un tam, kā ERASMUS studijas ietekmē dalībnieku identitāti un saikni ar Eiropu.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Toth, Annamaria. *Unity in Diversity – and in ERASMUS?* Nouvelle Europe, 2012. Pieejams: <http://www.nouvelle-europe.eu/en/unity-diversity-and-ERASMUS> [skatīts 2014, 22.feb.].

¹⁵⁷ Sigalas, Emmanuel. *Does ERASMUS...*, p.1.-2. Pieejams: https://www.wiso.uni-hamburg.de/fileadmin/sowi/politik/governance/ConWeb_Papers/conweb2-2009.pdf [skatīts 2014, 20.feb.].

¹⁵⁸ Mitchell, Kristine. *Student mobility...*, p.493. Pieejams: <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.feb.].

2003.gadā Rasels Kings (*Russell King*) un Enriks Ruiz- Dželesis (*Enric Ruiz- Gelices*) publicēja pētījumu par studentu migrāciju un tās ietekmi uz Eiropas identitāti un turpmāku migrāciju (*International Student Migration and the European 'Year Abroad': Effects on European Identity and Subsequent Migration Behavior*). Pētījumā 2000./2001. mācību gadā tika aptaujāti Saseksas universitātes studenti, salīdzinot mobilo un nemobilo studentu atbildes. Aptaujā piedalījās 1000 studentu, kas bijuši mācību apmaiņā, 400, kas nebija devušies studēt ārzemēs un 250 studentu, kas plānoja doties apmaiņā. Pētījumā tika secināts, ka studenti, kas pavadījuši daļu sava studiju perioda ārzemēs, ir ieinteresētāki Eiropas darbībā, nekā tie, kas apmaiņā nedevis. Tāpat mobilie studenti izrādīja pozitīvāku attieksmi pret Eiropas integrāciju un piederību Eiropas kultūras telpai.¹⁵⁹

2008./2009. mācību gadā Kristofs van Mols (*Christof Van Mol*) veica līdzīgu pētījumu ar nosaukumu „Eiropas studentu mobilitātes ietekme uz Eiropas identitāti un turpmāku migrāciju” (*The Influence of European Student Mobility on European Identity and Subsequent Migration Behaviour*). Tā ietvaros tika aptaujāti 1054 mobilie studenti, 798 studenti, kas noteikti izlēmuši doties apmaiņā, 786 potenciāli mobilie studenti, kas vēlētos studēt ārzemēs, bet nav šo lēmumu pieņēmuši, kā arī 248 nemobilie studenti no 24 universitātēm 16 Eiropas valstīs. Viņš atklāja, ka mobilie studenti ir vairāk piesaistīti Eiropai nekā nemobilie studenti. Galvenais secinājums bija, ka apmaiņas programmas stiprina studentu kultūralo Eiropas identitātes aspektu, bet tika apstrīdēta saikne starp studentu mobilitāti un turpmāku migrācijas uzvedību.¹⁶⁰

Dikinsoņa koledžas docente Kristīne Mišela (*Kristine Mitchell*) 2010./2011.mācību gadā veica pētījumu „Studentu mobilitāte un Eiropas identitāte: ERASMUS studijas - pilsoniska pieredze?” („*Student mobility and European Identity: ERASMUS Study as a civic experience?*”), kurā tika aptaujāts 1041 ERASMUS students un 970 studenti, kas apmaiņā nedevis. Aptaujas tika veiktas piecās universitātēs Francijā, Vācijā, Itālijā, Spānijā un Lielbritānijā.¹⁶¹ Šajā pētījumā Mišela atklāja, ka lielākā daļa ERASMUS studentu izrāda palielinātu interesi par Eiropu un Eiropas Savienību, tādējādi programmas dalībnieki jūtas eiropeiskāk nekā nemobilie studenti. Tāpat viņas savāktie dati liecināja, ka ERASMUS

¹⁵⁹ King, Russell, Enric Ruiz-Gelices. International Student Migration and the European 'Year Abroad': Effects on European Identity and Subsequent Migration Behavior. From: *International Journal of Population Geography*. Vol.9, no.3. John Wiley & Sons, 2003.p. 235.-247.

¹⁶⁰ Van Mol, Christof. The Influence of European Student Mobility on European Identity and Subsequent Migration Behaviour. From: *Analysing the Consequences of Academic Mobility and Migration*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2011.p.29.-50.

¹⁶¹ Mitchell, Kristine. Student mobility..., p.497. Pieejams:

<http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.febr.]

studenti izjūt lielāku piederību un pozitīvāku attieksmi pret ES nekā nemobilie studenti.¹⁶² Tādējādi šajos trīs minētajos pētījumos tika secināts, ka mācību periods ārzemēs pozitīvi ietekmē identifikāciju ar Eiropu un uzlabo piederību Eiropas kultūras telpai, tomēr citi pētījumi uzsver pretējo.

2003./2004. mācību gadā Emanuels Sigalas (*Emmanuel Sigalas*) izmantoja longitudinālo pētījuma metodi, lai noskaidrotu, vai *ERASMUS* programmā pavadītais laiks un personisks kontakts ar citiem eiropiešiem var veicināt Eiropas identitāti. 2003./2004. mācību gada sākumā un beigās tika aptaujātas divas *ERASMUS* studentu izlases - 241 students, kas devās *ERASMUS* programmā uz Lielbritāniju un 161 students, kas devās no Lielbritānijas uz kādu citu Eiropas valsti, kā arī tie paši jautājumi tika uzdoti kontroles izlasei - 60 Lielbritānijas studentiem, kas nedeļās apmaiņā.¹⁶³ Pētījums atklāja, ka *ERASMUS* pieredze nestiprina Eiropas identitāti, gluži pretēji - Eiropas identitātes līmenis Lielbritānijā ieobraucošajiem studentiem laika gaitā pasliktinājās.¹⁶⁴ Tādējādi, lai gan uzturēšanās ārzemēs noveda pie paaugstinātas mijiedarbības ar citiem eiropiešiem, tā nestiprināja dalībnieku Eiropas identitātes izjūtu.¹⁶⁵

Ians Vilsons (*Ian Wilson*) nonāca pie līdzīgiem secinājumiem, 2007./2008. mācību gadā veicot pētījumu „Ko mums sagaidīt no *ERASMUS* paaudzes?” (*„What Should We Expect of ‘ERASMUS Generations’?”*), kurā tika salīdzināti 99 britu, franču un zviedru *ERASMUS* studenti ar 145 studentiem, kas apmaiņas programmā nedeļās.¹⁶⁶ Šajā pētījumā tika analizēta studentu saikne un pašidentifikācija ar Eiropu un attieksme pret Eiropas integrāciju. Viņš konstatēja, ka apmaiņas studenti ir pozitīvāk noskaņoti, nekā tie, kas apmaiņā nedeļās, bet šī atšķirība pastāvēja jau pirms *ERASMUS* programmā pavadītā perioda.¹⁶⁷ Tādējādi Vilsons secināja, ka nepastāv atbalsts hipotēzei, ka *ERASMUS* programma noved pie izmaiņām studentu politiskajos uzskatos un identitātē.¹⁶⁸

Divējākus pētījuma rezultātus guvusi arī Latvijas Universitātes doktora grāda kandidāte Karīna Oburune. Pētījuma ietvaros 2009./2010. mācību gadā viņa aptaujāja 100 studentus, kas

¹⁶² Mitchell, Kristine. Student mobility..., p.511. Pieejams:

<http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.feb.].

¹⁶³ Sigalas, Emmanuel. Does *ERASMUS*..., p.10. Pieejams: https://www.wiso.uni-hamburg.de/fileadmin/sowi/politik/governance/ConWeb_Papers/conweb2-2009.pdf [skatīts 2014, 20.feb.].

¹⁶⁴ Sigalas, Emmanuel. Cross-border mobility..., p. 261.

¹⁶⁵ Kuhn, Theresa. Why Educational Exchange Programmes Miss Their Mark: Cross – Border Mobility, Education and European Identity. From: *Journal of Common Market Studies*. Vol.50, no.6. Blackwell Publishing, 2012.p.998.

¹⁶⁶ Mitchell, Kristine. Student mobility..., p.495. Pieejams:

<http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/viewFile/473/369> [skatīts 2014, 16.feb.].

¹⁶⁷ Kuhn, Theresa. Why Educational Exchange Programmes Miss Their Mark..., p.998.

¹⁶⁸ Toth, Annamaria. *Unity in Diversity – and in ERASMUS?* Nouvelle Europe, 2012. Pieejams: <http://www.nouvelle-europe.eu/en/unity-diversity-and-ERASMUS> [skatīts 2014, 22.feb.].

nebija piedalījušies *ERASMUS* programmā, 100 studentus, kas bija pieteikušies dalībai programmā un 100 studentus, kuri apmaiņā jau piedalījušies. Pētījumā tika secināts, ka no vienas puses *ERASMUS* programma ietekmē studentu Eiropas identitāti, bet no otras puses studenti, kas piedalās apmaiņas programmā, atšķiras no nemobilajiem studentiem ar multikulturālu pagātņi un spēcīgāku saikni ar Eiropu.¹⁶⁹

Analizējot nozīmīgākos līdz šim veiktos pētījumus par *ERASMUS* programmas ietekmi uz Eiropas identitātes veidošanos, var secināt, ka pētnieku vidū nepastāv vienprātība un pētījumu rezultāti uzrāda atšķirīgus secinājumus par apmaiņas programmas nozīmi. Rasels Kings un Enriks Ruizs - Dželesis, Kristofs van Mols un Kristīne Mišela savos pētījumos atklājuši, ka *ERASMUS* programma veicina studentu pozitīvu attieksmi pret Eiropu un Eiropas identitātes izveidi, turpretī Emanuels Sigalas un Ians Vilsons šādu sakarību neuzrāda, uzsverot, ka *ERASMUS* programma neveicina izmaiņas studentu identitātē. Turklāt Karīna Oburune norāda, ka studentiem, kas izlēmuši doties *ERASMUS* programmā, jau pirms apmaiņā pavadītā perioda ir spēcīgāka Eiropas identitāte nekā nemobilajiem studentiem. Tādējādi, balstoties uz iepriekš veikto pētījumu analīzi, var secināt, ka jautājums par to, vai *ERASMUS* studijas ietekmē Eiropas identitātes veidošanos, nav viennozīmīgi atrisināts.

3.2. Pētījuma metodoloģija

Analizējot iepriekš veiktos pētījumus, var secināt, ka Eiropas identitātes pētniecībā biežāk izmantota kvantitatīvā pieeja, it īpaši lietojot Eirobarometra pētījumos izmantotos jautājumu blokus. Tomēr Eirobarometra piedāvātajiem pētījumiem ir gan priekšrocības, gan ierobežojumi - no vienas puses tie ļauj vispārināt datus, bet no otras puses pastāv kritika par mērījumiem, kas tiek lietoti Eirobarometra pētījumos, uzsverot, ka vairums jautājumu ignorē faktu, ka cilvēkiem var būt vairākas identitātes. Ir autori, kas norāda, ka kvalitatīvais pētījums ir piemērotāks *ERASMUS* programmas un Eiropas identitātes pētīšanai, jo kvantitatīvo aptauju rezultāti nespēj notvert cilvēku iekšējos pārdzīvojumus, bet kvalitatīvais pētījums ļauj labāk izpētīt personisko pieredzi un izjūtas.¹⁷⁰

Empīriskā pētījuma veikšanai un izvirzīto mērķu sasniegšanai bakalaura darbā izmantota kvalitatīvā pētījumu metode, daļēji strukturēta dziļā intervija.¹⁷¹ Atlasot informantus, tika

¹⁶⁹ Oborune, Karina. Becoming more European after *ERASMUS*? The Impact of the *ERASMUS* Programme on Political and Cultural Identity. From: *Epiphany: Journal of transdisciplinary studies*. Vol.6, no.1, 2013. p.194.-195. Pieejams:

<http://www.ius.edu.ba:8080/iusjournals/index.php?journal=epiphany&page=article&op=viewFile&path%5B%5D=79&path%5B%5D=71> [skatīts 2014, 22.feb.].

¹⁷⁰ Huyst, P. Forthcoming. *The Europeans of Tomorrow. Researching European Identity Among Young Europeans*. Centre for EU-studies. Ghent University.p.10. Pieejams:

http://www.unc.edu/euce/eusa2009/papers/huyst_04D.pdf [skatīts 2014, 23.feb.].

¹⁷¹ 4.pielikums. *Dziļās intervijas vadlīnijas*.

veikta mērķtiecīgā izlase, izvirzot pamatprincipus un atlasot informantus, kuri atbilst noteiktiem parametriem – jaunieši (vecumā līdz 25 gadiem), kas ir kādas Eiropas Savienības valsts pilsonis un laika posmā no 2009./2010.mācību gada līdz 2012./2013.gadam vismaz vienu semestri pavadījis *ERASMUS* programmas ietvaros kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm.

Pētījuma ietvaros tika veiktas 15 daļēji strukturētās intervijas ar jauniešiem vecumā no 22 – 25 gadiem. 3 respondenti bija spāņi, 2 – bulgāri, bet pārējie bija no Grieķijas, Latvijas, Portugāles, Vācijas, Lietuvas, Slovākijas, Francijas, Austrijas, Polijas un Somijas. 4 no respondentiem studējuši *ERASMUS* programmas ietvaros Latvijā, 2 - Portugālē, 2 – Nīderlandē, 2 – Somijā, 2 – Itālijā, bet pa vienam respondentam pavadījuši *ERASMUS* periodu Beļģijā, Francijā un Zviedrijā. No 15 respondentiem 7 bija vīrieši, bet 8 sievietes. 11 no respondentiem *ERASMUS* programmā devās 2012./2013. mācību gadā, bet 4 no tiem 2011./2012. mācību gadā. 4 respondenti apmaiņas programmā pavadīja divus semestrus, bet 11 – vienu semestri. 12 respondenti bija studenti, no kuriem divi studēja jurisprudenci, divi politiku, divi ekonomiku, bet pārējie tūrisma, sociālo menedžmentu, antropoloģiju, ķīmiju, grafisko dizainu un žurnālistiku. 3 respondenti bija absolventi, kas ieguvuši grādu kino jomā, audiovizuālajā mākslā un biznesa administrācijā. Tāpat 5 no studējošajiem jauniešiem papildus studijām strādāja.¹⁷²

Intervijas aptuvenais ilgums bija viena stunda, tās forma bija individuālā intervija, kas notika tikai starp intervētāju un informantu, izmantojot programmu *skype*. Intervijas veids bija daļēji strukturētā intervija, jo tika izvirzītas vadlīnijas, bet intervijas gaitā veikta pielāgošanās informanta stāstījumam. Intervija ar informanta piekrišanu tika ierakstīta diktofonā un pēc intervijas veikta rediģētā transkripcija.¹⁷³ 1 intervija tika veikta latviešu valodā, bet pārējo 14 interviju valoda bija angļu. Angliski veiktās intervijas tika pārtulkotas latviski.

Intervētās personas pozitīvi vērtēja intervijas norisi, bija atsaucīgas un ar prieku runāja par savu pieredzi. *ERASMUS* programma un tajā pavadītais laiks respondentiem bija saistošs temats un tie labprāt apsprieda šīs programmas ietekmi uz viņu personisko dzīvi.

Dziļās intervijas galvenie jautājumi tika balstīti uz Tomasa Risses izvirzīto teoriju par trīs identitātes komponentēm – kognitīvo, afektīvo un vērtējošo. Kognitīvie elementi attiecas uz indivīda zināšanām par dalību grupā. Indivīdam ir jāapzinās dalība grupā, kā arī jābūt sapratnei par to, ko šī dalība ietver un ko šī grupa pārstāv. Zināšanu trūkums par Eiropas

¹⁷² 5.pielikums. *Respondentu sociāli demogrāfiskais raksturojums.*

¹⁷³ 6.pielikums. *Dziļās intervijas transkripcijas paraugs.*

Savienību un tās funkcijām bieži nozīmē vienaldzīgu attieksmi un vāju Eiropas identitāti. Afektīvā komponente attiecas uz emocionālo saikni ar Eiropu, bet vērtējošā komponente - uz vērtību, kādu cilvēki piešķir Eiropas Savienībai un kā tie vērtē tās darbību.¹⁷⁴ Tāpat vērā tika ņemta Maikla Bratera Eiropas identitātes definīcija, kas norāda uz divām Eiropas identitātes sastāvdaļām - politisko un kultūras komponenti. Kultūras daļa attiecas uz pilsoņa piederības sajūtu Eiropai un eiropiešiem, ar ko tam ir kopīga kultūra, sociālas līdzības, vienoti ētiskie uzskati, vērtības, reliģija un izcelsme. Politiskā komponente attiecas uz identifikāciju ar politisko struktūru – Eiropas Savienību. Abi šie elementi var būt klātesoši Eiropas identitātē.¹⁷⁵ Balstoties uz šīm Eiropas identitātes sastāvdaļām, veidotas dziļās intervijas vadlīnijas, ar mērķi noskaidrot, kā *ERASMUS* programma ietekmējusi kognitīvos, vērtējošos un emocionālos aspektus un tādējādi veicinājusi Eiropas identitātes rašanos.

3.3. Dziļo interviju analīze

3.3.1. Jauniešu motivācija piedalīties *ERASMUS* programmā

Pētot jauniešu pieredzi *ERASMUS* programmas ietvaros, nozīmīgi pievērst uzmanību iemesliem, kādēļ jaunieši izlēmuši piedalīties programmā, kas ietekmējis galamērķa izvēli un ko viņi no šīs programmas sagaidījuši.

Dažu jauniešu izvēli piedalīties *ERASMUS* programmā ietekmējuši draugi un kursabiedri. Edgars un Andželo atklāj, ka citi jaunieši universitātē pārliecinājuši viņus par dalību programmā, kas liecina par vienaudžu lielo ietekmi uz lēmuma pieņemšanu.

ERASMUS izlēmu doties tāpēc, ka man kursa biedrenes brauca, viņas bija bijušas iepriekš, viņas ieteica, lai izmanto iespēju, ka nenožēlošu to. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Es satiku vienu grieķu meiteni, kas mācījās manā fakultātē, mēs runājām par ERASMUS un viņa pārliecināja mani doties. Tas bija pirmais ES projekts, kurā piedalījos. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Intervijās atklājās, ka paziņu pozitīvā pieredze programmas ietvaros var kļūt par motivāciju arī tiem, kas pirms tam *ERASMUS* programmā piedalīties nav plānojuši.

Iespējams, mani ietekmēja daži draugi, jo sākotnēji es vēlējos pabeigt savas studijas un nedoties ERASMUS, bet draugi mani pierunāja. (Pablo, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

¹⁷⁴ Risse, Thomas. A European Identity? Europeanization and the Evolution of Nation- State Identities. Form: *Transforming europe*. London: Cornell University Press, 2011.p.201.

¹⁷⁵ Bruter, Michael. Civic and Cultural Components of a European Identity..., p.187.-188.

Arī radiniekiem ir liela ietekme lēmuma pieņemšanā. Judīte stāsta par to, kā viņas mammas pozitīvās atsauksmes par studijām ārzemēs veicinājušas viņā vēlmi pašai iegūt šādu pieredzi un pieteikties ERASMUS programmā.

Man tas bija skaidrs es pat teiktu no bērnības, ka vienu dienu es došos uz ārzemēm. Mana mamma devās uz ārzemēm, kad viņa studēja, un viņa vienmēr par to runāja – cik jautri un lieliski tas bija. Tas manī attīstīja tādu sajūtu un tiklīdz man bija iespēja, es izlēmu doties studēt uz ārzemēm. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Daži interviju dalībnieki kā iemeslu lēmuma pieņemšanai uzsvēra akadēmiskos un profesionālos ieguvumus, kurus sniedz ERASMUS programma. Ivailo atzina, ka cerēja, ka šī pieredze palīdzētu viņam nākotnē strādāt starptautiskā vidē, bet Kristīne par nozīmīgāko uzsvēra iespēju apgūt jaunas valodas.

Es vēlos strādāt starptautiskajā jurisprudences sfērā, specializējos jūras likumos. ERASMUS ir noderīga pieredze, ja vēlies savu darbu saistīt ar starptautisku vidi. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Protams, galvenais iemesls bija uzlabot angļu valodu un iemācīties kādu citu valodu. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Lielākā daļa interviju dalībnieku atzina, ka doties ERASMUS programmā viņus pamudināja individuāla vēlme iepazīt jaunas kultūras, valstis un cilvēkus.

Es vienmēr esmu bijis intelektuāls un man vienmēr gribējies studēt ārzemēs, atklāt jaunas kultūras, piedzīvojumus dažādās valstīs. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Tāpēc, ka es domāju, ka tā ir laba iespēja izbraukt no Spānijas, no Barselonas. Redzēt, kā jaunieši studē citās valstīs un iepazīt citas kultūras, ne tikai itāļu kultūru, bet arī citu Eiropas valstu kultūras. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

ERASMUS galamērķa izvēli daļai intervēto jauniešu ierobežoja valodu prasmes, jo, lai studētu tādās valstīs kā Vācija vai Spānija, ir nepieciešamas šo valstu valodas zināšanas.

Es gribēju doties uz Vāciju, bet tur bija iespēja studēt tikai vācu valodā. Es varēju izvēlēties no divām vietām un es izvēlējos Rīgu. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Es apsvēru iespēju doties uz Vāciju vai Spāniju, bet man bija nepieciešams spāņu valodas sertifikāts, tādēļ nevarēju doties uz Spāniju. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Nebija daudz valstu, no kurām izvēlēties, valodas dēļ (..) man bija jādodas kaut kur, kur iespējams studēt angļu valodā. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Tāpat valsts, uz kuru doties apmaiņas programmā, izvēli ierobežo universitātes piedāvātie ERASMUS galamērķi. Jauniešiem jāveic izvēle no valstīm, kurās atrodas sadarbības augstskolas.

Man bija, ja nemaldos, 5 valstis- Vācija, Turcija, Portugāle, Dānija, Lietuva. Es noteikti vēlējos braukt uz siltām zemēm, bet Turcija nebija pie sirds īpaši, izvēlējos Portugāli. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Man nebija iespējas izvēlēties no vairākiem galapunktiem. Mana izvēle bija starp Itāliju un Turciju, bet es devu priekšroku Itālijai. (Pablo, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Valsts izvēlē vērojama arī pretrunīga tendence, daļa jauniešu norāda, ka par ERASMUS galamērķi izvēlējušies valstis, kuras tiem likušās interesantas, atšķirīgas un kurās tie nekad nedotos brīvdienu ceļojumos. Tas liecina par jauniešu vēlmi atklāt jauno un iepazīt citas kultūras.

Izvēlējos Latviju, jo tā ir valsts, kur nekad nedotos brīvdienās, es diez vai apmeklētu Latviju vai kādu Baltijas valsti ceļojumā, tāpēc izvēlējos tur doties ERASMUS. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Es varēju izvēlēties starp Itāliju un Latviju. Itālija būtu kaut kas pazīstams, tā nav atšķirīga no Portugāles, mums ir līdzīga kultūra, valoda. Tādēļ izvēlējos Latviju, tā bija ļoti atšķirīga valsts no Portugāles. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Izvēlējos Rīgu, jo biju ieinteresēta ziemeļu valstīs, es biju Somijā un man patika ziemeļnieciskā atmosfēra. Izlēmu piedalīties ERASMUS, jo tā ir lieliska pieredze un iespēja iepazīt šo reģionu. Izvēlējos Rīgu, lai atklātu šo valsti, jo man nebija ne jausmas, kas tur notiek. (Marija, 22 g.v, Francija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Turpretī citi norāda, ka izvēlējušies doties uz valsti, kas ir līdzīga valstij, no kuras viņi nāk. Šie jaunieši uzsver, ka līdzības temperamentā, kultūrā un valodā palīdzētu viņiem iekļauties šīs valsts dzīvē, kā arī atvieglotu valodas apguvi.

Izvēlējos Portugāli, jo mums ir līdzīgs temperaments, līdzīgas ekonomiskās problēmas, tādēļ domāju, ka mēs labi sapratīsim viens otru. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Izvēlējos Itāliju, jo vienmēr man ir patikusi šī valsts, bet nekad nebiju tur bijusi un vēlējos aizbraukt uz turieni. Valoda un cilvēki tur ir ļoti līdzīgi Spānijai, bet viņi nav tādi paši. Tādēļ es vēlējos pieredzēt dzīvi tur. Tāpat es domāju, ka būs vieglāk iemācīties viņu valodu. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Tāpat jaunieši atklāj personīgus iemeslus valsts izvēlei. Džonatans pamato izvēli doties uz Nīderlandi ar to, ka vēlējies būt tuvu Vācijai sava vectēva slimības dēļ, bet Tuovi vēlējies atgriezties Somijā vasarā, lai strādātu savā vasaras darbavietā.

Es izlēmu doties apmaiņas programmā uz Nīderlandi, jo tas ir tuvu Vācijai, jo mans vectēvs ir ļoti vecs un slims, vēlējos būt tuvu, lai varētu ātri nokļūt Vācijā nepieciešamības gadījumā. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Es neplānoju doties uz Zviedriju, tā bija sagadīšanās, es vēlējos doties uz Vāciju vai Austriju, bet viņu semestri ir atšķirīgi un es vēlējos atgriezties Somijā vasarā, jo tur man ir vasaras darbs. Tādēļ man bija tikai viena iespēja, tā bija Zviedrija, jo zviedru semestri ir līdzīgi. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Arī akadēmiskie ieguvumi, augstais izglītības līmenis, universitātes prestižs un piedāvātie priekšmeti ir motivācija izvēlēties vienu vai otru valsti. Judīte norāda uz universitātes pasniedzēja ietekmi valsts izvēlē un augsto izglītības līmeni Somijā, bet Paulīnai nozīmīgi bija apgūt nepieciešamos priekšmetus.

(..) es aprunājos ar savu pasniedzēju un savu māsu un viņi ieteica, ka ķīmijas studentiem ir mazāk iespēju, dodoties uz dienvidiem. Man ieteica izvēlēties skandināvu valsti, jo tajās ir augsts izglītības līmenis un intelektuālais līmenis universitātēs. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Izvēlējos Nīderlandi, jo man bija nepieciešams nokārtot obligātos priekšmetus, no kuriem divus es varēju nokārtot Nīderlandes universitātē. (..) Izvēlējos Nīderlandi, kur ir labs izglītības līmenis un pieejami arī tie priekšmeti, ko vēlējos apgūt. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Neskatoties uz dažādajām motivācijām piedalīties ERASMUS programmā, tas, ko jaunieši no programmā pavadītā laika sagaidīja, bija līdzīgs. Pirms došanās apmaiņas programmā intervētie jaunieši cerēja, ka programmas ietvaros iegūs pieredzi svešā vidē, iegūs jaunus draugus, ceļos un uzlabos valodu zināšanas.

Es vēlējos jautrību, iepazīt jaunas valstis, starptautiskus cilvēkus, paplašināt redzesloku. Es domāju, ka tas būtu noderīgi piedalīties apmaiņas programmā un iemācīties ko jaunu par Eiropas kaimiņiem. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Vēlējos uzlabot valodu zināšanas, tas bija galvenais. Satikt jaunus cilvēkus, ko man izdevās, jo tagad man ir daudz draugu no dažādām valstīm (..). (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Papildus tam daži jaunieši sagaidīja arī profesionālus ieguvumus, Ivailo uzsver starptautisko kontaktu nozīmi turpmākajā profesionālajā attīstībā, bet Judīte cerēja iegūt pieredzi, ko vēlāk varētu atspoguļot savā CV.

Galvenais bija uzlabot manas angļu valodas prasmes it īpaši juridisko terminu ziņā. Vēlējos ceļot, redzēt jaunas vietas, iepazīt cilvēkus un iegūt starptautiskus kontaktus, kas varētu noderēt, strādājot starptautiskā vidē ar cilvēkiem no visām valstīm. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Protams, iepazīties ar daudz cilvēkiem no dažādām valstīm. Es teiktu, ka arī iemācīties citu valodu un citu kultūru. Man bija arī daudz laika ceļošanai, tādēļ vēlējos doties kaut kur,

kur būtu labs sākuma punkts ceļošanai. Un protams es varētu piedalīties visādās universitātes aktivitātēs, ko vēlāk varētu rakstīt savā CV. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Dažiem intervētajiem jauniešiem ERASMUS bija pirmā reize prom no mājām, dzīvojot svešā valstī, tādēļ viņi sagaidīja, ka kļūs patstāvīgāki un iemācīsies paši par sevi parūpēties.

Tās mācības es uzskatu māca gandrīz vienu un to pašu, ja ne vienu un to pašu, tad ļoti līdzīgi, bet tieši to pieredzi un to visu izbaudīt nevar Latvijā nekur iegūt. Tieši tādēļ vien ir vērts. Tas ir tā kā liels pārbaudījums sev, vai tu to spēj - būt prom no mājām tik ilgu laiku, dzīvot pilnībā patstāvīgi. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Manuprāt, galvenais, ko sagaidīju, bija atšķirīga situācija. Šobrīd dzīvoju ar vecākiem, tādēļ man viss ir pieejams, bet ERASMUS man bija jādzīvo vienai, pašai par sevi jā rūpējas, jāpērk ēdiens, jāgatavo. Es vēlējos kļūt nobriedusi pēc ERASMUS, pašpārliecinātāka. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Kopumā var secināt, ka izvēloties dalību ERASMUS programmā, jaunieši ņem vērā gan draugu un paziņu ieteikumus, gan akadēmiskos ieguvumus, ko šī programma var sniegt. Tāpat liels uzsvars tiek likts uz jaunu kultūru, valodu un valstu iepazīšanu, kas norāda uz to, ka ERASMUS jauniešu acīs nav tikai izglītības programma. Par to liecina arī tas, ka, runājot par to, ko jaunieši no programmas sagaida, tie neuzsver tikai akadēmiskos ieguvumus, bet vēlas programmas ietvaros pavadītajā laikā iegūt draugus, ceļot, iepazīt atšķirīgu dzīvesveidu un kļūt patstāvīgāki.

3.3.2. Jauniešu pieredze pirms dalības ERASMUS programmā

Daļa līdzšinējo pētījumu par ERASMUS programmas ietekmi uz Eiropas identitāti norāda, ka studentiem, kas izlēmuši doties ERASMUS programmā, jau pirms apmaiņā pavadītā perioda ir spēcīgāka Eiropas identitāte. Lai noskaidrotu, kā ERASMUS programma ietekmē un izmaina jauniešu attieksmi, nepieciešams noskaidrot, kāda ir to iepriekšējā pieredze Eiropā, tādējādi uzzinot arī to, vai jaunieši, kas dodas ERASMUS programmā, jau iepriekš ir aktīvi ceļojuši, piedalījušies apmaiņas programmās un mijiedarbojušies ar citiem eiropiešiem un tādējādi bijuši saistīti ar Eiropu vai arī cieša saikne un piederības izjūta radusies tieši ERASMUS programmas laikā.

Liela daļa intervēto jauniešu jau pirms došanās ERASMUS programmā ir aktīvi ceļojuši un iepazīnuši dažādas Eiropas valstis, tomēr nav ilgstoši dzīvojuši vai studējuši kādā no tām. Tas liecina par to, ka jauniešiem arī pirms dalības apmaiņas programmā ir bijusi iespēja apskatīt un iepazīt Eiropu un ERASMUS programma nav bijusi pirmā reize, kad tie atrodas citā valstī.

Es izmantoju Interrail vilciena biļeti, kas paredzēta jauniešiem, kādas 3 reizes, vienu mēnesi es ceļoju pa Eiropu un biju gandrīz visur, izņemot Skandināvu valstis. Tā kā man bija pieredze. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es biju ceļojis pa Eiropu, bet nekad nebiju dzīvojis citā valstī. Es ceļoju, kad biju bērns kopā ar ģimeni, devāmies ar mašīnu uz dažādām vietām. Man ļoti patīk ceļot, esmu apceļojis gandrīz visu Rietumeiropu un tuvākās valstis Spānijai. Esmu vienmēr ceļojis vasaras brīvdienās. (Pablo, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Es daudz ceļoju, esmu bijusi Itālijā vairākas reizes, arī īsākos ceļojumos. Es dodos uz kādu valsti Eiropā vismaz divreiz gadā, bet Kārlstādē bija pirmā reize, kad paliku ilgstoši citā valstī. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Daži jaunieši ceļojuši arī ārpus Eiropas Savienības robežām, iepazīstot valstis citos kontinentos.

Esmu ceļojusi ar savu ģimeni, jo mums ļoti patīk ceļot. Bet es nevarētu teikt, ka esmu ceļojusi daudz Eiropā. Esmu bijusi Francijā un Beļģijā, un Portugālē, jo tā ir netālu no Spānijas, bet ne citās valstīs. Esmu bijusi arī Āfrikā, ASV. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Intervijās atklājās, ka trīs jaunieši ārzemēs bija pavadījuši ilgāku laiku. Rafaels vienu mēnesi bija pavadījis Ņujorkā, bet Džonatans sešus mēnešus Malāvijā.

Es nekad nebiju dzīvojis citā valstī, bet 2010.gadā es vienu mēnesi pavadīju Ņujorkā, lai iemācītos angļu valodu (...). (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Es biju Malāvijā sešus mēnešus. Atskaitot šo pieredzi, es nekad nebiju dzīvojis citur. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Turklāt Teodora 3 gadus pēc kārtas vasaras pavadījusi Francijā, dzīvojot viesģimenē, kas liecina par to, ka daži jaunieši jau pirms došanās ERASMUS programmā bija ieguvuši pieredzi ilgāku laika periodu uzturoties citā valstī.

Neesmu nekad studējusi citā Eiropas valstī, bet biju Francijā pēdējās 3 vasaras, es dzīvoju viesģimenē, palīdzēju apkopot bērnu, kas ir invalīds. Es tur biju katru vasaru pēdējos trīs gadus. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Lielākajai daļai intervēto jauniešu šis bija pirmais Eiropas Savienības projekts, kurā tie piedalījušies, tomēr daži jaunieši jau iepriekš guvuši pieredzi citās starptautiskās programmās. Edgars atklāj, ka vidusskolā piedalījies sadraudzības festivālā, bet Marija bijusi praksē Somijā.

Vidusskolā mums bija sadraudzības festivāls starp 4 skolām – Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Krievijas skolām. Mēs bijām nedēļu Krievijā, bet mēs bijām kā tūristu grupa, mēs bijām 25 cilvēki man liekas. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Pirms došanās uz Rīgu, es pavadīju nedēļu Somijā, tā bija prakse. Citur gan neesmu palikusi uz ilgāku laiku, ERASMUS bija pirmā reize, kad dzīvoju citā valstī. (Marija, 22 g.v, Francija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Teodora vienīgā no intervētajiem jauniešiem norāda, ka piedalījusies Eiropas Savienības programmu piedāvātajos projektos, jo arī pirms dalības ERASMUS programmā bijusi aktīva un ieinteresēta iespējās, ko sniedz Eiropas Savienība.

Esmu piedalījusies dažādās apmācībās, ko organizē Eiropas Savienības programmas, piemēram Jaunatne darbībā, bet šis bija pirmais projekts, kas notika citā valstī. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Liela daļa jauniešu pirms dalības ERASMUS programmā nebija draugu no citām Eiropas valstīm, kas liecina par to, ka ERASMUS tiem piedāvāja pirmo iespēju tieši mijiedarboties un kontaktēties ar citu kultūru pārstāvjiem. Turklāt Marija norāda, ka dalība ERASMUS programmā viņai likusi saprast, ka Francijā cilvēki ir noslēgti un nav atvērti starptautiskai komunikācijai.

Pirms šī nebija draugu citās valstīs, vispār nemaz. Visi bija Latvijā. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Draugi no citām valstīm pirms ERASMUS man nebija, es sapratu, cik ļoti Francijā cilvēki ir noslēgti un nav atvērti ārzemju studentiem. Tulūzā ir ļoti daudz ārzemju studenti, bet mēs viņiem nepievēršam uzmanību un neiepazīstamies, tādēļ man nebija ārzemju draugu pirms tam. (Marija, 22 g.v, Francija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Dažiem jauniešiem bija paziņas no citām Eiropas valstīm, tomēr par tuviem draugiem tie nebija uzskatāmi. Jaunieši ieguvuši paziņas ceļojumu laikā vai ar radnieku starpniecību.

Ļoti tuvu draugu man nebija, bet bija daži cilvēki, kurus pazinu un, ja es dotos uz citu valsti, es varētu pie viņiem palikt. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Man bija daži draugi no Vācijas, jo mana māsa dzīvo Berlīnē. Viņa tur dzīvo jau sešus gadus un, kad es viņu apciemoju, esmu iepazinies ar dažiem viņas draugiem, bet tie nav īsti mani draugi. (Pablo, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Turklāt Tuovi atklāj, ka jau pirms ERASMUS bijusi ieinteresēta iepazīties ar starptautiskiem studentiem savā universitātē, tādēļ izdevies kontaktēties ar jauniešiem no dažādām valstīm arī pirms dalības apmaiņas programmā.

Man bija daži draugi no Eiropas valstīm, jo es palīdzēju ERASMUS studentiem, kas bija manā universitātē. Es biju satikusi daudz ERASMUS studentus pat neesot ERASMUS. Tie bija jaunieši no Spānijas, Itālijas, Vācijas, Latvijas un citām valstīm. Es centos sakrāt starptautiskus kontaktus. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Pirms došanās ERASMUS programmā jauniešiem jau ir bijusi pieredze ceļojot pa Eiropu un pat apskatot citus kontinentus, tomēr apmaiņas programma tiem sniegusi pirmo iespēju ilgstoši dzīvot un pieredzēt ikdienas dzīvi citā valstī. Tāpat pirms došanās ERASMUS

programmā jaunieši nav pieredzējuši tuvu draudzību ar citu valstu pārstāvjiem, ar ārzemniekiem tiem izdevies komunicēt tikai ceļojumu laikā vai universitātes ietvaros.

Lai izpētītu Eiropas identitātes veidošanos *ERASMUS* programmas ietekmē, pētījumā tika izmantota Tomasa Risses teorija par trīs identitātes komponentēm. Eiropas identitāte sevī ietver kognitīvo, vērtējošo un emocionālo komponenti, tādēļ intervijās tika noskaidrots, kā apmaiņas programmā pavadītais laiks ietekmējis izmaiņas šajos identitātes elementos un vai jaunieši kļuvuši tuvāki Eiropai.¹⁷⁶

3.3.3. Kognitīvās identitātes komponentes

Kognitīvie identitātes elementi attiecas uz indivīda zināšanām par dalību grupā. Indivīdam ir jāapzinās dalība grupā un jābūt informētam par to, ko šī grupa pārstāv. Pētnieki norāda, ka zināšanu trūkums par Eiropas Savienību bieži nozīmē arī vāju Eiropas identitāti.¹⁷⁷ Lai izpētītu kognitīvo identitātes elementu izmaiņas, tika noskaidrots, vai jaunieši jūtas kā eiropieši, vai tie ir ieinteresēti Eiropas Savienības darbībā un kādas ir to zināšanas par Eiropu un tās iedzīvotājiem, novērtējot, kā viņu zināšanas ir ietekmējis *ERASMUS* programmā pavadītais laiks.

Lielākā daļa jauniešu atzīst, ka jūtas kā eiropieši. Iemesli šai piederības sajūtai ir dažādi, jaunieši izjūt, ka Eiropas Savienība palīdz to valstij, Eiropas Savienības ietvaros ir vienkāršāk ceļot un iepazīt citas kultūras.

Es jūtos kā eiropietis, grieķiem dzīve ir grūta, mums nepieciešama iespēja būt ES pilsoņiem, jo pie mums ir augsts bezdarba līmenis, mums jāmeklē iespējas arī ārpus Grieķijas. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Jā, es domāju, ka jūtos kā Eiropas Savienības pilsonē. Fakts, ka esam Eiropas Savienībā, ka varam brīvi ceļot, tas, ka Lietuvā visi runā par to, ka drīz tiks ieviests eiro. Arī tas, ka ir vienkāršāk satikt citu nacionalitāšu cilvēkus, nav slēgtu robežu. Ir diezgan grūti nejusties kā eiropietim, to var noliegt, bet esam saistīti ar citām valstīm. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Dažiem jauniešiem tieši *ERASMUS* programma ir iemesls apziņai, ka tie pieder Eiropai. Jaunieši norāda, ka šo izjūtu radījusi iespēja izdzīvot laiku citā valstī un iepazīt citus eiropiešus tieši. Mijiedarbība un komunikācija ar citu Eiropas valstu jauniešiem palīdzējusi izjust piederību Eiropai. Tas apstiprina arī Doiča sociālās komunikācijas teoriju, norādot, ka intensīvs kontakts starp eiropiešiem liek tiem izjust piederību vienotai Eiropai.

Es teiktu, ka Kārlstādē pavadītais laiks padarīja manu identitāti eiropieiskāku, jo es biju ar citiem jauniešiem no visas Eiropas. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

¹⁷⁶ Risse, Thomas. A European Identity?..., p.201.

¹⁷⁷ Ibid.

Man liekas, tas veicināja Eiropas identitāti un uzlaboja manu attieksmi. Pirms tam es jutos kā eiropietis teorētiski, bet tagad jutos kā eiropietis praktiski. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Jaunieši norāda, ka ERASMUS laikā iepazinuši daudz cilvēku no visas Eiropas. Apmaiņas programma devusi iespēju iepazīt katru valsti no vietējo iedzīvotāju skatupunkta, tāpat ticis novērtēts Eiropas Savienības piešķirtais finansējums un vienkāršā pārvietošanās Eiropas iekšienē.

Tagad es pazīstu vairāk cilvēku no dažādām valstīm, es sevi identificēju ar Eiropu vairāk kā pirms tam, tas it kā uzlaboja manu Eiropas identitāti, padarīja to skaidrāku. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Manuprāt, ERASMUS uzlaboja manu Eiropas identitāti noteikti, jo man bija iespēja iepazīt katru valsti no vietējo iedzīvotāju perspektīvas. Cilvēki runā par to, es varu pastāstīt stāstu no katras valsts, ko es pirms tam nezināju. Es teiktu, ka ERASMUS uzlaboja manu Eiropas identitāti. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Jā, es jutos kā eiropiete. Man bija finansējums no Eiropas Savienības. Tā bija iespēja studēt citā valstī, nebija nepieciešama vīza. (..) Manuprāt, satiekot šos cilvēkus no dažādām valstīm, es jutos eiropeiskāk. (Marija, 22 g.v, Francija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Tomēr daži jaunieši jūtas piederīgi ne tikai Eiropai, bet uztver savi par pasaules pilsoņiem.

(..) esmu pasaules pilsonis. Es zinu, ka tā ir utopija, bet es būtu laimīgs, ja visas robežas pasaulē būtu atvērtas. Man ļoti patīk iepazīt lietas, kas ir atšķirīgas no manas valsts. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Pirmkārt, redzu sevi kā globālu pilsoni, es mīlu savu valsti, bet es nevaru teikt, ka esmu bulgāriete. To var redzēt manā sejā, manā domāšanas veidā, kas ir atšķirīgs no bulgāriem. Es jutos kā pasaules pilsonē. (..) Tā kā pirmkārt esmu pasaules pilsonē, bet tikai tad eiropiete. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Intervijas liecina, ka ERASMUS programma veicina globālo identitāti, dodot iespēju iepazīties ne tikai ar cilvēkiem no Eiropas, bet arī citu kontinentu iedzīvotājiem. Paulīna norāda, ka šāda iespēja likusi viņai pozitīvāk skatīties arī uz Eiropu, kas izveidojusi programmu, kurā kopā tiek savesti jaunieši no visas pasaules, arī Ķīnas un Brazīlijas.

Šī programma deva iespēju doties uz ārzemēm, apskatīt citu valsti, iepazīties ar dažādiem cilvēkiem un kultūrām, tā bija lieliska iespēja. Es domāju, ka es nekad nedotos uz Ķīnu, bet Nīderlandē man bija iespēja satīties ar ķīniešiem, arī cilvēki no Brazīlijas, mēs visi satikāmies vienā vietā. Šī programma vieno visus, ne tikai cilvēkus no Eiropas, bet es kā ES pilsonē uzskatu, ka ir lieliski, ka Eiropa ir atvērta citām valstīm un kultūrām. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Salīdzinot piederību Eiropai ar piederību savai valstij, jaunieši norāda, ka pirmkārt izjūt savu nacionālo identitāti un tikai tad jūtas kā eiropieši. Piederība valstij jauniešiem ir dziļāka,

viņi izjūt to, ka ir uzauguši savā valstī un ka viņu valsts ir īpaša un atšķirīga no citām Eiropas valstīm.

Es jūtos eiropiski, bet pirmkārt esmu grieķis, to es nekad nepazaudēšu. Esmu priecīgs būt grieķis un otrkārt esmu eiropietis. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Bet jūtos vairāk piederīgs Latvijai viennozīmīgi. Es varu aizbraukt kaut kur uz pusgadu, gad, diviem gadiem, bet es vienmēr atbraukšu atpakaļ. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Turklāt piederība valstij vai Eiropai ir atkarīga arī no situācijas. Tas atbalsta kolektīvo identitāšu slāņu modeli. Jauniešiem ir vairākas identitātes, bet tas, kura no tām kļūst nozīmīgāka, ir atkarīgs no mijiedarbības sociālā konteksta.¹⁷⁸ Eiropas kontekstā jaunieši izjūt savu nacionālo piederību, bet globālā skatījumā jūtas kā eiropieši.

Manuprāt, jūtos vairāk kā lietuviete. Bet ne vienmēr. Tas ir atkarīgs no tā, ar ko es sevi salīdzinu. Ja man jāatbild uz jautājumu par savu nacionalitāti kādam eiropietim, es teiktu, ka esmu lietuviete, bet, ja es runātu ar kādu no Āfrikas, būtu eiropiete. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Tas vienmēr atkarīgs no situācijas, kurā esmu. Ja esmu Eiropā, jūtos kā vācietis, ja esmu ārpus Eiropas, esmu eiropietis. Protams, es vienmēr papildus tam uztveru sevi par pasaules pilsoni. Tas atkarīgs no skatupunkta. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Kognitīvie identitātes elementi norāda arī uz informētības nozīmi. Tomass Risse skaidro, ka informācijas trūkums par Eiropas Savienību korelējas ar vāju Eiropas identitāti. Jauniešu informētība un ieinteresētība Eiropas Savienības darbībā ir dažāda. Liela daļa jauniešu norāda, ka cenšas sekot līdz aktualitātēm Eiropā, novērtējot, ka informācija ir viegli atrodama internetā un televīzijā.

Es lasu ziņas internetā. Mani interesē tas, jo tas ietekmē Grieķiju. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Jā, esmu informēts. Ja kāds man uzdod jautājumu par kādām problēmām Eiropā, es vai nu atbildu, vai paskatos telefonā, tagad ir ļoti vienkārši, informācija ir pieejama internetā. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Tomēr ir arī jaunieši, kas neinteresējas par Eiropas Savienības darbību, viņus vairāk interesē informācija, kas ir saistīta ar viņu profesiju, valsti vai kaimiņvalstīm.

Nē, ja es kaut ko lasu saistībā ar Eiropas Savienību, tas ir tādēļ, ka mana studiju nozare – žurnālistika – to pieprasa. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

¹⁷⁸ Risse, Thomas. *Regionalism and Collective Identities...*, p.4.

Esmu ieinteresēta plašākā politikā, kā piemēram situācija Ukrainā un Krievijā. (..) Esmu ieinteresēta tik tālu, kamēr tas ir saistīts ar Ukrainu, Latviju vai citām valstīm, kas ir netālu no Lietuvas. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Iespējams neesmu tieši ieinteresēta ES notikumos un aktivitātēs. (..) Es neesmu ieinteresēta politikā, bet mani interesē notikumi, kas ietekmē Poliju vai kaimiņvalstis. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Jaunieši norāda, ka ERASMUS nav veicinājis vai uzlabojis viņu zināšanas par Eiropas Savienības darbību. Tāpat viņi norāda, ka programmas laikā nav izjutuši to, ka tā ir saistīta ar Eiropas Savienību, viņiem vairāk interesējusi mijiedarbība ar citu kultūru pārstāvjiem.

Man ERASMUS vairāk deva iespēju iepazīt cilvēkus no dažādām valstīm, bet tas nepalīdzēja man labāk saprast Eiropas Savienību. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Manā galvā ERASMUS un Eiropas Savienība nav saistīti. Es neinteresējos par tādām lietām, kā Eiropas Savienības ekonomika, bet mani vairāk interesē cilvēki. Mani neinteresēja, kurš man devis iespēju doties ERASMUS. Es uzrakstīju iesniegumu un devos apmaiņā, mani neinteresēja tas, ka tā ir Eiropas Savienība. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es domāju, ka ERASMUS ir programma, kas sniedz tev stipendiju, lai dotos uz citu valsti, studētu, iepazītos ar jauniem cilvēkiem. Bet cilvēki nedomā, ka ERASMUS ir saistīts ar Eiropu. Tu tur dodies, izklaidējies, bet es nedomāju, ka tas kaut ko maina zināšanās par Eiropas Savienību. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Tomēr programma ir ietekmējusi jauniešu interesi par aktualitātēm citās Eiropas valstīs. Jaunieši norāda, ka, iegūstot draugus no citām valstīm, tiek pievērsta lielāka uzmanība arī aktuālajiem notikumiem šajās valstīs, tāpat lielāka interese rodas par valsti, kurā pavadīts ERASMUS periods. Tādējādi var secināt, ka jaunieši programmas laikā kļūst ieinteresētāki notikumos citās Eiropas valstīs, līdz ar to arī informētāki.

(..)nesen tajā pilsētā, kurā es biju Portugālē, bija izcēlušies plūdi un es skatījos bides un bija tā, ka esmu bijis tur un tur un žēl, ka tas nav vairs tas. Es domāju, ka šobrīd man pastiprināta interese ir par Portugāli, jo tās ir bijušas manas mājas uz gandrīz gadu un man patīk tā valsts. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Pirms tam es nepievērsu uzmanību informācijai, tagad esmu kļuvis internacionālāks, mani vairāk interesē, kas notiek citās valstīs. Piemēram, ja lasu ziņas, ka cilvēki Polijā nevēlas eiro, es tam pievēršu uzmanību, jo man ir draugi Polijā, es varu ar viņiem aprunāties par šo tēmu. Pirms tam tas mani tā neinteresēja. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Pagājušajā vasarā bija liela vilciena avārija Spānijā. Tās bija interesantas ziņas, jo es pazīstu cilvēkus no turienes, tādēļ pirmais, ko darīju, iegāju facebook un aizrakstīju šiem cilvēkiem, lai noskaidrotu, vai viss ir labi. Ja tu pazīsti cilvēkus no citām valstīm, ziņas, kas ar šīm valstīm saistītas, kļūst aktuālākas, interesantākas tev. Tu pazīsti šos cilvēkus un vari

uzzināt vairāk par to, kas notiek viņu valstīs. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Turpretī jaunieši, kas bijuši ieinteresēti Eiropas Savienības darbībā arī pirms dalības ERASMUS programmā, nesaskata izmaiņas savās interesēs, norādot, ka vienmēr centušies būt informēti par aktuālo Eiropā un pēc ERASMUS tas nemainījās.

Es cenšos būt informēts, jo man vienmēr interesējusi politika. Es cenšos iegūt pēc iespējas vairāk informācijas. (..) Es biju ieinteresēts arī pirms tam, bet esmu joprojām ieinteresēts, nekā nav mainījies tādā ziņā. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Es cenšos būt tik informēta, cik iespējams. Bet es teiktu, ka vienmēr esmu bijusi ieinteresēta tajā, kas notiek Eiropas Savienībā, tas nemainījās pēc ERASMUS. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Arī jaunieši, kas studē politikas vai juridiskajās fakultātēs, atzīst, ka informāciju par Eiropas Savienības darbību ieguvuši universitātē un ERASMUS viņu interesi nav ietekmējis.

Man liekas, ERASMUS nemainīja manu ieinteresētību, bet padarīja skaidru, ka man interesē Eiropas Savienības tiesības un likumi, jo to arī studēju. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

ERASMUS deva iespēju uzzināt citu Eiropas valstu iedzīvotāju viedokļus un dzīvesveidu, bet es arī savā universitātē mācījos Eiropas tiesības un Eiropas Savienības vēsturi. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Gordons Olports savā hipotēzē uzsver, ka kontaktēšanās ar citas grupas pārstāvjiem var mazināt aizspriedumus, atklājot līdzības uzskatos un vērtībās, veicinot pozitīvu attieksmi vienam pret otru.¹⁷⁹ Intervijās jaunieši norādīja, ka ERASMUS programmas laikā tiem bijusi iespēja iepazīties ar dažādu tautību pārstāvjiem un tas palīdzējis uzzināt jaunas lietas par citām kultūrām, kā arī lauzt stereotipus.

Jauniešiem pirms došanās uz citu valsti ir bijuši zināmi stereotipi par tās valsts iedzīvotājiem, bet sastopoties un komunicējot ar tiem, jaunieši ir uzzinājuši daudz jauna par attiecīgās valsts kultūru un cilvēkiem. Andželo norāda, ka uzzinājis, ka portugāļiem ir ļoti nozīmīga viņu ģimene, bet Edgars atklājis, ka viņiem patīk visu darīt bez steigas, kā arī kavēt tikšanās. Tuovi, stāstot par savu pieredzi, norāda, ka ERASMUS laikā mainījusi viedokli par zviedriem, jo sapratusi, ka tie nav tik komunikabli, kā viņa bija domājusi pirms došanās uz Zviedriju.

Portugāļiem ļoti svarīga ir ģimene. Viņi var tevi pamest vienu, jo jādodas vakariņās ar ģimeni. Tas viņiem ir kā reliģija. Katru reizi, kad runā par ģimeni, viņi saka – nē, nerunā par manu ģimeni. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

¹⁷⁹ Schmid, Katharina, Miles Hewstone. Social Identity Complexity..., p.88.-89.

Viņiem dzīvesveids ir ļoti atšķirīgs no mūsējā. Viņiem vispār nepastāv tāds vārds kā steiga, tur visu dara lēni, nokavē vienmēr visu, pilnīgi visu, nokavēt var par pusstundu, tas viņiem ir pilnīgi pieņemams viss. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Somiem ir stereotips, ka zviedri visu uztver vieglāk, prot sarunāties, ir atvērtāki par somiem. Bet man šķiet, tas ir tikai stereotips, jo mana pieredze bija pretēja. Man bija iespaids, ka viņi nav tik komunikabli kā somi. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Tāpat par uzņemošās valsts kultūru, vēsturi un tradīcijām jauniešiem palīdzēja uzzināt universitātes piedāvātās lekcijas.

Man palīdzēja arī lekcijas, jo pasniedzēji situācijas centās sasaistīt ar Latviju. (..) Mums bija arī starptautiskās komunikācijas lekcijas, kurās pasniedzējs skaidroja latviešu kultūru, kā tā veidojusies. (Marija, 22 g.v, Francija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

(..) mums bija arī lekcijas par Nīderlandes kultūru. Mācījāmies par tradicionālajiem ēdieniem, Ziemassvētku svinēšanu un citiem svētkiem. Mēs daudz ko iemācījāmies par Nīderlandi. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Daži jaunieši norāda, ka, lai labāk iepazītu cilvēkus no citām kultūrām, viņi mēģinājuši pēc iespējas mazāk komunicēt ar savas valsts pārstāvjiem, tādējādi vairāk laika veltot jauniešiem no citām valstīm.

ERASMUS laikā es zināju, ka tur būs spāņi, bet es izlēmu, ka negribu uzturēties ar viņiem kopā. (..) mēs izlēmām vairāk kontaktēties ar vāciešiem, poļiem, francūžiem, itāļiem, dažādām valstīm, nevis ar spāņiem. Dažreiz spāņu studenti mūs ielūdza uz spāņu vakariņām, bet mēs negājām, jo mēs gribējām iegūt pieredzi, kontaktējoties ar starptautiskiem cilvēkiem. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Es negribēju iepazīties ar spāņu jauniešiem, jo es zināju, ka tad es runātu tikai spāniski, bet to es nevēlējos. Es mēģināju iepazīt itāļus un citas kultūras. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Iepazīt uzņemošās valsts kultūru dažiem jauniešiem liedzis komunikācijas trūkums ar vietējiem iedzīvotājiem. Pārsvarā komunikācija ERASMUS programmas ietvaros notikusi starp apmaiņas studentiem, bet vietējie iedzīvotāji reti izrādījuši interesi iepazīties vai iesaistīties kopīgos pasākumos.

Itāļi – jāsaka, ka es iepazīnos ar vairāk cilvēkiem no citām valstīm nekā ar itāļiem. Itāļi, kas dzīvo Turīnā, neinteresējās daudz par ERASMUS studentiem. Viņiem ir sava dzīve. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Cilvēkiem no Portugāles bija savas lietas, ko darīt, viņi nebija ERASMUS studenti. (..) Es sapratu, ka portugāļiem nav laika vai vēlēšanās komunicēt ar mums, pavadīt laiku ar mums, bet tas nekas, es to nemaz nesagaidīju. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Problēma bija tā, ka nepazinu beļģus. Mūsu klases universitātē sastāvēja tikai no ERASMUS cilvēkiem, mēs bijām 45 ERASMUS studenti no 50, tā kā universitātē bijām kopā tikai ar 5 beļģiem, bet viņi nevēlējās ar mums draudzēties vai kontaktēties. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Tāpat ERASMUS programma sniegusi iespēju jauniešiem uzzināt ko jaunu ne tikai par valsti, kurā tie atradās, bet arī par citām Eiropas un pasaules valstīm un to iedzīvotājiem. Komunicējot ar jauniešiem no dažādām valstīm, tie uzzinājuši jaunas lietas par citām kultūrām, kā arī spējuši salīdzināt dzīvi savā un citās valstīs. Tas jauniešiem devis lielāku izpratni par dažādām Eiropas valstīm un to iedzīvotājiem.

(..) es satiku cilvēkus no Krievijas, Slovēnijas, Slovākijas. Cilvēkiem no skandināvu valstīm tiešām patīk sava personīgā telpa. (..) Man bija stereotips, ka norvēģi ir ļoti organizēti, ka viņi pat drēbes kārtā pēc krāsām. Tā nebija taisnība, to es ievēroju. Tā kā daudzi stereotipi tika laužti. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Ir stereotips, ka visi itāļi ir skaļi, visi puisi mēģina iepazīties un visas meitenes ir elegantas un virspusējas, bet ne visi ir tādi. Tas, kas nemainījās, bija mans uzskats, ka itāļi ļoti labi gatavo – visi zina, kā pagatavot spageti vai Boloņas mērci, es biju pārsteigta! (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

ERASMUS programma sniedz jauniešiem iespēju paplašināt redzesloku, uzzinot par līdzīgo un atšķirīgo dažādās Eiropas valstīs. Pārrunājot tradīcijas un dzīvesveidu, jaunieši uzzina viens par otra valsti un tās iedzīvotājiem.

(..) pirms Ziemassvētkiem mēs runājām par tradīcijām katrā valstī, kā arī par pilsētām – kuras pilsētas vajadzētu apciemot. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Atcerējos spēli, ko mēs spēlējām – sēžot aplī katram bija jāsaka kāds stereotips par savu valsti, neatklājot, no kuras valsts viņš nāk. (..) runājām par to, kas ir katrā valstī, piemēram, cik maksā alus. Bet komunikācija palīdzēja arī laužt stereotipus. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es nekad nebiju iepazinusies ar kādu cilvēku no Polijas pirms tam un es ļoti vēlējos uzzināt no savas dzīvokļa biedrenes par dzīvi Polijā, par to, ko viņi domā par vāciešiem, piemēram, otrā pasaules kara dēļ. No mums tas ir ļoti tālu, es nezinu, ko viņi domā, ko viņi mācās skolā. Es nezināju, ka viņi mācās krievu valodu skolā. Tāpat pirms tam nezināju, kādi ir viņu nacionālie ēdieni. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Jauniešiem ERASMUS programmas laikā bija iespēja arī uzzināt par stereotipiem un viedokļiem, kas Eiropā pastāv par viņu valsti. Edgars bija pārsteigts, uzzinot, ka jauniešiem no citām valstīm ir pozitīva attieksme pret Latviju un tie ir informēti par valsts lokāciju un galvaspilsētu, bet Andželo uzzināja, ka eiropiešiem pastāv stereotipi par to, ka grieķi ir slinki.

Tādējādi ERASMUS programma ne tikai ļāvusi jauniešiem uzzināt ko jaunu par citām Eiropas valstīm, bet arī labāk izprast savu valsti un ārzemnieku viedokli par to.

Man pirms tam likās, ka Latviju un Baltijas valstis uzskata par bijušajām Padomju Savienības par tādām kā paliekām un neuzskata par nopietnu valsti, bet redzot, kāda ir attieksme citu valstu pārstāvjiem, kad pasaka, ka esam no Latvijas, var just, ka Eiropas Savienība ir devusi kaut ko Latvijai. (..) nav tā, ka mēs esam visi baigi kaut kur ārā. Protams, visi nezina, kas ir Latvija, nezina to nekad visi, bet liela daļa zina un ir patīkami, ka zina kas ir Rīga un kādu latviešu slaveni cilvēku zina. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Pirmkārt, es sapratu, ka citiem eiropiešiem ir nepareizs priekšstats par grieķiem. Viņi domāja, ka grieķi ir slinki, neko nedara. Tas bija pārsteigums, jo mēs esam centīgi un strādājam. Tādēļ es vēlējos visiem parādīt, kādi grieķi ir patiesībā, jo biju tur vienīgais grieķis. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Tāpat, atgriežoties dzimtenē, jauniešiem ir iespēja salīdzināt dzīvi savā un citā Eiropas valstī, paskatoties uz savu valsti no cita skatupunkta. Milda stāsta, kā, atgriežoties Lietuvā, viņa sapratusi, ka lietuvieši ir ļoti noslēgti pret citām kultūrām, kā arī izjutusi ekonomiskās atšķirības, turpretī Tuovi uz savu dzimteni pēc ERASMUS raudzījusies pozitīvāk, jo bijusi iespēja to izvērtēt no malas.

Tas bija vairāk saistīts ar veidu, kā lietuvieši uztver un atzīst citas kultūras un atšķirīgus cilvēkus. Man liekas, ka esam ksenofobi un rasisti, par to man ir liels kauns, to es izjūtu vēl vairāk pēc ERASMUS. Tāpat jūtu ekonomiskās atšķirības, to cik viss ir lēts. Tāpat sapratu, ka esam noslēgti un dzenamies pakal rietumiem, bet esam vēl tālu, mums vēl ir jāizdara daudz lietas dažādos veidos, lai mainītu uztveri. Kad atgriezies Lietuvā, es atkal pamanīju lietas, kas man nepatīk manā valstī. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Man šķiet, ka ir jādodas uz ārzemēm, lai justos lepns par to, ka esi soms. Mēs vienmēr sūdzamies par visu, bet kad tu sāc domāt par savu valsti no malas, es sapratu, ka Somijā viss ir labi. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Lai jaunieši justos tuvi Eiropai un citām Eiropas valstīm, liela nozīme ir valodu zināšanām. Citu Eiropas valstu valodu prasmes var veicināt komunikāciju ar citiem eiropiešiem, kas var uzlabot arī savstarpējās attiecības. Tāpat svešvalodas palīdz gūt maksimālu labumu no pieejamajām iespējām Eiropas Savienībā.

ERASMUS programma jauniešiem sniegusi iespēju uzlabot viņu angļu valodas prasmes. Dažiem jauniešiem tā bija pirmā reize, komunicējot angļu valodā un sākumā viņi izjutuši sarežģījumus savu domu izteikšanā.

Kad es biju lidostā Milānā, tā bija pirmā reize, kad man vajadzēja komunicēt ar kādu angļiski. Tā bija itāļu meitene, viņa jautāja, vai man nepieciešama palīdzība. Es nevarēju pat atbildēt, tas bija ļoti sarežģīti. Manas angļu valodas prasmes sākumā nebija labas, man bija dīvains akcents, tādēļ cilvēkiem bija grūti mani saprast. Es zināju, ka būs grūti izpausties. (..) pēc 20 dienām es sāku domāt angļiski un bija vieglāk runāt. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Pirms ERASMUS es nerunāju angliiski. Man bija nepieciešams daudz laika, līdz varēju izdomāt, kā kaut ko pateikt angliiski. Kad es ieradās Beļģijā, man bija bail, jo nezināju, kā varēšu nokārtot eksāmenus. Pirmais semestris bija grūts, jo es nerunāju angliiski. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Pastāvīgi lietojot angļu valodu, jaunieši jutās drošāk un pašpārliecinātāk runājot svešvalodā. Savu domu izteikšana citā valodā ir nozīmīga veiksmīgai komunikācijai un savstarpējai sapratnei. Milda norāda, ka arī pēc ERASMUS labprāt runā angliiski un tas ir padarījis viņu atvērtāku pret citu valstu pārstāvjiem.

Protams, nozīmīga bija angļu valoda. Galvenais, ko ieguvu, bija tas, ka vairs nebaidos no sava akcenta vai pieļaut kļūdas, tas ir ļoti lietderīgi. (..) Pat piemēram Viļņā, kad staigāju apkārt un redzu tūristu grupu – pirms ERASMUS, kad man kāds jautāja uz ielas kaut ko angļu valodā, es nevarēju atcerēties, kā kaut ko pateikt, bet tagad es pat esmu priecīga, kad kāds ar mani komunicē angļu valodā, esmu priecīga, ka varu izmantot šo valodu un jūtos ērti runājot angliiski, tā ir viena no labākajām lietām, ko ieguvu no ERASMUS. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Papildus angļu valodai ERASMUS valodu kursi sniedza iespēju apgūt uzņemšanās valsts valodu, tāpat valodu varēja apgūt lekciju laikā vai komunikācijā ar vietējiem iedzīvotājiem. Jaunieši šo iespēju izmantoja, apgūstot vismaz pamatus jaunai valodai, tādējādi uzlabojot savas zināšanas par Eiropas valstu valodām un paplašinot komunikācijas iespējas.

ERASMUS palīdzēja man motivēt sevi mācīties itāļu valodu arī pirms es devos uz Itāliju, kā arī tur uz vietas man bija iespēja uzlabot itāļu valodu, jo lekcijas notika itāļu valodā un bija iespēja sarunāties ar itāļu studentiem. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

(..) es studēju somu valodu ERASMUS laikā, bet tas bija tikai dažus mēnešus un es neko daudz neiemācījos, lai gan gribētu iemācīties. Bet es tur mācījos un ja es gribētu, es varētu turpināt mācīties somu valodu, tas noteikti būtu vieglāk. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es piedalījos nīderlandiešu valodasursos, es iemācījos nedaudz viņu valodu, centos to izmantot veikalos. Nīderlandieši ļoti novērtēja, ka mēģināju runāt viņu valodā. To bija ļoti sarežģīti izrunāt, bet es saņēmu pozitīvas atsauksmes par manām prasmēm. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Turklāt jaunieši, kas jau pirms došanās ERASMUS programmā pārvaldīja vairākas valodas, apmaiņas programmas laikā tās varēja praktizēt, sarunājoties ar jauniešiem, kuriem šī valoda ir dzimtā valoda.

Es varu runāt angliiski, spāniski un itāļu valodā. Kad satiku spāņu studentus, runāju ar viņiem spāniski, kad satiku itāļiešus – itāļu valodā. Tas bija ļoti noderīgi. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Vācu valoda ir mana dzimtā valoda, papildus tam es zinu arī krievu valodu, itāļu, franču, latīņu un somu valodu. ERASMUS bija pirmā reize, kad varēju runāt visās savās valodās vienā vakarā un arī tās uzlabot. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Arī ceļošana uz citām Eiropas valstīm palīdz jauniešiem iegūt zināšanas par Eiropu un paplašināt redzesloku. ERASMUS programmas ietvaros jaunieši daudz ceļojuši, tādējādi iepazīstot ne tikai uzņemamo valsti, bet arī citas Eiropas valstis.

ERASMUS programmas laikā tās dalībniekiem bija iespēja ceļot pa uzņemamo valsti, apskatot dažādas pilsētas un dziļāk izzinot to kultūru.

Mēs apskatījām pilsētas Latvijā, bijām brīvdabas muzejā. Diemžēl es nesagaidīju Jāņus, bet redzēju neatkarības dienu, tas bija jauki, latvieši ir ļoti patriotiski, visu ir karogi, cilvēki dzied dziesmas, tas bija neticami. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Man labākā lieta ERASMUS bija tā, ka es varēju apskatīt citas pilsētas, kā Amsterdamu Utrehtu, Rotterdamu. Es centos apceļot Nīderlandi, cik daudz iespējams. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Apmaiņas programmas periodā jauniešiem bijusi iespēja ceļot kopā ar draugiem un būt spontānākiem, tas sniedzis viņiem atšķirīgu ceļošanas pieredzi.

ERASMUS laikā nevajadzēja plānot, mēs savācāmies grupiņās un kāds ierosināja – dosimies uz Rotterdamu vai Amsterdamu, neuztraucoties ne par ko, tikai paņemt somas un doties. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

(..) pirms tam es ceļoju ar saviem vecākiem vai lielās grupās, bet ERASMUS laikā es ceļoju ar svešiniekiem vai pat viens pats. Tas bija lieliski, tā bija citāda pieredze. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

ERASMUS programma devusi iespēju ne tikai apskatīt uzņemamo valsti, bet ceļot pa visu Eiropu, iepazīstot valstis, kurās jaunieši pirms tam nav bijuši vai pat nav plānojuši doties.

Ziemeļeiropas daļu nekad nebiju redzējis. Kad es biju Latvijā, es ceļoju uz Igauniju, Lietuvu, Krieviju, Poliju. Es varēju daudz ceļot. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Es nekad varbūt nedotos uz Lietuvu vai Igauniju no Bulgārijas, jo parasti dodos uz Rietumeiropas valstīm, tā kā ERASMUS sniedza man iespēju iepazīt arī šo Eiropas daļu. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Pirms ERASMUS es nebiju redzējusi Zviedriju vai Somiju, vai to daļu no Eiropas. Tā bija pirmā reize arī šķērsojot Krievijas robežu. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Jaunieši norāda, ka ERASMUS programmā pavadītā laika ietekmē mainījušies arī to turpmākie ceļošanas paradumi. Arī pēc atgriešanās no apmaiņas jaunieši turpina ceļot un iedvesmu tam viņi guvuši ERASMUS periodā.

Tagad man patīk ceļot. Nākamnedēļ es dodos uz Īriju, jo tagad man ir iepaticies ceļot. Tas bija tas, ko es atklāju ERASMUS laikā. Iepazīties ar jauniem cilvēkiem, iepazīt kultūras, saprast, kā cilvēki dzīvo citur, nevis sēdēt savās mājās. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Tagad nevaru iedomāties sevi bez ceļošanas. Vismaz vienreiz gadā. Esmu atkarīgs no ceļošanas. Es varu paņemt savu mugursomu un ar autostopiem doties kaut kur. Man patīk piedzīvojumu sajūta, to es sapratu ERASMUS laikā. Tas bija mans lielākais ieguvums. Kad atgriezies Portugālē, es nokārtoju pēdējo eksāmenu un 1 mēnesi ceļoju. Es devos uz Franciju, Slovēniju, Slovākiju, Ungāriju, Čehiju. Vienu mēnesi ceļoju, izmantojot autostopu. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Kad mans ERASMUS periods bija beidzies, devos uz Londonu. Šogad es ceļoju kā traka. (..) Esmu apceļojusi desmit valstis šogad un šobrīd esmu Čehijā. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Intervijās atklājas, ka ceļošanu pēc ERASMUS perioda beigām veicina arī starptautiskie sakari, jauniešiem ir vēlme apciemot iegūtos draugus. Andželo norāda, ka pēc ERASMUS novērtē draugus, ko ieguvis visā pasaulē un tas iedrošinājis viņu ceļot arī ārpus Eiropas robežām.

Pirms tam es daudz ceļoju, pēc ERASMUS es zinu, ka man ir daudz draugu visā pasaulē un būtu vieglāk kaut kur doties un justies kā vietējam iedzīvotājam, nevis kā tūristam. Esmu bijis Maskavā divas reizes un zinu labākās vietas, ko apskatīt. Tagad zinu arī, ka man ir draugs Brazīlijā, kurš mani gaida ciemos. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Pēc ERASMUS mani ceļošanas paradumi mainījās tik tālu, ka es varētu teikt, ka Eiropā katrā lielākajā pilsētā man ir kāds draugs tagad. Es varu tur ierasties un piezvanīt un sarunāt tikšanos. Arī es uzņemu pie sevis draugus no ERASMUS tagad. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

ERASMUS programmā pavadītais laiks iemācījis arī skatīt jaunas valstis no vietējo iedzīvotāju skatupunkta. Tas liecina par to, ka jaunieši pēc atgriešanās no programmas vairāk pievērš uzmanību citu kultūru specifikai un komunikācijai ar to pārstāvjiem, tāpēc jaunās valstīs tos interesē kas vairāk par populārāko tūrisma objektu apskatīšanu.

Pirms tam es ceļoju kā tūrists, tagad es to varu darīt no vietējo iedzīvotāju skatu punkta, tā ir galvenā atšķirība pēc ERASMUS. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Un es sapratu, ka tagad, kad es ceļoju, es cenšos iepazīties ar vietējiem cilvēkiem. Pirms tam es biju vairāk tūrista tips, steidzoties no vienas pilsētas daļas uz otru, bet tagad es cenšos kontaktēties ar vietējiem, vienkārši runāt piemēram, kad gaidu autobusu. Dažreiz es pat

dodos svešā valstī uz universitāti, jo tur ir iespējams redzēt studentus un es varu ar viņiem runāt, viņi vienmēr ir atvērti. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

(..) manuprāt tagad ceļojumi ir vairāk vērti nekā pirms tam. Es dodu priekšroku ceļot bez vecākiem, ar draugiem un iepazīties ar cilvēkiem no tās valsts, iepazīt īsto dzīvi tur, kur ceļoju. Ne tikai apskatīt pieminekļus, bet iepazīt cilvēkus no tās pilsētas un pieredzēt kultūru. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

ERASMUS programmā gūtā pieredze ne tikai pastiprina interesi par jaunu valstu iepazīšanu, bet arī padarījusi jauniešus drošākus, atvērtākus ceļošanai. Tāpat pēc ERASMUS programmas jauniešiem nav bail ceļot spontānāk

Tagad es jūtos tā, ka varētu paņemt savu mugursomu un doties vienalga kur. Man bija nepieciešams pārkāpt sev, saviem limitiem (..). Man patīk iegūt jaunu pieredzi, doties uz vietām, kuras nepazīstu, kontaktēties ar jauniem cilvēkiem. Pirms tam es nebiju gatava pārkāpt savām iekšējām robežām. (Marija, 22 g.v, Francija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Es jūtos drošāka, kad ceļoju. Pirms tam man bija bail no lidmašīnām, tagad es lidoju visu laiku. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Es nekad nebiju tik daudz ceļojusi kā ERASMUS laikā. Tas padarīja mani atvērtāku un arī šobrīd es ceļoju vairāk, šonedēļ es braukšu uz Poznaņu, pilsētu Polijā, vienkārši bez plāna apskatīt šo vietu. ERASMUS mainīja manas domas par ceļošanu. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

ERASMUS programma daļēji ietekmējusi jauniešu kognitīvos identitātes elementus. Jaunieši pēc ERASMUS apzinās, ka ir eiropieši un papildus tam izjūt arī globālu identitāti, tomēr pirmkārt identificējas ar savu valsti. Pamatojoties uz Risses vairākidentitāšu teoriju, indivīdiem ir vairākas identitātes, tādēļ jaunieši var just piederību pasaulei, Eiropai un savai valstij vienlaicīgi.¹⁸⁰ Kura identitāte kļūst nozīmīgāka, ir atkarīgs no sociālā konteksta. ERASMUS programma uzlabojusi arī jauniešu zināšanas par Eiropu. Lai gan ne visi jaunieši ir ieinteresēti Eiropas Savienības darbībā, mijiedarbība ar citu kultūru pārstāvjiem padarījusi tos ieinteresētākus par notikumiem citās Eiropas valstīs, kā arī tas veicinājis zināšanas par citu valstu kultūru un iedzīvotājiem. Programma uzlabojusi arī valodu zināšanas, kas veicina savstarpējo saskarsmi starp dažādu nacionalitāšu cilvēkiem, bet ceļošana ERASMUS laikā iepazīstinājusi jauniešus ar valstīm un pilsētām, kurās tie iepriekš nav bijuši. Kopumā ERASMUS programma uzlabojusi dalībnieku zināšanas par Eiropas valstīm un to iedzīvotājiem, kā arī ieinteresējusi jaunu kultūru iepazīšanā un komunikācijā ar citiem

¹⁸⁰ Risse, Thomas. *Regionalism and Collective Identities...*, p.23.

eiropiešiem, tomēr nav sniegusi tiem lielāku izpratni par Eiropas Savienības darbību un funkcijām.

3.3.4. Vērtējošās identitātes komponentes

Vērtējošā identitātes komponente attiecas uz vērtību, kādu cilvēki piešķir Eiropas Savienībai un kā tie vērtē tās darbību un citus eiropiešus.¹⁸¹ Pozitīva attieksme pret Eiropas Savienības darbību un cilvēkiem nozīmētu arī spēcīgāku Eiropas identitāti.

Jaunieši Eiropas Savienības darbību vērtē dažādi. Dažu jauniešu attieksme pret Eiropas Savienību nav pozitīva, tie uzsver valstu atšķirības un to, ka, viņuprāt, Eiropas Savienība apslāpē katras valsts individualitāti. Andželo stāsta, ka Eiropas Savienība iznīcina katras valsts atšķirīgo kultūru, vēsturi un tradīcijas, tāpat Judīte atzīst, ka Eiropas Savienībā, viņasprāt, ir nozīmīgi apzināties katrā valstī atšķirīgo un īpašo.

Es domāju, ka ES ir savienība, kas tomēr savā veidā nogalina katras valsts kultūras iezīmes, valodu, tradīcijas. Protams, ES mēģina mūs savest kopā, kā piemēram ar ERASMUS programmu, bet tā ir tikai daļa. Arī ekonomiskā ziņā Eiropa nepalīdz, tā rada ciešanas. Es domāju, ka Eiropa varētu izdzīvot bez Eiropas Savienības, tas būtu sarežģītāk, attīstītos lēnāk, bet katram būtu sava nacionālā identitāte. (..) ERASMUS palīdzēja man saprast to. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

(..) dot katrai valstij iespēju piedalīties, bet nepiespiest tās pieņemt likumus. Es teiktu, ka apzinoties, ka esam atšķirīgi, mēs varam būt vienotāki, nekā mēģinot izveidot vienu lielu bļodu un sajaukt visus kopā. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Apzinoties valstu atšķirības, jaunieši sapratuši, ka vienota politika un likumi atšķirīgām valstīm un cilvēkiem nav piemēroti. Tie uzsver, ka valstīs ir dažādas mentalitātes, ekonomiskās situācijas un vēsture, kas padara tās atšķirīgas, tādēļ pilnīga vienotība starp tām nav iespējama.

Es biju ļoti pozitīvi noskaņota pret ideju par Eiropas Savienību, bet man liekas, ka ERASMUS laikā kļuva nedaudz skeptiska par to (..). Vienkārši nav iespējams savienot visas valstis un piespiest tām būt vienādām. Cilvēki nav vienādi, viņiem nav tāda pati attieksme. (..) Man liekas, ka ERASMUS laikā es kļuva skeptiski noskaņota pret ideju, ka Eiropas Savienība var veidot vienu Eiropu. Man liekas, ka tas ir pārāk idealizēti. Uzskatu, ka mēs varam būt saistīti savā veidā, bet ne caur politiku. Ja uzspiež vienādus likumus visiem, tas vienkārši nedarbojas, jo cilvēki ir tik atšķirīgi. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Manuprāt, Eiropas Savienība mēģina panākt vienotību, bet vienmēr pastāv bagātās un nabadzīgās valstis. Tas ir tāpat kā lielākas pasaules organizācijas, vienmēr tas tā ir bijis. Visas valstis nav vienādas un arī ekonomikas nav vienāda. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

¹⁸¹ Risse, Thomas. A European Identity?..., p.201.

Tomēr ne visi atšķirības starp valstīm uzskata par šķērslī vienotībai. Citi jaunieši norāda, ka, apzinoties un pieņemot dažādo katrā valstī, eiropieši tomēr var justies vienoti un var pastāvēt Eiropas Savienība. Šie jaunieši Eiropu salīdzina ar lielu valsti, kurā nozīmīgi ir saglabāt kultūras atšķirības, kas tajā pastāv.

Valstis ir dažādas, arī Spānijā mēs esam dažādi. Cilvēki no ziemeļiem un dienvidiem ir atšķirīgi, bet mēs esam viena valsts, arī Eiropā ir tāpat. Mēs esam atšķirīgi, bet kopā varam būt stiprāki. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Mēs varam dzīvot lielā valstī, bet visām kultūrām jābūt kultivētām, visiem ir savas tradīcijas, likumi, kultūra. Mēs varam izveidot vienu lielu valsti, bet atšķirīgās kultūras nedrīkst pazust. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Negatīvi Eiropas Savienības darbībā jaunieši vērtē to, ka tā pārlieku iejaucas valstu iekšējā darbībā, kontrolējot tās. Tie uzskata, ka Eiropas Savienības dalībvalstīm vajadzētu būt lielākai brīvībai un izvēles iespējām, kā piemērot Eiropas Savienības likumus savā valstī.

Mīnuss ir tas, ka mēs esam ļoti atkarīgi no Eiropas Savienības, tā mūs kontrolē un tai ir liela ietekme uz to, kādai ir jābūt valstij. (..) esmu satraukta par lauksaimniecību, tā ir nozīmīga nozare Polijā, bet Eiropas Savienība ievieš stingrus likumus šajā jomā. Iespējams, Eiropas Savienība iejaucas pārāk daudz šajās lietās, bet tā kā viņi dod mums naudu, viņiem ir zināma kontrole. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Eiropas Savienība iejaucas pārlieku daudz valstu darbībā. Man šķiet, ka Eiropas Savienībai vajadzētu veidot likumus vispārīgākus un valstu valdība varētu izlemt detaļas un veidus, kā šos noteikumus izpildīt. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Tāpat daži jaunieši negatīvi vērtē politiku Eiropas Savienībā. Fabio uzsver, ka Eiropas Savienībai vajadzētu vairāk domāt par tās iedzīvotāju labsajūtu nevis peļņu.

Eiropa ir sociāla sistēma (..). Tagad to vairs nevar redzēt. Viņi grib tikai peļņu un Eiropa ir pārvērtusies par kapitālisma džungļiem. Manuprāt, tas nav labi. Es ienīstu, ka tas notiek (..) Eiropas Savienība savā būtībā ir lieliska, bet realitātē tā ir atšķirīga. (..) Kad es redzu vecus cilvēkus, kam jāubago uz ielām, tas ir skumji. Tādēļ uzskatu, ka Eiropas Savienībai vajadzētu pievērsties vairāk sociālām lietām, uztraukties vairāk par cilvēkiem, par eiropiešiem. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Integrācijas procesu un Eiropas Savienības paplašināšanos jaunieši vērtē atšķirīgi. Par pozitīvo aspektu tiek uzskatīta jaunu kultūru iepazīšana, kā arī tiek atzīta ērtība un vienotības sajūta, ko sniedz kopīga valūta.

Es uzskatu, ka ir pozitīvi tas, ka notiek šī integrācija, notiek dažādu kultūru nevis gluži saplūšana, bet kultūras iepazīst un varbūt mazliet vairāk izprot viena otru, tas ir pozitīvi, es tā uzskatu. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

(..) ērtības ziņā tas būtu izdevīgi, jo nebūtu jāmaina nauda, dodoties uz ārzemēm. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Piemēram Latvijā ir eiro, man šķiet, ka tas ir pareizi. (..) Nākotnē es uzskatu, ka arī Lietuvai, Polijai vajadzētu eiro, tad mēs būtu integrētāki, kā viena liela valsts. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Jaunieši, kas uz integrācijas procesu skatās piesardzīgāk, uzsver to, ka Eiropas Savienībai pirms jaunu valstu pievienošanas ir jāatrisina problēmas, kas pastāv tās iekšienē, kā krīze, nabadzība un korupcija. Tāpat jaunajām dalībvalstīm būtu jāpierāda ne tikai ekonomiskā stabilitāte, bet arī tas, ka tās domā par saviem iedzīvotājiem.

Integrācijas procesu vērtēju pozitīvi, bet mums joprojām ir daudz lietu, kas jāsalabo Eiropas Savienībā, par to nedrīkst aizmirst. (..) Šobrīd visā Eiropā ir valstis, kurās ir krīze, Eiropā ir krīze, bet dažās valstīs tas izpaužas vairāk nekā citās. Mums joprojām tas ir jālabo. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Es ticu, ka valstij, lai pievienotos Eiropas Savienībai, ir jāizpilda noteikumi, kā demokrātija, laba ekonomika. Bet tas nenotiek. Bulgārijā cilvēki dzīvo lielā nabadzībā, tur ir arī liela korupcija. Eiropas Savienība domā tikai par peļņu, ko valsts var sniegt. Jaunajām Eiropas Savienības dalībvalstīm vajadzētu pierādīt, ka tās domā par saviem pilsoņiem vairāk kā par peļņu. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Pozitīvi jaunieši attiecas pret priekšrocībām, ko tiem sniedz Eiropas Savienības pilsonība, par svarīgāko uzskatot iespēju brīvi ceļot, bez problēmām studēt, strādāt vai dzīvot citā Eiropas valstī. Tāpat pozitīvi tiek novērtētas dažādu Eiropas programmu sniegtās iespējas, tajā skaitā ERASMUS programma.

Ja Eiropas Savienība ir devusi kaut ko labu, tā ir ERASMUS programma un iespēja ceļot bez vīzas. Tās ir lieliskākās lietas, ko ES ir devusi. Kad tu vari mācīties citā valstī un tava universitāte akceptē iegūtos kredītpunktus, kad tu vari ceļot vai pat aiziet uz citu valsti bez vīzas. Es vēlētos, lai visa pasaule ir tāda. Kad es devos uz Krieviju, man bija jāmaksā 80 eiro par vīzu. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Eiropas Savienības pilsonība dod mums daudz tiesību. Man visnozīmīgākā ir iespēja ceļot, dzīvot, studēt un strādāt Eiropā bez problēmām. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Es zinu, kas es varu doties uz jebkuru valsti, tas man patīk. Es zinu, ka ES sniedza man stipendiju, man patīk ERASMUS+ programma un tas, ko tā piedāvā. Tādā ziņā izjūtu priekšrocības būt eiropiete, mums ir dažādas iespējas – prakses, stipendijas. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Esmu priecīga, ka esam daļa no Eiropas Savienības, it īpaši tādēļ, ka pirms tam, kad nebijām ES, viss bija sarežģītāk – ceļošana, nebija iespējas piedalīties ERASMUS, iegūt starptautisku pieredzi. Tagad tas viss ir iespējams, tādēļ ir labi būt Eiropas Savienībā. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Kopumā jaunieši neuzskata, ka viņu attieksmi pret Eiropas Savienību ir ietekmējis ERASMUS programmā pavadītais laiks, skaidrojot, ka Eiropas Savienību vērtējuši tāpat arī pirms došanās apmaiņas programmā.

(..) nav tā, ka ERASMUS dēļ man liekas, ka Eiropas Savienība ir labākais, kas ir noticis, bet es domāju, ka mans viedoklis, kāds viņš bija pirms tam, tāds ir tagad, jo ERASMUS ir tikai viena daļa no Eiropas. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Manuprāt, man bija tādi paši uzskati par Eiropas Savienību un integrāciju arī pirms tam. (..) Man liekas, ka tas nemainīja manus uzskatus par Eiropu vai Eiropas identitāti. Manuprāt, jutos tāpat kā pirms tam. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

To, vai jaunieši pozitīvi attiecas pret citām Eiropas valstīm nosaka arī tas, vai tie būtu gatavi dzīvot citur Eiropā. Intervijās atklājās, ka jaunieši ir atvērti iespējai dzīvot citā valstī, tomēr nozīmīgi ir tas, lai tajā varētu atrast darbu.

Ja man būtu iespēja strādāt, es varētu dzīvot citā Eiropas valstī. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Es varētu. Esmu par to domājis, bet nezinu vēl konkrētu valsti. Man būtu jāatrod darbs angliki. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Man nebūtu problēmu dzīvot citā ES valstī. Tomēr es studēju žurnālistiku un man būtu nepieciešama vieta, kur varu strādāt kā somu žurnāliste, vai vismaz angļu valodā. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Daži jaunieši jau ir izlēmuši, ka dosies strādāt vai studēt citā Eiropas valstī. Tas norāda uz to, ka jauniešiem nav aizspriedumu pret dzīvi citur, tie ir gatavi izmantot iespējas, ko sniedz Eiropas Savienība.

Šovasar es plānoju doties uz Dāniju strādāt, bet tas ir tādēļ, ka pazīstu lietuviešus tur, viņi varēs man palīdzēt. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es vēlos turpināt savas studijas citā valstī, kaut kur Eiropā, tāpēc izjūtu, ka ES pilsonība sniedz man priekšrocības šādā ziņā. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Man šķiet, ka es turpināšu savu izglītību Francijā. Tagad jutos pašpārliecinātāka Francijā, es sapratu, ka manas franču valodas prasmes ir ļoti labas, francūži mani saprot un es varu mācīties šajā valodā. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

ERASMUS programmai bijusi liela ietekme uz jauniešu viedokli par dzīvi citā Eiropas valstī. Jaunieši pēc apmaiņas programmā pavadīta laika kļuvuši drošāki un sapratuši, ka dzīvošana citā Eiropas valstī ir iespējama. ERASMUS programma jauniešiem bija pirmā iespēja dzīvot ārpus savas dzimtenes un šī pieredze bijusi pozitīva, tādējādi veicinot to, ka jaunieši saredz iespējas, ko Eiropa piedāvā, un ir gatavi domāt ne tikai savas valsts līmenī, bet eiropeiski.

Es teiktu, ka pirms ERASMUS es vienmēr velējos palikt savā ciemā, bet tagad es jūtos tā, ka es varētu dzīvot citās valstīs. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Pēc ERASMUS es sapratu, ka nav robežu vai ierobežojumu, es varu adaptēties jebkurā situācijā, ne tikai Eiropā. Ja tu esi laimīgs un dari lietas, ko vēlies, to var darīt jebkur. ERASMUS to man iemācīja. Tagad es domāju par došanos uz citu valsti vēl nopietnāk, nezinu, uz kuriem vēlētos doties, bet esmu pārliecināts, ka došos. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Pirms ERASMUS es nedomāju, ka varētu dzīvot citā valstī pastāvīgi, domāju, ka būtu grūti pamest ģimeni un draugus, bet tagad saprotu, ka tas ir iespējams. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Es vēlos doties uz Norvēģiju studēt maģistru, jo izglītība tur ir bezmaksas (...). Varbūt ERASMUS bija kā treniņš. Arī Oslo man būtu jādzīvo 2 gadi, bet pirms tam nekad nebiju dzīvojis ārzemēs. Tagad es zinu, kā ir dzīvot citā valstī un esmu gatavs to darīt arī ilgāk. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Tāpat jaunieši ir gatavi piedalīties arī citās apmaiņas programmās Eiropā. Daļa interviju dalībnieku jau ir sākuši meklēt iespējas, kur doties nākamreiz un tiek izrādīta pastiprināta interese par prakses iespējām citā Eiropas valstī. Tas liecina par to, ka ERASMUS programmā iegūtā pozitīvā pieredze veicina jauniešu aktivitāti Eiropas līmenī arī pēc programmā pavadītā laika.

Jā, es pat biju gatavs doties praksē 4.kursā, bet iekavēto studiju dēļ, tas man nesanāca (...). Bet, ja būtu vēl iespēja strādāt par brīvprātīgo kādā valstī, es ļoti nopietni apsvērtu šo domu. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Es esmu pieteicies praksei, tagad ir jāizlemj uz kuriem doties. Kāpēc ne, es ļoti priecātos, ja varētu iziet praksi ārzemēs. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Noteikti, es jau esmu sākusi pētīt, kādas ir iespējas kaut kur doties nākamreiz. Pēc maģistra studiju pabeigšanas es plānoju atrast kādu asistentes darbu universitātē kādā no Eiropas valstīm. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

ERASMUS programma maina arī to, kā jaunieši vērtē citus eiropiešus. Jang Jun Kima skaidro, ka ar ilgstošas starpkultūru komunikācijas procesu indivīda identitāte piedzīvo pārmaiņas, kuras raksturo vērtību relativitātes un cilvēka dabas universalitātes aspekta apzināšanās.¹⁸² Iepazīstoties un komunicējot ar jauniešiem no visas Eiropas, liela daļa apzinās, ka nepastāv lielas atšķirības starp jauniešiem no dažādām Eiropas valstīm un pat no dažādiem kontinentiem. ERASMUS sniedz iespēju saprast, ka par spīti dažādiem dzīves

¹⁸² Kim, Young Yun. The Identity Factor in Intercultural Competence.p.56.-57.

apstākļiem, jauniešiem ir līdzīgas problēmas un līdzīgi hobiji, tādēļ ir iespēja sadraudzēties ar jebkuras valsts pārstāvi.

Tas, ko es iemācījos ERASMUS, bija, ka visi ir cilvēki, man nav iebildumu, ja tu esi no Barselonas vai Francijas, man tas ir vienaldzīgi, jo manā uztverē tu esi cilvēks. Personība ir nozīmīga nevis nacionalitāte. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

ERASMUS laikā es satiku tik daudz cilvēku no Eiropas, tas man lika izjust to, ka nav atšķirību starp čehu puisi vai puisi no Tallinas. Viņi dzīvo dažādās vietās, ir dažādas valdības, bet visi esam vienādi, ar vienādām problēmām - ģimeni, darbu, draugiem. Esam vienādi. Un to es sapratu ne tikai par Eiropu, bet arī satiekot jauniešus no Brazīlijas, Krievijas, Āfrikas. Starp mums nav atšķirības. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Mums ir daudz kopīgu lietu, it īpaši cilvēkiem šajā vecumā, mums ir līdzīgas intereses. Es satiku arī jauniešus Rīgā, kas nodarbojas ar skeitbordu, jo tas ir arī mans hobijs. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Jaunieši skaidro arī to, ka ERASMUS programmā pavadītais laiks padarījis tos tolerantākus un iemācījis respektēt atšķirīgo. Milda stāsta, kā ERASMUS deva viņai iespēju iepazīt citas rases, ko paliekot Lietuvā nebūtu iespējams izdarīt. Sākumā viņa baidījies no citu rasu pārstāvjiem, bet vēlāk izveidojusi attiecības ar vienu no tiem, kas padarījis viņu atvērtāku pret citām rasēm un kultūrām. Turklāt Rafaels skaidro, ka ERASMUS palīdzējis viņam pieņemt un respektēt dažādu valstu tradīcijas.

Manuprāt, pēc ERASMUS es kļuvi atvērtāka pret citiem cilvēkiem, es vairāk komunicēju ar tiem. Esmu ieinteresētāka atšķirībās starp manu valsti un citām valstīm. (..) Es atceros, kad ieradās Helsinkos, mani pārsteidza lielā rasu dažādība, tur bija melnādainie, cilvēki no Āzijas. Tiešām daudz. Sākumā es pat baidījies no viņiem. Nebiju rasiste, bet es nebiju pieradusi redzēt tik daudz citu rasu pārstāvjus ap mani. (..) Šobrīd mans puisis ir melnādainais un es vairs nebaidos no viņiem. Šī lieta ir tas, kas ļoti manī mainījās. Lietuvā nevar redzēt daudz citu nacionalitāšu cilvēkus un varbūt tas rada kādu ilūziju par to, kādi viņi ir, bet Helsinkos viņus var redzēt, vari sadraudzēties, tev ir iespēja runāt ar cilvēkiem no dažādām nacionalitātēm un rasēm, tas daudz ko maina. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es iemācījos respektēt citas kultūras, visu svešo. Ir daudzi veidi, kā izdarīt vienas un tās pašas lietas. Piemēram, ziemā viņi dzer karstvīnu, bet Spānijā to nevar iedomāties, mēs nedzeram karstu vīnu. Pirms tam tas mani ļoti pārsteidza, es to nevarēju saprast, bet tagad esmu iemācījies respektēt citas paražas. Es sapratu, ka spāņu tradīcijas nav vienīgās, kļuvi atvērtāks un vēlējos vairāk iemācīties par cilvēkiem no citām valstīm. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Jaunieši Eiropas Savienības darbību vērtē dažādi, tomēr starp tiem nav izteikti pozitīva viedokļa. Kultūru un valstu atšķirību dēļ jaunieši neuzskata, ka Eiropā iespējama pilnīga vienotība, kritiski vērtējot vienādu likumu piemērošanu dažādās valstīs. ERASMUS nav

uzlabojis jauniešu attieksmi pret Eiropas Savienību, bet ir padarījis tos atvērtākus pret citām Eiropas valstīm un cilvēkiem. Jaunieši pēc ERASMUS programmā gūtās pozitīvās pieredzes ir vairāk gatavi dzīvot un turpināt aktīvi darboties Eiropas līmenī, turklāt programma palīdzējusi jauniešiem tolerantāk pieņemt atšķirības un saprast, ka jaunieši Eiropā ir līdzīgi, saskatot kopīgas problēmas un intereses.

3.3.5. Emocionālā identitātes komponente

Kolektīvās identitātes ne tikai ietver izziņas komponentes, bet arī emocionālo pieķeršanos. Emocionālā identitātes komponente attiecas uz emocionālo saikni ar Eiropu un eiropiešiem.

Petigruvs uzsver, ka draudzība starp dažādu tautību cilvēkiem ir situācija, kas var veicināt pozitīvu attieksmi un aizspriedumu mazināšanu, tādējādi veicinot Eiropas identitāti.¹⁸³ ERASMUS programma sniegusi iespēju jauniešiem iegūt draugus visā Eiropā.

Man bija daudz draugu, es draudzējos ar itāļiem, vāciešiem, čehiem un nīderlandiešiem. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Iegūtie draugi tiek raksturoti kā draugi uz visu mūžu, kas liecina par emocionālu saikni ar citiem eiropiešiem, atklājot kopīgo starp dažādu tautību pārstāvjiem.

(..) viņi ir no citām valstīm, bet viņi ir īsti draugi, tādi, kas būs ar mani visu dzīvi, ne tikai vienu gadu. Pēc ERASMUS pavadītā laika es jutu, ka ar šiem cilvēkiem man ir daudz kas kopīgs, ka es zinu visu par viņiem. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Tagad man ir labi draugi pēc ERASMUS, es viņus apciemošu, ne tikai vienu reizi. Man šķiet, ka dažas no tām ir draudzības uz visu mūžu. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Daži jaunieši jaunās draudzības raksturo pat kā attiecības starp ģimenes locekļiem, tādējādi norādot uz spēcīgu emocionālo tuvību.

Es ieguvu daudz jaunus draugus, daži no tiem paliks manā sirdī vienmēr. Es ieguvu jaunu ģimeni, kad biju ERASMUS, tie ir draugi, kurus uzskatu par brāļiem un māsām. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

ERASMUS laikā tu izveido tādu kā mikro – dzīvi savā īstajā dzīvē. (..) Kad tu iepazīsties, šie cilvēki kļūst par tavu tuvāko ģimeni. (Pablo, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Turklāt ERASMUS programma ļāvusi jauniešiem iegūt draugus ne tikai no Eiropas, bet no visas pasaules, veicinot jauniešos izpratni par to, ka emocionāla pieķeršanās un veiksmīga komunikācija var būt arī pret cilvēkiem, kuri nāk no tālienes un piekoptj atšķirīgu dzīvesveidu.

¹⁸³ Šūpule, Inese, Līga Krstiņa, Inguna Peņķe, Jolanta Krišāne. *Etniskā tolerance...*, 7.lpp. Pieejams: http://www.biss.soc.lv/downloads/resources/Tolerance/Tolerance_LV.pdf [skatīts 2014, 20.feb.].

Man bija draudzenes no Latvijas un Rumānijas, bet tie bija mani vienīgie draugi no Eiropas. Pārējie cilvēki, ar kuriem draudzējos, bija no Ķīnas, Dienvidamerikas, Zagrebas, Marokas, Alžīrijas, Etiopijas, no visām pasaules malām. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Puisis no Kosovas kļuva par vienu no maniem labākajiem draugiem, arī šveicietis. Mēs bijām četri puisi no ļoti dažādām nacionalitātēm un kultūrām, bet mēs varējām komunicēt ļoti veiksmīgi. Man bija arī draugi no Mozambikas. Viņi var būt tavu draugi pat ja viņi dzīvo tālu un nesaprot tavu dzīvesveidu. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Dažiem jauniešiem ERASMUS programmā pavadītajā laikā izdevies iemīlēties, jaunieši veido attiecības ar dažādu tautību pārstāvjiem un tādējādi kļūst emocionāli piesaistītāki Eiropai un citiem eiropiešiem, tāpat tas veicina jauniešu brīvu pārvietošanos pa Eiropu un gatavību būt saistītam ar citu Eiropas valsti.

Tur es satiku labākos draugus savā dzīvē – brazīlieti, čehu un šveicieti. Un es satiku arī savu mūža mīlestību – krievu meiteni, mēs joprojām esam kopā un mans ERASMUS vēl turpinās. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Esmu Latvijā jau 2,5 mēnešus. Mana draudzene ir no Latvijas, mēs iepazīnāmies ERASMUS. Bija grūti būt kopā un nedzīvot vienā valstī, tādēļ šobrīd esmu Latvijā. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Dažas lietas ERASMUS laikā mainījās neparedzēti, es atradu savu puisi un tas mainīja manu dzīvi. Man ERASMUS vēl turpinās, jo es braucu uz Somiju. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Draudzības, kas iegūtas ERASMUS programmas ietvaros, turpinās arī pēc programmā pavadītā perioda, jaunieši kontaktējas viens ar otru pateicoties interneta portāliem un mobilo telefonu aplikācijām.

(..) kontaktus uzturu, nav tā, ka aizmirstu. Ir tā, ka uzraksta. Ne katru dienu sazvanās, bet ir tā, ka uzraksta, uzzvana, uzprasa, kā iet. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Labi, ka ir sociālie portāli, kā facebook. Tā mēs varam sarunāties. (..) Tehnoloģijas tagad ir ļoti attīstītas, es varu viņiem zvanīt, runāt ar viņiem. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Jaunieši ar interneta portālu palīdzību sazinās vismaz vienreiz nedēļā, tādējādi pastāvīgi kontaktējoties ar citu valstu pārstāvjiem. Tas dod viņiem iespēju apspriest aktualitātes, sarunāties un uzturēt draudzību arī neatrodoties vienā valstī.

Es runāju ar puisi no Brazīlijas, dažiem krieviem, čehu puisi, bet tas nav katru dienu, drīzāk vienreiz nedēļā skype vai facebook. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Ir labi, ka portālā facebook var redzēt cilvēku dzimšanas dienas, tas dod iespēju aizrakstīt kādam apsveikumu, apjautāties par to, kas notiek viņu dzīvēs un kaut vai divas minūtes aprunāties. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

(..) mēs runājam WhatsApp un facebook. Piemēram, viņi man ir atsūtījuši kādu dziesmu, kas man varētu patikt, man šķiet, ka katru nedēļu sazinās ar viņiem, rakstām komentārus, piemēram, par futbolu vai kaut ko, ko viņi ir redzējuši ziņās par Spāniju. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Daži jaunieši savus ERASMUS laikā iegūtos draugus arī apciemojuši un cer turpināt šīs draudzības un viesoties viens pie otra, tādējādi turpinot apceļot Eiropu un kontaktēties ar dažādu nacionalitāšu pārstāvjiem.

Jau biju Rīgā pie draudzenes no Latvijas un viņa bija Lietuvā pie manis. Arī meitene no Šveices bija atbraukusi mūs apciemot mūsu valstīs, tas bija kā salidojums. Tagad es ceļoju uz Latviju, jo tas ir tuvu, bet, kad man būs vairāk naudas, ceru apciemot arī pārējos draugus, ko ieguvu ERASMUS. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

2012. gadā divi mani draugi ieradās mani apciemot, tas bija puisis no Nīderlandes un meitene no Polijas. Es apsolīju ierasties pie viņiem un plānoju to darīt šovasar. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Tas ir mans šīgada plāns. Es vēlos doties uz Portugāli, jo tur dzīvo labi draugi no ERASMUS. Manuprāt es došos tur septembrī vai oktobrī, kad nav pārāk karsts, bet noteikti šogad. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Tāpat arī sadzīve ERASMUS programmas laikā ļāva jauniešiem justies tuvākiem citiem eiropiešiem un iepazīt ne tikai Eiropas kultūras, bet arī ikdienas dzīvi ar jauniešiem no visas pasaules. Tādējādi jaunieši iemācās sadzīvot ar dažādām kultūrām un labi saprasties arī ar jauniešiem no Āfrikas vai Ķīnas.

Es dzīvoju hostelī, tā bija galvenā vieta, kur visi ERASMUS dzīvoja. Es varēju iepazīties ar cilvēkiem no visas Eiropas un pat pasaules - Kambodžas, Japānas, Ķīnas. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

(..) Un mums pielika saimnieks, pie kura īrējām dzīvokli, puisi, trešo īrnieku klāt no Āfrikas. Viņam vecāki no Āfrikas bija, viņš Portugālē dzīvoja jau sen, bet viņš ir no Āfrikas pats. Angļu valoda viņam nebija labākā, bet mēs sapratāmies ļoti labi. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Es dzīvoju dzīvoklī kopā ar ķīniešu puisi. Tā bija ļoti īpaša pieredze. Mēs dzīvojām kopā trīs mēnešus. Mums bija atšķirīgi uzskati par to, kā būtu jātīra mūsu dzīvoklis, tās bija dažādas pieejas tīrības jautājumos, bet neskatoties uz to, bija jautri dzīvot ar cilvēku no citas valsts. Vajadzēja runāt angļiski, tas uzlaboja manas angļu valodas zināšanas. Mēs dalījāmies arī ar ēdienu, gatavojām viens otra tradicionālos ēdienus. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Kolektīvās Eiropas identitātes ietvaros nozīmīgi ir tas, ka jaunieši sevi identificē kā grupas locekļus, atdalot sevi no "citiem" un atšķirot eiropiešus no nepiederošajiem.¹⁸⁴ Liela daļa jauniešu izjūt spēcīgāku saikni ar eiropiešiem, salīdzinājumā ar citu kontinentu pārstāvjiem. Par kopīgu eiropiešiem jaunieši uzskata vēstures izpratni, skatupunktu un dzīves ritmu, kā arī pamatvajadzības, piemēram vēlmi būt laimīgiem.

Kad es salīdzinu sevi ar spāņiem vai korejiešiem – starp mums visiem ir lielas kultūras atšķirības, bet tomēr jūtos tuvāka spāņiem. (..) mēs varam apspriest Eiropas Savienību, nozīmīgākos politiskus, mēs esam mācījušies vēsturi no viena skatupunkta. Kad es runāju par politiku vai vēsturi ar paziņu no Dienvidkorejas, tas ir atšķirīgi, viņu skatupunkts ir pilnīgi atšķirīgs, vēstures izpratne ir citāda. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Līdzīgs varētu būt dzīves stils. (..) Ir grūti iztēloties Eiropā valsti, kurā cilvēki no rīta nedotos uz darbu un strādātu līdz pieciem vai sešiem, kāda kuram ir darba diena, un dotos mājās pēc tam. Es domāju, ka visai Eiropai šis dzīves ritms ir visai līdzīgs, man liekas ka kādās siltāka klimata valstīs Āzijā, Āfrikā viņiem tas dzīves ritms ir stipri atšķirīgāks, nekā eiropiešiem. (..) Man ir vieglāk izprast eiropiešus, es domāju, ka cilvēkam no Brazīlijas, kas dzīvo kādā mazā ciematīnā, būtu grūtāk izprast to, kas te notiek, nekā man. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Es domāju, ka eiropiešiem kopīgs ir tas, ka visi vēlas būt laimīgi, izklaidēties, ceļot, tās ir pamatvajadzības, kas ir visiem vienādas. Cilvēki visās valstīs vēlas vienu un to pašu, tādēļ es domāju, ka nav lielu atšķirību starp mums. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Tāpat tuvāk eiropiešiem liek justies tas, ka jauniešiem ir vairāk zināšanu par Eiropu, tie dzīvo vienā kontinentā un ir daļa no Eiropas Savienības.

Es jūtos eiropieši, jo jūtos tuvāka citiem eiropiešiem, nekā, piemēram, cilvēkiem no ASV. Arī tāpēc, jo es zinu vairāk par Eiropu un eiropiešiem nekā par Ameriku. Es zinu par tiem vairāk, jo viņi ir arī līdzīgāki spāņiem. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

(..) tas ir tādēļ, ka esam tuvāk. Es zinu visas Eiropas Savienībā valstis, bet nedomāju, ka amerikāņi zinātu, kur ir Latvija vai Moldāva. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Manuprāt, pirmkārt tas ir fakts, ka mēs dzīvojam vienā zemē, esam tuvu viens otram. Tad arī ir tāda lieta kā Eiropas Savienība, kas mums liek justies tuviem un iespējams mēs nejustos saistīti, ja nebūtu Eiropas Savienība. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

ERASMUS pavadītais periods jauniešiem ļāvis apjaust savu saikni ar citiem eiropiešiem. Kristīne skaidro, ka ERASMUS laikā turējusies kopā ar eiropiešiem vienā bariņā, bet Klaudija

¹⁸⁴ Ross, Alistair. Dilemmas and Tasks in the Formation of Education-based..., p.157.

uzsver, ka, iepazīstot jauniešus no visas Eiropas, viņa jūtās tuvāka dažādām Eiropas valstīm. Tāpat tiek uzsvērts, ka kontakts ar citiem eiropiešiem palīdz justies tuvākam eiropiešiem un valstīm, no kurām tie nāk.

Tagad es jūtos tuvāka citiem eiropiešiem. ERASMUS bija cilvēki no daudz dažādām valstīm, arī no Āzijas un ASV, bet mēs bijām eiropiešu bariņā. Šobrīd es domāju, ka jūtos tuvāka eiropiešiem. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Es pavadīju ERASMUS Itālijā, bet jūtos tuvāka arī valstīm, no kurām satiku cilvēkus. Jūtos tuvāka Polijai (...). Kad es domāju par Poliju, es domāju par savu draudzeni, kas no turienes nāk (...). Ja es varētu, es dotos uz katru valsti Eiropā un paliktu tur sešus mēnešus (...). Es uzskatu, ka nav iespējams iepazīt valsti, kamēr nepazīsti vismaz bariņu cilvēku no tās. Es jūtos tuvāka jauniešiem, ko iepazīnu ERASMUS un līdz ar to valstīm, no kurām tie nāk. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Jaunieši, kas bijuši citos kontinentos, var salīdzināt un izvērtēt kopīgo, kas pastāv starp eiropiešiem. Judīte, pavadot laiku Amerikā, apjautusi, ka eiropiešiem ir kopīgas vienkāršas lietas, kā izglītības programmas, ēšanas paradumi, tas, viņasprāt, eiropiešus vieno.

Visā visumā es uzskatu, ka eiropieši saprot viens otru vairāk kā amerikāņus vai austrāliešus. Tieši pēc ERASMUS es devos uz Ameriku, ceļojot gandrīz 2 mēnešus, mana draudzene bija tur un es aizlidoju un pavadīju divus mēnešus tur (...). Bija vieglāk iepazīties ar eiropiešiem pat Amerikā. (...) Mums kopīgas ir vienkāršas lietas. Mums visiem ir vairāk vai mazāk vienādas izglītības programmas, kā pamatskola, vidusskola, augstskola. Tas atšķiras no Amerikas, mēs varam tās tieši salīdzināt savā starpā un es domāju, ka tas mūs vieno. Arī ēdiens. Mazas lietas, bet tām ir liela ietekme. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā uz Somiju.)

(...) esmu bijis Āfrikā un pēc ERASMUS devos uz Āziju. (...) No vienas puses es jūtos tuvāks eiropiešiem, jo mums ir kopīgs pamats. Ja tu ceļo uz ļoti tālu valsti, kas ir eksotiska un atšķirīga, tu redzi, ka tev ir vairāk kopīga ar eiropiešiem. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Turklāt daži jaunieši sapratuši, ka nacionalitātei nav nozīme, un jūtas vienoti ar cilvēkiem no visas pasaules.

Es nedomāju par nacionalitātēm. (...) tev nevajag sevi identificēt atkarībā no nacionalitātes. Tu esi Džordžs, Nils, nevis grieķis vai spānis. Tā ir labākā lieta, ko sapratu, ka mēs visi esam cilvēki, neatkarīgi no nacionalitātēm. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Es satiku cilvēkus no Āzijas, Kambodžas, Vjetnamas. Viņiem ir citi uzskati, bet viņi ir lieliski cilvēki (...). Tagad es jūtos kā piederīgs pasaulei, nevis tikai Eiropai vai Portugālei. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Daži jaunieši tomēr norādīja, ka izjūt atšķirības Eiropas iekšienē un neuzskata, ka cilvēki Eiropā ir vienādi. Jaunieši Eiropā jūtas tuvāki valstīm, kas tām ir ģeogrāfiski tuvākas un kurās

ir līdzīga kultūra un dzīvesveids. Jaunieši uzsver dienvidu un rietumu dzīvesveidu kā atšķirīgu, tādēļ nejūtas tuvi visiem eiropiešiem, bet tikai daļai no tiem.

Es jūtos tuvāka Francijas, Itālijas, Portugāles vai Grieķijas kultūrai, bet ne angļu vai dāņu. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Manuprāt cilvēki, piemēram, no Spānijas un no Polijas ir ļoti atšķirīgi. Spāņi ir tuvāki Dienvidamerikas iedzīvotājiem. Es neteiktu, ka jūtos tuvs visiem eiropiešiem, varbūt itāļiem, jo viņi ir līdzīgi spāņiem savā temperamentā. (Pablo, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

(..) mēs bulgāri esam tālu no vāciešiem un francūžiem. ERASMUS nemainīja manus uzskatus par to, bet tikai apstiprināja, ka man ir taisnība. Mēs bulgāri esam tuvāki krieviņiem, turkiem, arābiem, bet neredzu, ka mums ir kas kopīgs ar francūžiem vai vāciešiem, mums nav tāda pati identitāte. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Tāpat tiek norādītas atšķirības starp rietumu un austrumu valstīm, kas saistītas ar vēsturi, ekonomiku un vērtībām. Milda stāsta, ka jūtas tuvāka Austrumeiropas valstīm, jo ar to iedzīvotājiem var apspriest lietas, ko, viņasprāt, Rietumeiropas iedzīvotāji nesaprastu.

Man liekas, ka es savā galvā dalīju cilvēkus starp rietumu un austrumu Eiropu. (..) Kad runa ir par Rietumeiropas pilsoņiem, tas bija atšķirīgi, viņi ir citādi cilvēki (..) Ne tikai ģeogrāfijas dēļ, man liekas tas bija saistīts ar dažādām lietām, arī vēsturi. Es domāju, ka Padomju savienība bija nozīmīga lieta un mēs pie tās piederējām. (..) Var just tās lietas, mēs saprotam viens otru labāk. Arī ekonomikā tas atspoguļojas, neesam tik augsti attīstīti kā rietumos. Arī vērtības. Kaut kas vieno austrumeiropiešus, man liekas, tas ir vēstures dēļ, mēs bijām nodalīti no Rietumeiropas. (..) Es jutos tuvāka citiem, kad pie viena galda sēdēju ar latviešiem, igauņiem, mēs runājām par vēsturi, par to, ko mūsu vecmāmiņas un vectētiņi darījuši, man liekas, ka Rietumeiropas iedzīvotāji to nesaprastu. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Jaunieši ERASMUS laikā kļūst emocionāli tuvāki citiem eiropiešiem, veidojot draudzības un arī intīmas attiecības ar citu valstu pārstāvjiem. ERASMUS programmā pavadītais laiks ļāvis tiem apzināties kopīgo, kas pastāv starp eiropiešiem un nošķirt sevi no citiem kontinentiem, tajā pat laikā padarot jauniešus atvērtus pret visas pasaules kultūrām, ļaujot tiem iepazīties ar jauniešiem no citiem kontinentiem un saprast to, ka nacionalitātei nav izšķirošā nozīme attiecību veidošanā. Tomēr novērojams, ka jaunieši lielāku tuvību izjūt ar līdzīgu valstu pārstāvjiem, ar kuriem tiem ir kopīga vēsture, kultūra un dzīvesveids, dalot Eiropas iedzīvotājus starp austrumiem, rietumiem un dienvidiem.

3.3.6. Kultūras un politiskā Eiropas identitāte

Eiropas identitātes kontekstā iespējams izdalīt politisko un kultūras identitāti. Politiskā identitāte nozīmē indivīda identificēšanos ar politisku struktūru - Eiropas Savienību.¹⁸⁵

¹⁸⁵ Aschhoff, Niklas. *Shaping European Identity...*, p.7.-8. Pieejams: <http://essay.utwente.nl/59262/> [skatīts 2014, 23.febr.]

Politiskā identitāte attiecas uz Eiropu kā politisku savienību, turpretī, kultūras identitāte iekļauj vēsturi, tautību, civilizāciju un kultūras mantojumu.¹⁸⁶

Lielākā daļa jauniešu atzīst, ka Eiropu uztver kā politisku savienību, norādot uz to, ka Eiropā pastāv pārāk daudz kultūru, lai tas būtu pamats kopīgai identitātei.

Kopumā es domāju, ka Eiropas Savienība ir politiska vienība. Protams, Eiropā var atrast dažādas kultūras, nacionalitātes, visi ir atšķirīgi. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Es teiktu, ka Eiropa ir vairāk politiska lieta. Ja runā par kultūru, es neteiktu, ka Eiropai ir viena kultūra, bet tā ir kā politiska kopiena. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es neteiktu, ka tā ir kultūras savienība, jo mums nav kopīgas kultūras. Es domāju, tā ir vairāk politiska savienība. (..) Arī miera uzturēšanas ziņā mums ir kopīga attieksme. Pirmkārt Eiropa ir politiska un tikai pēc tam var runāt par Eiropas kultūru, Eiropas domāšanas veidu un identitāti. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Politisko Eiropas identitāti jauniešiem raksturo to apziņa par iespējām, ko sniedz Eiropas Savienības pilsonība. Par nozīmīgāko tie uzsver brīvu pārvietošanos, iespējas dzīvot citā Eiropas valstī, kā arī kopīgo lēmumu ietekmi uz katra valsti. Tāpat jaunieši min tiesības, kas cilvēkiem pastāv, dzīvojot Eiropas Savienībā.

Pavisam noteikti pirmais, kas ir, ir ceļošana, ka nav vajadzīgas vīzas, nav vajadzīgas uzturēšanās atļaujas, ir atvērtās robežas, tā kā var brīvi pārvietoties pa Eiropas Savienību, jo es pieņemu, ka gadus 20 atpakaļ aizceļot uz Portugāli nebūtu tik vienkārši kā pirms diviem gadiem, kad internetā nopērc biļeti un viss. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Manuprāt, tā ir politiska, kad runājam par lielajām valstīm. Kopīgas tiesības, kā piemēram tiesības ceļot un strādāt. Bet kultūras atšķirības vienmēr pastāv, no tām nevar izvairīties. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Piemēram, kad Briselē kaut ko izlemj, to var just visās Eiropas Savienības valstīs. Arī ceļot uz Angliju vai Itāliju ir vienlīdz viegli, nav vajadzīgas vīzas. Man Eiropa ir arī politika, bet nevis politika, bet tiesības. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Daži jaunieši norāda arī uz ekonomiku un vienotu valūtu, skaidrojot, ka Eiropu uztver kā politisku un ekonomisku savienību.

Protams, pastāv senās Romas kultūra un vēsture, bet, manuprāt, Eiropa ir vairāk ekonomiska un politiska, jo pastāv Eiropas Savienība, vienota valūta, ir lielas organizācijas, kas darbojas visā Eiropā. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es teiktu, ka Eiropas Savienība ir politiska un ekonomiska. Politiskā ziņā man nozīmīga ir brīva kustība pa Eiropas Savienību. Es tikko ierados Prāgā, kas nekad nebūtu tik vienkārši, ja

¹⁸⁶ Schneider, Heinrich. The Dimensions of the Historical and Cultural Core..., p. 15.-17.

nebūtu ES. Ekonomiskā ziņā ir kopīgā valūta eiro. Čehijā vēl nav ieviests eiro, bet, ja es ceļotu uz Itāliju, es varētu lietot tādu pašu valūtu. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Jaunieši, kas uzsver kultūras komponentes savā Eiropas izpratnē, norāda uz kultūru, sabiedrību, vērtībām un dzīves stilu. Pozitīvi Eiropas kontekstā tiek vērtēta kultūru un valstu dažādība un iespēja par spīti atšķirībām mijiedarboties vienam ar otru.

Eiropa man nav tikai kontinents, kas mums ir kopīgs, bet tā ir kultūra, sabiedrība, vērtības, dzīves stils. Manuprāt, būt eiropietim ir liela atbildība, jo eiropiešiem jābūt kā paraugam visai pasaulei, mums jābūt labiem cilvēkiem un kontinentam, no kura var ņemt piemēru. Es uzskatu, ka eiropiešiem ir kopīga kultūra, pat ja mums ir bijuši kari, tagad viss ir kārtībā. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Pirmkārt tā ir kultūru un valstu daudzveidība. Man liekas, ka mums jābūt lepnēm un jācenšas mācīties vienam no otra. Es kā eiropietis esmu lepns par kultūru un valstu dažādību Eiropā. Kā mēs komunicējam un mijiedarbojamies viens ar otru. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Es neesmu ļoti iesaistīta politiskajās lietās. Man Eiropa ir vairāk kultūra, iespēja satikt cilvēkus. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Kopumā jauniešu izpratnē par Eiropu dominē politisks skatījums, uzsverot Eiropas Savienības nozīmi un pilsonības sniegtās iespējas, tomēr daži jaunieši Eiropā saskata kopīgu kultūru un dzīves stilu, uzskatot, ka tā ir lieta ar ko eiropiešiem lepoties.

3.3.7. Akadēmiskie, profesionālie un personiskie ieguvumi no ERASMUS programmas

Intervijas atklāj, ka ERASMUS programma jauniešiem sniedz dažādus ieguvumus, dzīvojot, mācoties un mijiedarbojoties Eiropā, jaunieši attīstās akadēmiskajā un profesionālajā jomā, kā arī ERASMUS programmā pavadītais laiks ietekmē tos personiski.

Studējot ārzemju universitātē, jauniešiem ir iespēja apgūt mācību priekšmetus no cita skatupunkta, redzēt universitātes darbību citā valstī. Šī pieredze arī iedrošina jauniešus pieņemt lēmumu turpināt studijas citur Eiropā.

(..) bija interesanti redzēt, kā darbojas cita universitāte, kas ir citā valstī, kur jāmācās angļiski. Man likās, ka es nesapratīšu neko, bet patiesībā ir iespējams mācīties angļiski, tas nav tik grūti. Tagad es tiešām apsveru domu studēt maģistru kādā citā valstī, man liekas, ka ERASMUS iedrošināja mani. (Milda, 22 g.v, Lietuva, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es varu pateikt, ka izglītība bija ļoti laba, es iemācījos daudz ko. (..) Kad es studēju akadēmijā, man bija teātra lekcijas, kas bija lieliski. Mēs mācījāmies par Čaikovski, tika izskaidrotas tehnikas, kā tas viss strādā. Tas bija pārsteidzoši. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Itālijā ir cits studiju plāns un vajadzēja daudz mācīties. Kultūras studijām tur ir liela loma, bet šeit Spānijā kultūras studijas netiek vērtētas tik augstu. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Daži jaunieši īpaši novērtē izglītības līmeni un pasniedzēju profesionalitāti valstī, uz kuru devās ERASMUS programmā.

Manā akadēmiskajā dzīvē liela nozīme bija tam, ka tur bija ļoti labas lekcijas, es varēju iemācīties daudz interesantu lietu. Es nebiju plānojusi daudz mācīties ārzemēs, bet beigās es to darīju vairāk, kā vēlējos, jo tā bija lieliska izdevība. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Man bija iespēja mācīties no nozīmīgiem pasniedzējiem, itāļu profesoriem, kas ir atšķirīgi no spāņiem. Es daudz ko iemācījos par dizainu, pavadīju daudz laika to pētot. (Pablo, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Jaunieši uzskata, ka ERASMUS programmā gūtā pieredze tiem noderēs arī, meklējot darbu. Daži jau ir pārliecinājušies par iegūto zināšanu lietderīgumu. Tuovi norāda, ka atrada savu vasaras darbu pateicoties valodas prasmēm, ko apguva ERASMUS programmas ietvaros, Paulīna norāda, ka ERASMUS padarīja to pašpārliecinātāku darba intervijā, bet Fabio stāsta, ka Latvijā apgūtās teātra tehnikas pozitīvi novērtē viņa priekšnieks.

Tā kā tikai nedaudz somu zina zviedru valodu, es varu teikt, ka tas ļoti labi izskatās manā CV. Es pat dabūju savu vasaras darbu pateicoties savām zviedru valodas prasmēm, jo ir grūti atrast kādu, kam nav bail sarunāties zviedriski. (Tuovi, 24 g.v, Somija, ERASMUS programmā devās uz Zviedriju.)

Tas man palīdzēja atrast darbu, pēc ERASMUS es jutos pašpārliecinātāka darba intervijās. Es varēju pastāstīt par projektiem, kuros piedalījos, un tam bija laba ietekme uz manu izaugsmi. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Pateicoties laikam, ko es pavadīju mācoties par krievu teātri, es to varu tagad izmantot savā darbā, tas ir ļoti noderīgi. Tehnikas, ko iemācījos Latvijā, es joprojām izmantoju savā valstī un tas tiešām strādā. (..) Tagad, kad es lietoju šīs tehnikas darbā, mans priekšnieks ir ļoti apmierināts. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Tāpat jaunieši pozitīvi vērtē to, ka ERASMUS gūto pieredzi var ierakstīt savā CV, norādot, ka ārzemēs gūta pieredze tiek atzinīgi vērtēta potenciālo darba devēju acīs.

Es jau zinu, ka ERASMUS ir nozīmīgs faktors, meklējot darbu. Mana draudzene no universitātes meklē darbu un visās intervijās viņai jautā, kādēļ viņa nav devusies studēt uz ārzemēm un viņai vienmēr ir jāattaisno sevi. Es noteikti būšu ieguvēja no tā, jo uzņēmumi sagaida starptautisku pieredzi. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Jā, tagad man ir pieredze, varu to ierakstīt CV, kad pieteikšos darbam, viņi redzēs, ka esmu dzīvojis ārzemēs, kārtojis eksāmenus angļu valodā (..). (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Pēc ERASMUS programmā pavadītā laika jaunieši ievēro arī to, kā programma ietekmējusi tos personiski. Jaunieši norāda, ka kļuvuši atvērtāki un tolerantāki pret atšķirīgām kultūrām, to veicinājusi iepazīšanās ar dažādu nacionalitāšu pārstāvjiem.

Esmu kļuvis atvērtāks, saprotu labāk citas kultūras. Piemēram, kāds no Bulgārijas nav redzējis citas kultūras, bet, kad tu tās redzi, tu paliec atvērtāks, tolerantāks. (Ivailo, 23 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Personiski tas mani mainīja ļoti, tā bija jauna pieredze, daudz dažādu kultūru mazā telpā un īsā laika periodā. Iepazīšanās ar jauniem cilvēkiem un kultūrām vienmēr maina tevi. (Džonatans, 25 g.v, Vācija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

(..) pēc ERASMUS es vairāk respektēju atšķirīgo, esmu atvērtāks, vēlos mācīties jaunas lietas, pirms tam es biju noslēgtāks. Esmu vienmēr bijis runātīgs, bet tagad esmu atvērtāks jaunām situācijām, nevēlos vienmēr dzīvot vienā vietā. Tas deva man aizrautību izzināt jauno. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Jaunieši pēc ERASMUS kļūst arī sabiedriskāki un aktīvāk iesaistās starptautiskā komunikācijā. Klaudija un Judīte norāda, ka pēc ERASMUS programmā pavadītā laika vairāk uzmanības pievērš citu valstu iedzīvotājiem savā valstī, cenšas palīdzēt un savā veidā integrēt tos.

Pēc visa, ko es pieredzēju, es neesmu tā pati persona. Tas nav labi vai slikti, esmu redzējusi vairāk lietas un daudz mācījusies no tām. Es neesmu kautrīga, esmu atvērts cilvēks, vienmēr esmu tāda bijusi, bet ERASMUS šo manu īpašību pastiprināja vēl vairāk. Tagad es vairāk mēģinu runāt ar cilvēkiem no citām valstīm, palīdzēt viņiem (...). Esmu arī atvērtāka un tolerantāka pret atšķirīgiem viedokļiem. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Un protams, ERASMUS laikā es kļuvu vairāk sabiedriskā, es neteiktu, ka kādreiz biju kautrīga, bet es kļuvu sabiedriskāka un ieinteresētāka citu Eiropas valstu pārstāvjos. Tagad, kad es piemēram esmu lekcijā un saprotu, ka auditorijā ir meitene vai zēns no ārvalstīm, es cenšos sēdēt viņam blakus un uzsākt sarunu, un dot padomus un norādes, kur iet. Es jūtos saistīta ar viņiem, jo zinu, kā viņi jūtas, esot ārzemēs, un tādēļ cenšos viņus integrēt. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Tāpat jaunieši uzsver, ka ERASMUS programmā pavadītais laiks tos mainījis personiski, liecinot par šīs pieredzes dziļo ietekmi uz jauniešu dzīvi un personību.

Man šķiet, kas es mainījos, es biju viens cilvēks pirms ERASMUS un cits cilvēks pēc. ERASMUS mani mainīja. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Tas mani mainīja, esmu priecīga, jo tas mainīja manu pasauli un to, ko es vēlos darīt. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Pirms ERASMUS es nezināju, vai būtu spējīga sarunāties ar cilvēkiem, ko nepazīstu un kas nav no manas valsts. ERASMUS man iemācīja nebūt bailīgai, būt atvērtākai (...). Es uzskatu, ka šai programmai bija liela ietekme uz manu dzīvi. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Kopumā ERASMUS programmā pavadītais laiks devis ieguldījumu jauniešu akadēmiskajā, profesionālajā un personiskajā dzīvē. Jaunieši pozitīvi vērtē iespēju studēt citā valstī, uzsverot dažu valstu augsto izglītības līmeni un pasniedzēju profesionalitāti. Tāpat jaunieši ir pārliecināti, ka ERASMUS programmā gūtā pieredze tiem palīdzēs atrast darbu un to pozitīvi novērtēs potenciālie darba devēji. Papildus tam intervijās atklājās, ka jaunieši programmas ietekmē izjūt personiskas pārmaiņas, tie kļūst atvērtāki un komunikablāki attiecībās ar citām kultūrām un skaidro, ka programmā pavadītais laiks viņus mainījis. Tas liecina par to, ka ERASMUS nav tikai izglītības programma, bet tā iespaido jauniešu domāšanu, uzskatus un pat raksturu.

3.3.8. ERASMUS programmas vērtējums

Jaunieši ERASMUS programmu vērtē pozitīvi un ar savu pieredzi ir apmierināti, uzsverot, ka tā ir laba iespēja arī maznodrošinātākiem studentiem. ERASMUS programmā jaunieši novērtē iespēju dzīvot citā valstī, iepazīt cilvēkus un veicināt savu personīgo izaugsmi, uzsverot, ka šāda pieredze īpaši nozīmīga ir jaunībā.

Visnotaļ pozitīvi, jo bez ERASMUS, bez šīm citām programmām, kuras piedāvā Eiropas Savienība, nebūtu iespējams tādām studentam kā man, kurš nav no finansiāli apgādātākajiem studentiem, nu nebūtu man nekad šāda iespēja kaut ko tādu izdarīt. Es domāju, ka tas ir pozitīvi, ka ir, ka Latvija ir iesaistījusies šajā programmā. (Edgars, 22 g.v, Latvija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Manuprāt, tā ir viena no lieliskākajām idejām un programmām, kāda students var piedalīties. Tas nav tikai tādēļ, ka ir iespēja doties uz ārzemēm un dzīvot citur, tas ir par personisko izaugsmi. (..) Kopumā ERASMUS ir labākais un vieglākais ceļš, lai dotos uz ārzemēm, tā ir ātrākā iespēja iepazīties ar ārzemju cilvēkiem un pieredzēt dzīvi citā valstī. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

Es domāju, ka īpaši jauniem cilvēkiem ir nozīmīgi gūt iespēju redzēt citas valstis, iepazīties ar jauniem cilvēkiem no visas Eiropas. (Kristīne, 23 g.v, Slovākija, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Daži jaunieši uzskata, ka programma ir tik nozīmīga, ka tai vajadzētu būt obligātai, skaidrojot, ka, viņuprāt, ERASMUS programmā būtu vērts piedalīties visiem jauniešiem, lai atraisītos, kļūtu pieaudzis un uzlabotu valodu zināšanas.

Manuprāt, tā ir ļoti laba programma un es iesaku to visiem. Manuprāt, tai vajadzētu būt pat obligātai. Jauniešiem tas ir jādara. Pat ja esi kautrīga persona, tas palīdz atraisīties. (Klaudija, 22 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Man šķiet, ka ERASMUS programmai vajadzētu būt obligātai, visiem studentiem vajadzētu doties. (..) Domāju, ka jauniešiem no Spānijas noteikti ir jādodas ERASMUS, lai uzlabotu angļu valodas līmeni mūsu valstī, jo man par to ir kauns. (Rafaels, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Beļģiju.)

Citiem jauniešiem, kas nav izlēmuši, vai doties ERASMUS programmā, intervētie jaunieši iesaka apdomāt, vai viņi ir gatavi šādam piedzīvojumam, skaidrojot, ka tas ir atkarīgs no cilvēka, vai viņš varēs izbaudīt šo pieredzi un vai periods prom no ģimenes un mājām neizrādīsies pārāk grūts.

Daudzi cilvēki saka – jā, dodies ERASMUS. Bet ne visi var izturēt šādu dzīvi, pieredzi. Jābūt gatavam, lai to izbaudītu. (..) Dodoties ERASMUS vajag izzināt savus ierobežojumus, saprast, uz ko esi spējīgs. (Andželo, 23 g.v, Grieķija, ERASMUS programmā devās uz Portugāli.)

Tas ir atkarīgs no tā, ko cilvēks sagaida no ERASMUS. Ja tu vēlies izklaidēties, iepazīties ar jauniem cilvēkiem, protams ERASMUS ir piemērots tam. Bet ERASMUS var būt arī sarežģīts periods, es zinu cilvēkus, kas nespēj to izturēt un atgriežas mājās. Tas ir atkarīgs no personas. Citiem pietrūkst ģimene un mājas. (Pablo, 25 g.v, Spānija, ERASMUS programmā devās uz Itāliju.)

Tomēr kopumā jaunieši iesaka šo iespēju izmēģināt, lai izpētītu citādo, izietu no savas komforta zonas, padarītu sevi stiprāku un kulturāli bagātāku.

(..) es saku, ka vajag saņemties, nepalaist garām šo iespēju tādēļ, ka ir bail pamest savu komforta zonu. Tas ir nepareizi, jauniešiem jāizmanto laiks, kad var izpētīt citādo (..). (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

Tā ir labākā lieta, ko var darīt studiju laikā, ja ir iespēja, tā noteikti jāizmanto. Tas dod spēku un padara tevi stiprāku arī sastopoties ar problēmām dzīvē. (Paulīna, 23 g.v, Polija, ERASMUS programmā devās uz Nīderlandi.)

Es noteikti ieteiktu piedalīties. (..) es satiku daudz cilvēku no dažādām valstīm, tas padarīja mani kulturāli bagātāku. (Teodora, 22 g.v, Bulgārija, ERASMUS programmā devās uz Franciju.)

Jaunieši ar savu pieredzi ERASMUS programmas ietvaros ir apmierināti, stāstot, ka tā bijusi labāk nekā gaidīts. Jaunieši norāda arī to, ka programmā pavadītajam laikam bijusi liela nozīme viņu dzīvē, Fabio pat saka, ka uzskata to par labāko izvēli savā mūžā.

Tā bija labāka, nekā varēju iedomāties. Man nebija ne jausmas par ERASMUS un kā tas būs, bet šī pieredze mani mainīja. Es sagaidīju ko labu, bet saņēmu ko lielisku. Dažreiz es saku, ka tā bija labākā izvēle manā mūžā. (Fabio, 25 g.v, Portugāle, ERASMUS programmā devās uz Latviju.)

ERASMUS pavadītais laiks kļuva par nozīmīgu manas dzīves daļu. Kad analizēju atmiņas par šo laiku, saprotu, ko es no tā ieguvu un cik liela loma tam ir manā dzīvē. (Judīte, 22 g.v, Austrija, ERASMUS programmā devās uz Somiju.)

ERASMUS programma intervēto jauniešu acīs ir pozitīva pieredze, kas sniedz jauniešiem iespēju kļūt pastāvīgiem, iepazīt jaunas valstis un cilvēkus, kā arī veicināt personīgo

izaugsmi. Jaunieši nenožēlo došanos *ERASMUS* apmaiņas programmā un uzskata to par nozīmīgu posmu savā dzīvē, kas paplašinājis redzesloku un iemācījis daudz ko jaunu.

3.3.9. Secinājumi

Izvēloties piedalīties *ERASMUS* programmā, jaunieši izvērtē gan draugu un paziņu ieteikumus, gan akadēmiskos ieguvumus, ko šī programma var sniegt. Motivācija doties *ERASMUS* programmā bieži saistīta ar jaunu kultūru, valodu un valstu iepazīšanu, kas norāda uz to, ka *ERASMUS* programma tiek uztverta kā kas vairāk par izglītības programmu un jaunieši, kas vēlas piedalīties *ERASMUS*, jau pirms došanās programmā izrāda interesi par citām Eiropas kultūrām. Kopumā jaunieši *ERASMUS* programmā dodas, jo vēlas iegūt jaunus draugus, ceļot un iepazīt atšķirīgo.

ERASMUS programma jauniešiem nav pirmā pieredze Eiropā. Jaunieši jau pirms došanās apmaiņas programmā aktīvi ceļojuši pa Eiropu, kas liecina par to, ka arī pirms dalības *ERASMUS* jauniešiem ir bijusi interese par citām valstīm. Tomēr lielākajai daļai apmaiņas programma ir pirmais ilgstoši pavadītais laiks ārzemēs.

Tāpat lielākajai daļai jauniešu pirms dalības *ERASMUS* programmā nav bijuši draugi no citām Eiropas valstīm, tādējādi *ERASMUS* sniedza pirmo iespēju tieši mijiedarboties un kontaktēties ar citu kultūru pārstāvjiem.

Eiropas identitāte sevī ietver kognitīvo, vērtējošo un emocionālo komponenti. Intervijas atklāja, ka *ERASMUS* programmas ietekmē jaunieši apzinās to, ka pieder Eiropai, šo apziņu viņiem sniedzis laiks, kas pavadīts citā valstī un iepazītie cilvēki. Tādējādi *ERASMUS* laikā veiktā komunikācija ar citiem eiropiešiem stiprinājusi piederības izjūtu Eiropai.

Tāpat *ERASMUS* programma studentos attīsta ne tikai pastiprinātu piederības izjūtu Eiropai, bet sniedz iespēju mijiedarboties arī ar citu kontinentu pārstāvjiem, tādējādi radot globālu identitāti tās dalībnieku vidū.

Jaunieši norāda, ka pirmkārt izjūt piederību savai valstij un tikai otrkārt jūtas kā eiropieši, tomēr jāuzsver, ka atsaucoties uz vairākidentitāšu teoriju, nacionālā un Eiropas identitāte nav viena otru izslēdzošas. Tāpat tiek atzīts, ka tas, kura identitāte kļūst nozīmīgāka, ir atkarīgs no mijiedarbības konteksta.

ERASMUS programmā pavadītais laiks nav uzlabojis jauniešu zināšanas par Eiropas Savienības darbību, bet ir izraisījis lielāku interesi par notikumiem citās Eiropas valstīs. Programma devusi jauniešiem iespēju lauzt stereotipus un iemācīties daudz jauna par Eiropas valstīm, valodām un cilvēkiem, tādējādi var secināt, ka *ERASMUS* programma tikai daļēji stiprinājusi kognitīvās Eiropas identitātes komponentes.

Vērtējošā identitātes komponente attiecas uz to, kā jaunieši vērtē Eiropas Savienības darbību un citus eiropiešus. Kopumā jaunieši neizrāda izteikti pozitīvu attieksmi pret Eiropas Savienību un *ERASMUS* programmai to nav izdevies mainīt. Pozitīvais, ko jaunieši saskata Eiropā ir brīva iespēja ceļot, strādāt un dzīvot citā valstī, kā arī piedalīties apmaiņas programmās.

ERASMUS programmas ietvaros jauniešiem izveidojusies pozitīvāka attieksme pret citām Eiropas valstīm un cilvēkiem, tie pozitīvi skatās uz iespēju dzīvot citā valstī, tāpat tie kļuvuši tolerantāki un pieņem atšķirības, kas pastāv Eiropā un pasaulē. *ERASMUS* programma ietekmē jauniešu aktivitāti Eiropā, pēc apmaiņas programmā gūtās pieredzes jaunieši ir vairāk gatavi ceļot, dzīvot un studēt citās Eiropas valstīs arī turpmāk. Intervijas atklāja, ka studenti, kas devušies apmaiņā, redz savu identitāti kā vismaz daļēji eiropiešu, tāpat šī saikne ar Eiropu pozitīvi korelē ar atkārtotu uzturēšanos ārzemēs pēc apmaiņas.

ERASMUS programma sniegusi iespēju jauniešiem iegūt draugus visā Eiropā, kas uzlabojis emocionālo Eiropas identitātes komponenti. Jaunieši *ERASMUS* laikā ieguvuši draugus, kurus vērtē kā draugus uz mūžu, tāpat daži izdevies izveidot romantiskas attiecības. *ERASMUS* programmā pavadītais laiks ļāvis tiem apzināties kopīgo, kas pastāv starp eiropiešiem un nošķirt sevi no citiem kontinentiem, tajā pat laikā padarot jauniešus atvērtus pret visas pasaules kultūrām. Tomēr, lai gan tiek atzīts kopīgais, jaunieši nav vienprātīgi uzskatā, ka starp eiropiešiem pastāv liela līdzība, uzsverot, ka krasas atšķirības manāmas Rietumeiropas un Austrumeiropas iedzīvotāju pieredzē un kultūrā, tādēļ lielāka tuvība tiek izjusta ar kaimiņvalstīm, ar kurām tiem ir kopīga vēsture, kultūra un dzīvesveids.

Lielākā daļa jauniešu Eiropu uztver kā politisku savienību, skaidrojot to ar faktu, ka Eiropā pastāv pārāk daudz kultūru, lai tas būtu pamats kopīgai identitātei. Politiskā identitāte jauniešiem nozīmē iespējas, ko sniedz Eiropas Savienības pilsonība, tikai daži jaunieši uzsver, ka Eiropā pastāv kopīga kultūra.

Intervijas atklāj, ka *ERASMUS* programma jauniešiem sniedz dažādus ieguvumus, gan akadēmiskajā un profesionālajā, gan personiskajā jomā. Pozitīvi tiek novērtēta iespēja studēt citā valstī, tāpat jaunieši uzskata, ka šī pieredze palīdzēs tiem iegūt darbu. Tomēr nozīmīgākie ieguvumi no *ERASMUS* programmas, kā to jau 1988.gadā atklāja arī Sofija Koradi, ir personīgās gudrības jomā. Tas nozīmē, ka ieguvumi no *ERASMUS* programmas attiecas uz rakstura nobriešanu un intelektuālu attīstību. Ārzemju studijas sniegušas jauniešiem iespēju piedzīvot dzīvi citā kultūrā, tādējādi jaunieši izjutuši arī to, ka programma tos ietekmējusi personiski, tie kļuvuši atvērtāki un tolerantāki pret atšķirīgām kultūrām. Tas liecina par to, ka

ERASMUS nav tikai izglītības programma, bet tā spēj ietekmēt jauniešu domāšanu, uzskatus un pat rakstura īpašības. *ERASMUS* programma intervēto jauniešu acīs ir pozitīva pieredze.

Intervijās atklājās, ka jaunieši jau pirms *ERASMUS* programmas ir ieinteresēti iepazīt citas kultūras Eiropā un ceļojumu laikā redzējuši lielu daļu Eiropas. Tas nozīmē, ka jau pirms došanās programmā, tie bijuši pozitīvi noskaņoti pret Eiropu un pauduši Eiropas identitātes iezīmes, tādēļ var secināt, ka *ERASMUS* programma Eiropas identitāti no jauna nerada, bet gan pastiprina to.

ERASMUS programma palīdzējusi uzlabot jauniešu kognitīvās identitātes komponentes, sniedzot iespēju uzzināt daudz jauna par citām Eiropas valstīm un to iedzīvotājiem, tomēr tā nav ietekmējusi jauniešu interesi par Eiropas Savienības funkcijām un darbību. Vērtējošo identitātes elementu ziņā jaunieši *ERASMUS* programmas iespaidā pozitīvāk vērtē citus eiropiešus, kļūst atvērtāki un tolerantāki, tomēr tas neveicina pozitīvu Eiropas Savienības darbības vērtējumu. Emocionālās identitātes komponentes uzlabojusi draudzība un tuvās attiecības, ko jaunieši veidojuši ar citu Eiropas valstu pārstāvjiem, tas viņiem līcis justies tuvāk citiem eiropiešiem, tomēr jāuzsver, ka jaunieši izjūt arī atšķirības starp Eiropas reģioniem un to kultūrām.

Var secināt, ka jauniešu Eiropas identitātē manāmas gan politiskās gan kultūras identitātes iezīmes. Lai gan lielākā daļa jauniešu Eiropu skata Eiropas Savienības kontekstā, tiem nav liela interese un zināšanas par Eiropas Savienības darbību, tāpat tie neizrāda izteikti pozitīvu attieksmi pret Eiropas Savienību. Tādējādi jāsecina, ka *ERASMUS* programma nenoved pie izmaiņām jauniešu politiskajos uzskatos un neveicina atbalstu Eiropas Savienībai un integrācijas procesam. Lai gan jaunieši Eiropu uztver kā politisku savienību, tie izjūt lielāku saikni ar citiem eiropiešiem nekā ar Eiropas Savienības politisko pusi, no kā izriet, ka *ERASMUS* programma veicinājusi kognitīvos, vērtējošos un emocionālos identitātes aspektus kultūras identitātes ietvaros, bet nav attīstījusi zināšanas vai pozitīvu attieksmi pret Eiropas Savienību kā politisku struktūru.

NOBEIGUMS

Jautājumi par Eiropas identitāti ir kļuvuši populāri starp dažādu disciplīnu zinātniekiem un pētniekiem, kā arī starp dažādu valstu un partiju politiķiem. Diskusiju par Eiropas identitāti veicinājusi ES paplašināšanās, dilemma par Turcijas pievienošanu, kā arī Eiropas krīze. Pētnieki galvenokārt aplūkojuši ar identitāti saistītus jautājumus Eiropas integrācijas leģitimitātes kontekstā, kurā tiek uzsvērts, ka vienotas ES politikas tālākai attīstībai nepieciešama pilsoņu vienotība un uzticība šim pārnacionālajam aktoram.¹⁸⁷

Eiropas Savienība tika izveidota ar mērķi izbeigt karus starp kaimiņvalstīm, ekonomiski un politiski apvienojot Eiropas valstis, lai nodrošinātu ilglaicīgu mieru. Šajā laikā liela uzmanība tika piešķirta Eiropas identitātes idejai, atzīstot eiropiešu vienotības nozīmi. Līgumi no 1950.g. Šūmana deklarācijas, kurā tika ierosināta ideja par Eiropas Savienību, līdz Lisabonas līgumam 2009.gadā parāda dažādas pieejas, lai stiprinātu Eiropas ideju un identitāti. Pirmo reizi Eiropas identitātes jēdziens ierosināts 1973.g. Eiropas Kopenhāgenas samitā.

To, ka Eiropas identitāte ir diskutabls jēdziens, pierāda nevienprātība šī jēdziena definēšanā, kā arī tam veltītā kritika. Eiropas identitātes atbalstītāji atzīst tās nepieciešamību Eiropas integrācijas procesa veicināšanā, turpretī kritiķi argumentē, ka Eiropai nav kopīgas kultūras, vēstures un vērtības, kas varētu veidot vienotu identitāti.

Eiropas identitātes skaidrošanā nozīmīga ir kolektīvās identitātes teorija, kas uzsver indivīda piederību grupai, šajā gadījumā – Eiropai, kas ir iedomāta kopiena, jo grupas locekļi cits citu nepazīst personīgi. Eiropas identitātes veidošanā liela loma ir arī “mēs” un “citi” kategoriju nošķiršanai.

Eiropas identitātes attiecības ar citām indivīda identitātēm skaidro vairākidentitāšu teorija, kas uzsver to, ka indivīdam piemīt vairākas identitātes, kuru attiecības nosaka sociālais konteksts. Šī teorija pauž ideju, ka Eiropas un nacionālā identitāte neizslēdz viena otru, bet ir papildinošas.

Identifikācijā ar Eiropu izšķir politisko un kultūras identitāti, kur politiskais aspekts attiecas uz identificēšanos ar politisku struktūru, ko veido institūcijas, tiesības un noteikumi, turpretī kultūras identitāte ir pamatota vēsturē un kultūras mantojumā.

¹⁸⁷ Risse, T. and Grabowsky, J. K. *European Identity Formation...*, p. 1.

Starptautiska studentu mobilitāte Eiropā ir viens no veidiem kā stiprināt Eiropas identitāti jauniešu vidū. *ERASMUS* programmu var uzskatīt par veiksmīgāko Eiropas veikumu Eiropas studentu mobilitātes veicināšanā.¹⁸⁸

Programmas aizsākumi meklējami 1960.gados, kad ideju par studiju mobilitāti ierosināja Sofija Koradi. Tās tiešs priekštecis bija apvienotās studiju programmas, kuras darbojās no 1976. – 1986.gadam. Priekšlikums *ERASMUS* programmas izveidei tika iesniegts 1986.gadā un 1987.gada 14.maijā programmu apstiprināja Ministru Padome un tā stājās spēkā.

Kopš tās dibināšanas *ERASMUS* programma ir strauji attīstījusies, sasniedzot vairāk kā 3 miljonu dalībnieku. Sākotnēji *ERASMUS* darbojās kā neatkarīga programma, bet 1995.gadā kļuva par daļu no programmas *Socrates*, kas ar pagarinājumu darbojās līdz 2006.gadam. Laika posmā no 2007. – 2013. gadam *ERASMUS* programma atradās Mūžizglītības programmas paspārnē, bet 2014. gadā darbību uzsākusi jaunā *ERASMUS+* programma, kurā apvienotas ES programmas izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā, tai skaitā *ERASMUS* programma.

Pētot programmas mērķus kopš tās dibināšanas, var secināt, ka *ERASMUS* programma nekad nav bijusi tikai izglītības programma. Viens no šīs programmas galvenajiem mērķiem, kas atspoguļots programmas dibināšanas dokumentā 1987.gadā, ir bijis attīstīt dalībnieku kompetenci un savstarpējās saiknes, kas ne tikai stiprina Savienību un padara to par pievilcīgāku vietu studijām un darbam, bet arī liek tiem izjust to, ka viņi ir neatņemama Eiropas nākotnes veidošanas daļa.

Papildus tam, ka Eiropas Komisija paredzējusi *ERASMUS* programmas ietekmi uz kopīgas identitātes veidošanos, šim pieņēmumam pastāv arī teorētisks pamatojums. Sociālās komunikācijas teorija, kontakta hipotēze, kopīgais starpgrupu identitātes modelis un integratīvās komunikācijas teorija norāda uz starpgrupu mijiedarbības nozīmi vienotas identitātes radīšanā.

Kaut gan *ERASMUS* programmas nozīme Eiropas identitātes veidošanā ir teorētiski pamatota, tās empīriskais pierādījums ir vājš. Analizējot nozīmīgākos līdz šim veiktos pētījumus par *ERASMUS* programmas ietekmi uz Eiropas identitātes veidošanos, var secināt, ka pētnieku vidū nepastāv vienprātība un pētījumu rezultāti uzrāda atšķirīgus secinājumus par apmaiņas programmas nozīmi.

Lai padziļināti izpētītu *ERASMUS* programmas lomu Eiropas identitātes veidošanā, bakalaura darba ietvaros tika veikts kvalitatīvs pētījums – daļēji strukturētas dziļās intervijas

¹⁸⁸ Mau, Steffen, Sebastian Buttner. Transnationality. From: *Handbook of European Societies: Social Transformations in the 21st Century*. Springer, 2009. p. p. 560.

ar 15 jauniešiem no dažādām ES valstīm. Pētījuma ietvaros tika pievērsta uzmanība tam, kā *ERASMUS* programma ietekmējusi kognitīvās, vērtējošās un emocionālās Eiropas identitātes komponentes.

Pētījumā tika secināts, ka jaunieši, kas izvēlējušies piedalīties *ERASMUS* programmā, jau pirms tam bijuši ieinteresēti citās kultūrās un iepazinuši Eiropu ceļojot, tādējādi jau pirms dalības programmā tiem bija manāmas Eiropas identitātes iezīmes un *ERASMUS* programma Eiropas identitāti no jauna neradīja, bet gan pastiprināja to.

Intervijās atklājās, ka *ERASMUS* programma nenoved pie izmaiņām jauniešu politiskajos uzskatos un neveicina atbalstu Eiropas Savienībai un integrācijas procesam. Lai gan tiek saskatītas atšķirības dažādu Eiropas reģionu kultūrā, vēsturē un ekonomiskajā situācijā, pēc *ERASMUS* programmā pavadītā laika jaunieši izjūt lielāku saikni ar citiem eiropiešiem, kļūst tolerantāki un atvērtāki pret citām kultūrām, tāpat tie izrāda pozitīvu attieksmi pret turpmāku ceļošanu, studēšanu vai dzīvošanu citā Eiropas valstī, kļūstot aktīvāki Eiropas līmenī.

Kopumā *ERASMUS* programma veicinājusi kognitīvos, vērtējošos un emocionālos Eiropas identitātes aspektus tikai daļēji, uzlabojot jauniešu zināšanas un attieksmi pret citām Eiropas valstīm, to iedzīvotājiem un kultūru, bet nav attīstījusi zināšanas vai pozitīvu attieksmi pret Eiropas Savienību kā politisku struktūru.

Bakalaura darba mērķi un uzdevumi tika izpildīti veiksmīgi, apkopojot attiecīgo literatūru gan latviešu, gan angļu valodā, kā arī interneta resursus un veicot empīrisku pētījumu. Darbā analizēts Eiropas identitātes jēdziens vēsturiskā un teorētiskā skatījumā, skaidrota *ERASMUS* programmas attīstība un mērķi, kā arī izpētīta apmaiņas programmas ietekme uz Eiropas identitātes veidošanos.

Padziļinātākai tēmas izpētei būtu nepieciešams palielināt intervēto jauniešu skaitu, intervijās iesaistot arī jauniešus, kas *ERASMUS* programmā nav piedalījušies, tādējādi salīdzinot mobilo un ne-mobilo jauniešu uzskatus un Eiropas identitātes izjūtu.

KOPSAVILKUMS

1. Eiropas Savienības līgumi sākot no 1950.g. Šūmana deklarācijas līdz Lisabonas līgumam 2009.g. veicina Eiropas idejas un identitātes stiprināšanu un attīstību.
2. Eiropas identitātes jēdziens ieviests 1973.g. Eiropas Kopenhāgenas samitā, uzsverot, ka vienotība ir pamata nepieciešamība Eiropas civilizācijas izdzīvošanai.
3. Eiropas identitātes jēdziens izraisījis plašas diskusijas zinātnieku un pētnieku vidū, tam ir gan piekritēji, gan kritiķi.
4. Eiropas identitātes atbalstītāji uzsver eiropiešu kopības sajūtas nozīmi, kas rodas, izjutot piederību Eiropas vērtībām, simboliem un citiem eiropiešiem.
5. Eiropas identitātes kritiķi balstās pieņēmumā, ka Eiropas identitātes veidošanu kavē tās pārlietu lielā daudzveidība, neskaidrās robežas, kā arī kopīgu kultūras, vēstures un vērtību neesamība.
6. Skaidrojot Eiropas identitāti kolektīvās identitātes teorijas ietvaros, tiek runāts par indivīda piederību iedomātai kopienai – Eiropai, kur svarīga ir arī emocionālā nozīme, kas šai piederībai tiek piešķirta.
7. Eiropas identitātes veidošanās pamatā ir “mēs” un “citi” koncepciju izšķiršana, kuras ietvaros Eiropa tiek pretstatīta Austrumiem, ASV, Krievijai, kā arī rasisma un ksenofobijas idejām.
8. Vairākidentitāšu teorija skaidro Eiropas identitātes attiecības ar citām indivīda identitātēm, izdalot identitāšu attiecību veidus: atsevišķas, pārklājošas, iekļautas viena otrā un neatdalāmas identitātes.
9. Eiropas politisko identitāti veido piederība institūcijām, kā Eiropas Savienība, kur nozīmīgu lomu identitātes veidošanā ieņem Eiropas pilsonība.
10. Eiropas kultūras identitāte balstās identifikācijā ar Eiropu kā ar vēsturisku un kultūras telpu, šo identitāti stiprina arī kopīgi kultūras un sociālie notikumi.
11. *ERASMUS* programma ir līdz šim lielākā studentu apmaiņas programma Eiropā, tajā piedalās 90% Eiropas universitāšu un vairāk nekā 200 000 studentu gadā.
12. *ERASMUS* programmas aizsākumi meklējami 1960.gados, kad diskusiju par starptautisku studiju akadēmisku atzīšanu uzsāka Sofija Koradi.
13. 1987.gada 14.maijā *ERASMUS* programma stājās spēkā un tās galvenais mērķis bija atbalstīt studentu mobilitāti Eiropā.
14. Kopš *ERASMUS* programmas dibināšanas tā strauji attīstījusies, vēstures gaitā kļūstot par daļu no programmām *Socrates*, *Socrates II*, Mūžizglītības programma un

ERASMUS+.

15. *ERASMUS* programmas galvenais mērķis ir veicināt mobilitāti augstākās izglītības ietvaros, bet papildus tam Eiropas Komisija to veicinājusi arī kā pilsonisku pieredzi, Eiropas apziņas veidošanai dalībnieku vidū.

16. *ERASMUS* programmas nozīmi Eiropas identitātes veidošanā teorētiski pamato sociālās komunikācijas teorija, sociālās psiholoģijas kontakta hipotēze, kopīgais starpgrupu identitātes modelis un integratīvās komunikācijas teorija.

17. Līdzšinējo pētījumu par *ERASMUS* programmas ietekmi uz eiropas identitātes veidošanos rezultāti nav viennozīmīgi, daži no tiem atrod saistību starp *ERASMUS* studijām un Eiropas identitāti, bet citi to apstrīd.

18. Bakalaura darba empīriskajā daļā tika veikts kvalitatīvs pētījums – dziļās intervijas ar 15 jauniešiem no dažādām Eiropas valstīm, noskaidrojot *ERASMUS* ietekmētās izmaiņas kognitīvajos, vērtējošajos un emocionālajos Eiropas identitātes aspektos.

19. Intervijās atklājās, ka *ERASMUS* programma nenoved pie izmaiņām jauniešu politiskajos uzskatos un neveicina atbalstu Eiropas Savienībai un integrācijas procesam.

20. Pēc *ERASMUS* programmā pavadītā laika jaunieši izjūt lielāku saikni ar eiropiešiem, kļūst toleranti un atvērti pret citām kultūrām un ir gatavi turpināt ceļošanu, studēšanu vai dzīvošanu citā Eiropas valstī.

21. *ERASMUS* programma veicinājusi Eiropas identitātes aspektus tikai daļēji, uzlabojot zināšanas un attieksmi pret Eiropas valstīm, to iedzīvotājiem un kultūru, bet neattīstot zināšanas vai pozitīvu attieksmi pret Eiropas Savienību kā politisku struktūru.

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Adonnino, Pietro. A People's Europe. Reports from the ad hoc Committee. From: *Bulletin of the European Communities*. No.7. Supplement, 1985.
2. Agirdag, Orah, Petra Huyst and Mieke van Houtte. Determinants of the Formation of a European Identity among Children: Individual- and School-Level Influences. From: *Journal of Common Market Studies*. Vol.50, no.2. Edited by Michelle Cini and Amy Verdun. Blackwell Publishing, 2012. p.198. - 213.
3. Antonsich, Marco. The Narration of Europe in 'National' and 'Post-national' Terms: Gauging the Gap between Normative Discourses and People's Views. From: *European Journal of Social Theory*. Vol.11, no.4. Edited by Gerard Delanty. Sage publications, 2008. p.505. – 522.
4. Aschhoff, Niklas. *Shaping European Identity: How Do Member States Support Identification With the European Union?* Bachelor thesis. Enschede: University of Twente, 2008.
5. Bekemans, Leonce. The Idea of Europe: Identity-building from a Historical Perspective. From: *A Value-driven European Future*. Edited by Leonce Bekemans. Brussels: European Interuniversity Press, 2012. p.65. – 81.
6. Bracht, Oliver, Constanze Engel, Kerstin Janson and others. *The Professional Value of ERASMUS Mobility*. Final report. Kassel: International Centre for Higher Education Research, 2006.
7. *Collective Identity and Democracy. The Impact of EU Enlargement*. Edited by Magdalena Góra and Zdzisław Mach. Oslo: ARENA, 2010.
8. Delanty, Gerard and Rumford, Chris. *Rethinking Europe: Social Theory And The Implications Of Europeanization*. New York: Routledge, 2005.
9. Dovidio, John, Samuel L. Gaertner. Intergroup Bias. From: *Handbook of Social Psychology*. Vol.2. Edited by Susan T. Fiske, Daniel T. Gilbert, Gardner Lindzey. New Jersey: John Wiley & Sons, 2010. p.1084. – 1122.
10. Dovidio, John F., Samuel L. Gaertner. Reducing Prejudice: Combating Intergroup Biases. From: *Current Directions in Psychological Science*. Vol.8, no.4, Sage, 1999. p.101.-103.
11. *European Citizenship- in the Process of Construction. Challenges for citizenship, Citizenship education and democratic practice in Europe*. Edited by Ditta Dolejšiová and Miguel Ángel García López. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2009.

12. *European Identity. Individual, Group and Society*. Edited by Inés María Gómez-Chacón. University of Deusto, Bilbao: Ediw & Humanitariannet, 2003.
13. *European Integration Theory*. Edited by Anthe Wiener and Thomas Diez. Oxford University Press, 2005.
14. Feyen, Benjamin, Ewa Krzaklewska. The *ERASMUS* Programme and the „Generation *ERASMUS*” – A Short Overview. From: *The ERASMUS Phenomenon-Symbol of a New European Generation?* Edited by Benjamin Feyen and Ewa Krzaklewska. Peter Lang Edition, 2013. p.9. – 21.
15. Fligstein, Neil. *Euroclash: The EU, European Identity, and the Future of Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
16. Fornas, Johan. *Signifying Europe*. Bristol: Intellect Ltd, 2012.
17. Gaertner, Samuel, John F.Dovidio. *Reducing Intergroup Bias: The Common Ingroup Identity Model*. Philadelphia: Psychology Press, 2000.
18. Grundy, Sue and Jamieson, Lynn. European Identities: From Absent- Minded Citizens to Passionate Europeans. From: *Sociology*. Vol 41, no.4. Sage publications, 2007. p. 663. – 680.
19. Hanshew, Kenneth. EU=Europe? Euroskepticism and European Identity. From: *Forost Arbeitspapier*. Nr. 45, München: Forost, 2008.
20. Huyst, Petra. “We have made Europe, now we have to make Europeans”: Researching European Identity among Flemish Youths. From: *Journal of Contemporary European Research*. Vol. 4, no. 4. Edited by Eamonn Butler. University Association for Contemporary European Studies, 2008. p. 286. – 302.
21. Jenkins, Richard. The Ambiguity of Europe: 'Identity crisis' or ' situation normal'? From: *European Societies*. Vol.10, no.2. Routledge, 2008. p. 153. – 176.
22. Kantner, Cathleen. Collective Identity as Shared Ethical Self-Understanding: The Case of the Emerging European Identity. From: *European Journal of Social Theory*. Vol.9, no.4. Edited by Gerard Delanty. Sage publications, 2006. p.501. – 523.
23. Kim, Young Yun. The Identity Factor in Intercultural Competence. From: *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. Edited by Darla K. Deardorff. Sage, 2009.p.53. – 66.
24. King, Russell, Enric Ruiz-Gelices. International Student Migration and the European ‘Year Abroad’ : Effects on European Identity and Subsequent Migration Behavior. From: *International Journal of Population Geography*. Vol.9, no.3. John Wiley & Sons, 2003.p. 229. – 252.

25. Kuhn, Theresa. Why Educational Exchange Programmes Miss Their Mark: Cross – Border Mobility, Education and European Identity. From: *Journal of Common Market Studies*. Vol.50, no.6. Blackwell Publishing, 2012.p. 994. –1010.
26. László, Maracaz and Versteegh, Cornelia. European Citizenship as a New Concept for European Identity. From: *Acta Universitatis Sapientiae. European and Regional Studies*. Vol. 1, no. 2. Edited by Bege Antal. Scientia Publishing House, 2010. p.161. – 169.
27. Madeker, Ellen. *Turkey – a part of Europe? The Construction of European Identity in the German Enlargement Debate*. Paper prepared for the ECPR - Standing Group on the European Union Third Pan-European Conference on EU Politics. Istanbul: Bilgi University, 2006.
28. Mau, Steffen, Sebastian Buttner. Transnationality. From: *Handbook of European Societies: Social Transformations in the 21st Century*. Edited by Stefan Immerfall and Goran Therborn. London: Springer, 2010. p. 537. -570.
29. Medrano, Juan Diez. Social Class and Identity. From: *Sociology of European Union*. Edited by Adrian Favell and Virginie Guiraudon. Palgrave Macmillan, 2001.p. 28. – 50.
30. Mitchell, Kristine. Student mobility and European Identity: *ERASMUS* Study as a civic experience? From: *Journal of Contemporary European Research*. Vol.8, no.4. Edited by Maxine David and Simona Guerra. 2012. p. 490. – 519.
31. Oborune, Karina. Becoming more European after *ERASMUS*? The Impact of the *ERASMUS* Programme on Political and Cultural Identity. From: *Epiphany: Journal of transdisciplinary studies*. Vol.6, no.1, 2013. p.182. - 202.
32. Oborune, Karina. *The ERASMUS programme of the European Union as Promoter of Tolerance Comparing Latvia to France and Switzerland*. Master's Thesis. University of Basel. GRIN Verlag, 2010.
33. Pettigrew, F.Thomas. Intergroup contact theory. From: *Annual Review of Psychology*. Vol. 49. Annual Reviews Inc. 1998. p.65. – 85.
34. *Review of European Studies*. Vol.1, no.2. Canadian Center of Science and Education, 2009.
35. Risse, Thomas. *A Community of Europeans?: Transnational Identities and Public Spheres*. New York: Cornell University Press, 2010.
36. Risse, Thomas. *Regionalism and Collective Identities: The European Experience*. ATASP Publications, 2000.

37. Risse, Thomas. The Euro and Identity Politics in Europe. From: *Journal of European Public Policy*. Vol.10, no.4. Routledge, 2003. p. 487. – 505.
38. Risse, Thomas. and Grabowsky, Jana Katharina. *European Identity Formation in the Public Sphere and in Foreign Policy*. RECON Online Working Paper, 2008.
39. Schlenker, Andrea. *Multiple Identities in Europe: A Conceptual and Empirical Analysis*. EU-CONSENT, Workpackage V, 2007.
40. Schmid, Katharina, Miles Hewstone. Social Identity Complexity. Theoretical Implications for the Social Psychology of Intergroup Relations. From: *Social Cognition, Social Identity and Intergroup Relations*. Edited by Roderick M. Kramer, Geoffrey J. Leonardelli, Robert W. Livingston. New York: Psychology Press, 2011.p.77. – 103.
41. Schneider, Heinrich. The dimensions of the historical and cultural core of a European identity. From: *Reflections on European Identity*. Edited by Thomas Jansen. Working paper, European Commission, Forward Studies Unit, 1999. p.7. - 21.
42. Sigalas, Emmanuel. Cross-border mobility and European identity: The effectiveness of intergroup contact during the *ERASMUS* year abroad. From: *European Union Politics*. Vol. 11, no. 2. Sage, 2010. p. 241. – 265.
43. Sigalas, Emmanuel. Does *ERASMUS* Student Mobility promote a European Identity? From: *Webpapers on Constitutionalism & Governance beyond the State*. No.2, 2009.
44. Strath, Bo. A European Identity: To the Historical Limits of a Concept. From: *European Journal of Social Theory*. Vol.5, no.4. Edited by Gerard Delanty. Sage publications, 2002. p.387. – 401.
45. Streitwieser, Benhard. *ERASMUS* Mobility Students and Conceptions of National, Regional and Global Citizenship Identity. *Center for Global Engagement Working Paper Series*. No.11, 2011. p.1. – 18.
46. Šūpule, Inese, Līga Krstiņa, Inguna Peņķe, Jolanta Krišāne. *Etniskā tolerance un Latvijas sabiedrības integrācija*. Rīga: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2004.
47. Tonra, Ben. *The European Cultural Identity: Myth, Reality or Aspiration?* Institute of European Affairs, 1997.
48. *Transnational identities. Becoming European in the EU*. Edited by Richard K. Herrmann, Thomas Risse and Marilynn B. Brewer. Rowman & Littlefield Publishers, 2004.
49. Van Mol, Christof. The Influence of European Student Mobility on European Identity and Subsequent Migration Behaviour. From: *Analysing the Consequences of*

Academic Mobility and Migration. Edited by Fred Dervin. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2011.p.29. - 51.

50. Vanthoor, Wim F.V. *A Chronological History of the European Union 1946-2001*. Edward Elgar Publishing, USA, 2002.

51. Wintle, Michael. The question of European Identity and the Impact of Changes 1989/90. From: *The Idea of United Europe: Political, Economic and Cultural Integration Since the Fall of the Berlin Wall*. Edited by Jamal Shahin, Michael J. Wintle. Palgrave Macmillan Press, 2000. p.1. – 31.

Elektroniskie informācijas avoti

52. Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe. *Declaration on European identity*. Pieejams:

http://www.cvce.eu/obj/declaration_on_european_identity_copenhagen_14_december_1973-en-02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32.html

53. Corradi, Sofia. *ERASMUS Programme: The origin, preparatory years (1963 – 1986) and foundation of the EU initiative for the exchange of university students, reported and documented by the scholar who first conceived of it*. Rome: Lifelong Learning Laboratory, 2006. Pieejams: http://www.lifelong.it/library/ERASMUS_en.doc

54. Delgado-Moreira, Juan. Cultural Citizenship and the Creation of European Identity. From: *Electronic Journal of Sociology*. 1997. Pieejams: <http://www.sociology.org/content/vol002.003/delgado.html>

55. Dervis, Kemal. *A European “identity” is no answer to the EU's ills*. Pieejams: http://europesworld.org/2007/10/01/a-european-identity-is-no-answer-to-the-eus-ills/#.UwnxRPl_uAU

56. Dráberová, Karina. *History of the ERASMUS programme*. Pieejams: <http://www.osu.eu/index.php?kategorie=2&id=11172>

57. Eiropas Komisija. *ERASMUS @ 20: Komisija uzsāk vadošajai izglītības programmai veltītās gadadienas svinības*. Preses relīze, 2006. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-06-1698_lv.htm

58. Eiropas Parlaments. *Pirmie līgumi*. Pieejams: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/how/evolution/article_7204_lv.htm

59. Eiropas Savienība. *Miers Eiropā- sadarbības iesākums*. Pieejams: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/index_lv.htm

60. Eiropas Savienība. *Šūmaņa deklarācija 1950.gada 9.maijā*. Pieejams: http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_lv.htm
61. es.gov. *Pamatlīgumi*. Pieejams: <http://www.es.gov.lv/eiropa-isuma/pamatligumi>
62. esn.org. *History*. Pieejams: <http://www.esn.org/content/history>
63. Euronews. *Record year for ERASMUS exchanges*. Pieejams: <http://www.euronews.com/2013/07/08/ERASMUS-programme-reach-record-breaking-statistics-in-the-year-2011-2012/>
64. Europa.eu. *Eiropas gadi*. Pieejams: http://europa.eu/about-eu/basic-information/european-years/index_lv.htm
65. Europa.eu. *Socrates – Phase II*. Pieejams: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11043_en.htm
66. European Citizenship Report. From: *Standard Eurobarometer 77*, Spring 2012. p.27. Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb77/eb77_citizen_en.pdf
67. European Commission. *ERASMUS adopted by the council*. Memo, 1987. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-87-59_en.htm
68. European Commission. *ERASMUS+ Frequently Asked Questions*. Memo, 2013. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1008_en.htm?locale=en
69. European Commission. *ERASMUS + Programme Guide*. 2014. Pieejams: http://ec.europa.eu/programmes/ERASMUS-plus/documents/ERASMUS-plus-programme-guide_en.pdf
70. European Commission. *Green light for ERASMUS+: More than 4 million to get EU grants for skills and employability*. Press release, 2013. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1110_en.htm
71. European Commission. *Number of ERASMUS students tops 3 million*. Press release, 2013. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-657_en.htm
72. European Commission. *On the way to ERASMUS +. A Statistical Overview of the ERASMUS Programme in 2011-12*. 2013. Pieejams: http://ec.europa.eu/education/library/reports/ERASMUS1112_en.pdf

73. European Commission. *Ten years of community aid for inter- university cooperation*. Press release, 1987. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-87-78_en.htm
74. European Council. *A People's Europe*. Note from the Commission, Brussels, 1986. Pieejams: http://aei.pitt.edu/1784/1/peoples_europe_COM_86_371.pdf
75. Evans, Alex. *Is ERASMUS really worth its budget boost?* Pieejams: <http://www.thelocal.de/20131120/eu-student-exchange-upgraded-but-is-it-worth-it>
76. Kivriņa, Ennata. *ERASMUS programma Latvijā*. Pieejams: http://www.aic.lv/bolona/Latvija/Sem_latv/20120517/E.KIVRINA_17.maijs_2012.pdf
77. Kultūras Ministrija. *Vispārējā izglītība, profesionālā izglītība un jaunatne*. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/ES/kultura/Izglitiba_un_jaunatne.pdf
78. Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija. *Dokumenti, kas nosaka jaunatnes politikas ietvaru*. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/jaunatne/7481.html>
79. Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija. *Rīcības programma Mūžizglītības jomā*. Pieejams: <http://izm.izm.gov.lv/es/muzizglitiba.html>
80. Schmale, Wolfgang. *A history of European identity*. Pieejams: http://www.eurotopics.net/en/home/presseschau/archiv/magazin/geschichte-verteilerseite-neu/europaeische_nationalgeschichten_2008_05/apuz_schmale_eu_identicat/3
81. Sigalas, Emmanuel. *Remaining proud of their national identity, yet uniting ever more closely? The ERASMUS students as the role model European citizens*. 2006. Pieejams: https://www.academia.edu/997769/REMAINING_PROUD_OF_THEIR_NATIONAL_IDENTITY_YET_UNITING_EVER_MORE_CLOSELY_The_ERASMUS_students_as_the_role_model_European_citizens
82. Sociālās identitātes teorija. Pieejams: <https://sites.google.com/site/socialapsihologija/socialas-psihologijas-teoretiskadala/socialas-identitates-teorija>
83. The European Parliament and the Council of the European Union. Decision No 819/95/EC of the European Parliament and of the council of 14 March 1995 establishing the Community action programme “Socrates”. From: *Official Journal of the European Communities*. 1995. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1995:087:0010:0024:EN:PDF>

84. The European Parliament and the Council of the European Union. Decision No 253/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 24 January 2000 establishing the second phase of the Community action programme in the field of education “Socrates”. From: *Official Journal of the European Communities*. 2000.

Pieejams: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:028:0001:0015:EN:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:028:0001:0015:EN:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:028:0001:0015:EN:PDF)

85. Toth, Annamaria. *Unity in Diversity – and in ERASMUS?* Nouvelle Europe, 2012. Pieejams: <http://www.nouvelle-europe.eu/en/unity-diversity-and-ERASMUS>

86. Union of European Federalists. *Resolution on European Cultural Identity*. Pieejams: <http://www.federalists.eu/uef/news/resolution-on-european-cultural-identity/>

87. Valsts izglītības attīstības aģentūra. ES Mūžizglītības programmas 2007. – 2013. gada rezultāti. No: *ES Mūžizglītības programmas elektroniskais ziņu izdevums „Mūžizglītība Latvijā”*. Nr. 2, 2013. Pieejams:

http://issuu.com/viaalv/docs/muzizglitibas_zinas_2013_2

88. Valsts izglītības attīstības aģentūra. *ERASMUS +*. Pieejams: http://viaa.gov.lv/lat/muzizglitibas_programma/ERASMUS_plus/ERASMUS_plus_about/

89. Valsts izglītības attīstības aģentūra. *Mūžizglītības programma*. Pieejams: http://www.viaa.gov.lv/lat/muzizglitibas_programma/

SUMMARY

The title of the Bachelor thesis is “The role of the *ERASMUS* programme in youth European identity formation”. This thesis presents a description and detailed analysis of European identity, *ERASMUS* programme and connection between time spent on *ERASMUS* student exchange and formation of European identity.

The first part of the thesis introduces the reader to the history of European identity by analyzing European identity building in the EU treaties. It proceeds with the definition of the concept of European identity and its critique. Further the main aspects of European identity are explained, basing the analysis on the theory of collective identity, “Self” and “Others” distinction in the process of European identity formation, theory of multiple identities and European political and cultural identity.

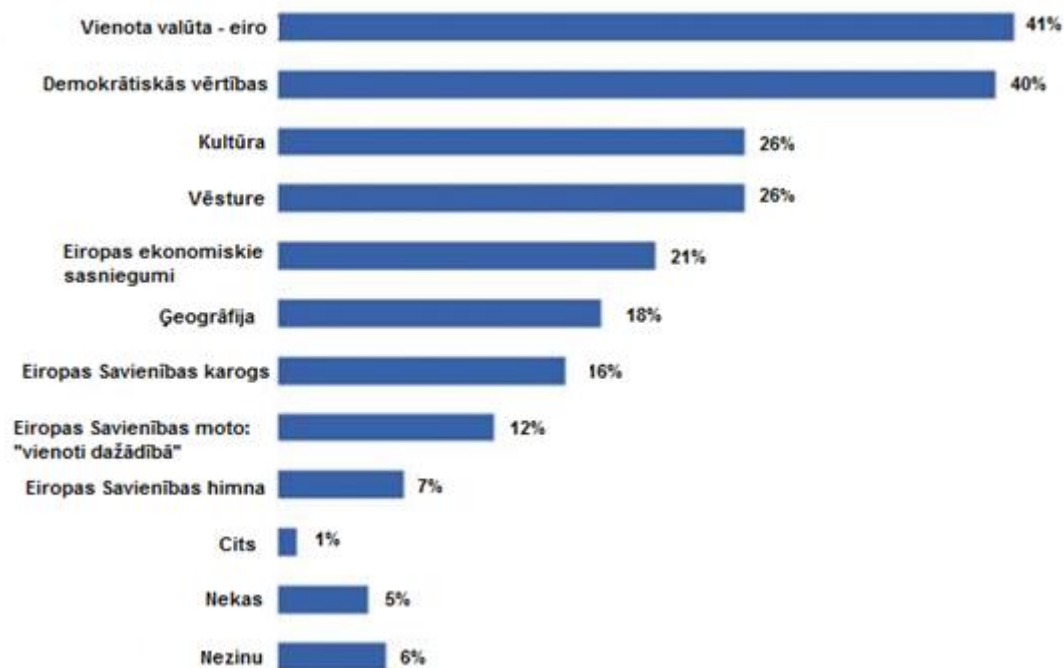
The second part of the thesis presents detailed history of *ERASMUS* programme and its development since 1960s until nowadays pointing out the main goals of the programme set by the European Commission. The thesis proceeds with the theoretical analysis of the role of *ERASMUS* programme in European identity formation as well as points out the results of the previous research made on this topic.

The ending of the paper presents the analysis of qualitative research conducted by the author and explanation of the main conclusions about the influence of *ERASMUS* programme on youth European identity formation. The results of the research reveal that *ERASMUS* programme promotes European identity only partially by failing to change participant’s attitude and knowledge about European Union as a political entity.

PIELIKUMI

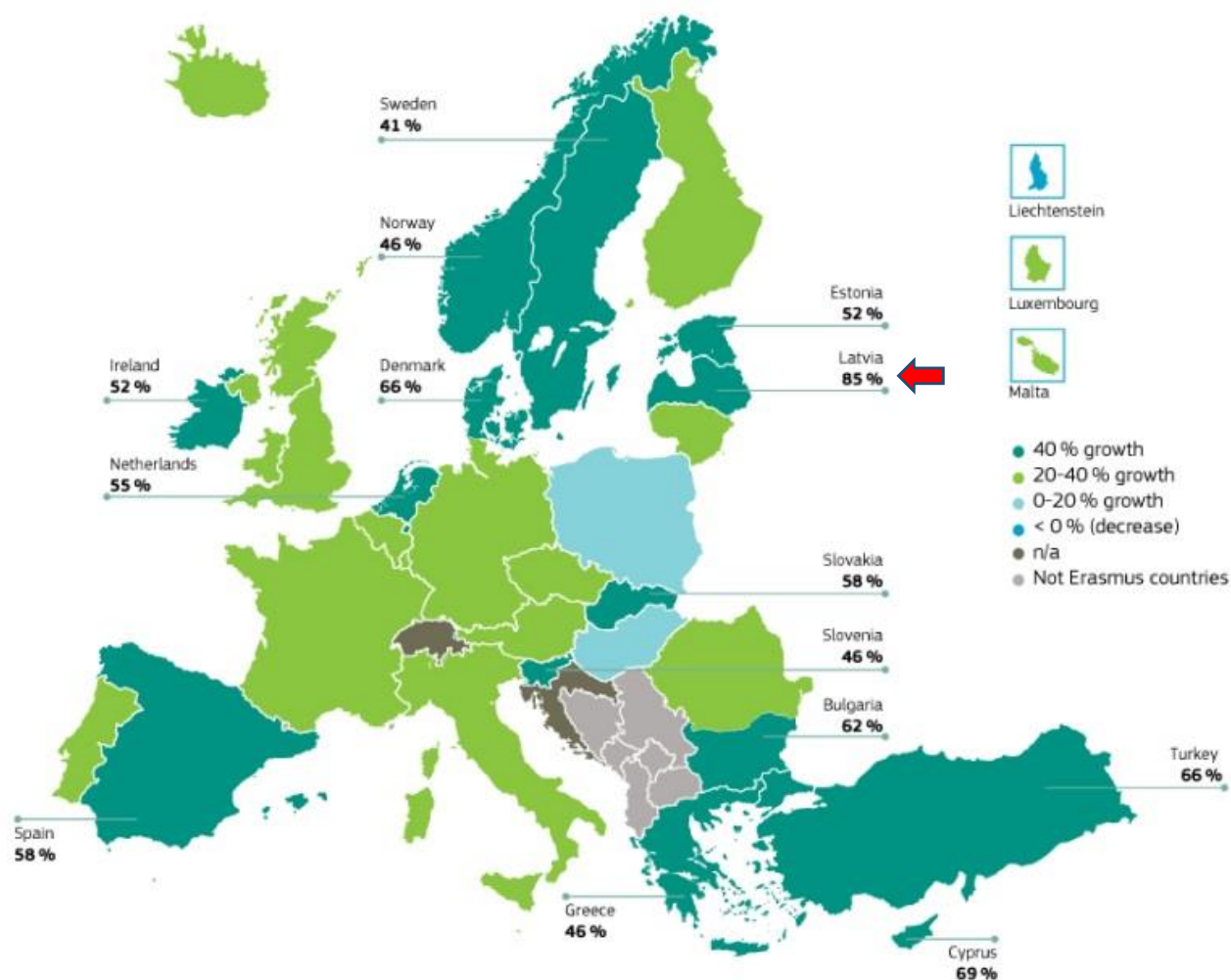
[1.pielikums]

Elementi, kas veido Eiropas identitāti – 2012.gada Eiropabarometra dati ¹⁸⁹

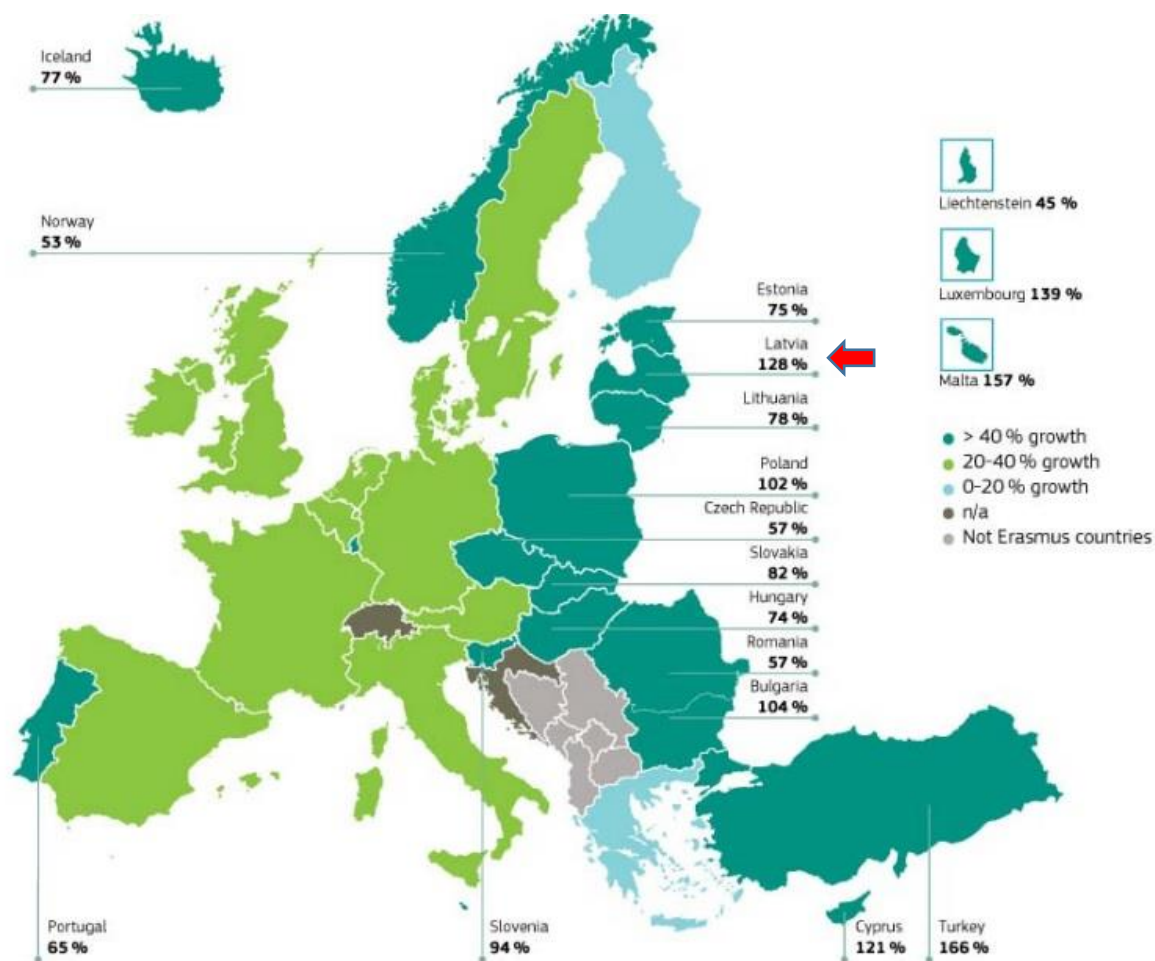
¹⁸⁹ European Citizenship Report. From: *Standard Eurobarometer 77*, Spring 2012. p.27. Pieejams: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb77/eb77_citizen_en.pdf [skatīts 2014. 23.febr.]

ERASMUS studentu skaita procentuālais pieaugums kopš 2007.gada ¹⁹⁰

¹⁹⁰ European Commission. *On the way to ERASMUS +. A Statistical Overview of the ERASMUS Programme in 2011-12*. 2013. p.11. Pieejams: http://ec.europa.eu/education/library/reports/ERASMUS1112_en.pdf [skatīts 2014. 16.febr.]

ERASMUS iebrucošo studentu procentuālais pieaugums kopš 2007.gada ¹⁹¹

¹⁹¹ European Commission. *On the way to ERASMUS +. A Statistical Overview of the ERASMUS Programme in 2011-12*. 2013. p.15. Pieejams: http://ec.europa.eu/education/library/reports/ERASMUS1112_en.pdf [skatīts 2014. 16.febr.]

Dziļās intervijas vadlīnijas

1. Iepazīšanās jautājumi

- Īsi pastāstiet par sevi
- Pastāstiet, kad, kur un uz cik ilgu laiku devāties *ERASMUS* programmā?
- Kā izlēmāt doties apmaiņā un kāpēc izvēlējāties tieši šo valsti, kas bija galvenais, ko no apmaiņas sagaidījāt?

2. Pieredze pirms došanās *ERASMUS* programmā

- Lūdzu pastāstiet par jūsu pieredzi dzīvojot/ceļojot/mācoties Eiropā pirms došanās *ERASMUS*?
- Vai jums bija draugi/paziņas/ģimenes locekļi no citām Eiropas valstīm pirms došanās apmaiņas programmā?
- Vai šī bija jūsu pirmā dalība ES projektā?

3. Pieredze *ERASMUS* programmas ietvaros

- Lūdzu pastāstiet par savu *ERASMUS* pieredzi!
- Pastāstiet par socializāciju ar vietējiem iedzīvotājiem / citiem eiropiešiem/ savas valsts pārstāvjiem *ERASMUS* laikā!
- Kādās aktivitātēs piedalījāties *ERASMUS* laikā?
- Vai *ERASMUS* laikā ceļojāt? Kā jūs salīdzinātu savus ceļošanas paradumus pirms un pēc *ERASMUS* pavadītā laika?

4. Eiropas identitāte

Kognitīvā identitātes komponente

- Vai jūs jūtaties kā Eiropietis? Kā, jūsuprāt, šo izjūtu ietekmējis *ERASMUS* pavadītais laiks?
- Vai jūs jūtaties kā Eiropas Savienības pilsonis? Kā jūs raksturotu faktorus, kas šādu izjūtu jums stiprinājuši, kāda ir *ERASMUS* loma?
- Pastāstiet, ko jums personīgi nozīmē Eiropas pilsonība?
- Pastāstiet par savu informētību un ieinteresētību Eiropas Savienības darbībā!
- Kā jūs vērtējat savas zināšanas par Eiropas Savienību, tās darbību un funkcijām? Vai *ERASMUS* laikā iemācījāties ko jaunu?

- Pastāstiet par savām valodu prasmēm, vai tās uzlabojās *ERASMUS* laikā? Vai iemācījāties jaunu valodu?

Vērtējošā identitātes komponente

- Kā jūs vērtējat ES un tās darbību? Vai izjūtat, ka jūsu attieksmi ietekmējis *ERASMUS* pavadītais laiks?
- Raksturojiet savus uzskatus par dzīvošanu, studēšanu vai strādāšanu citā Eiropas valstī! Kā to ietekmējis *ERASMUS* pavadītais laiks?

Emocionālā identitātes komponente

- Vai jūtaties tuvāks citiem eiropiešiem nekā citu kontinentu pārstāvjiem?
- Kas jums liek justies tuvāk citiem eiropiešiem nekā cilvēkiem no citiem kontinentiem? Kas, jūsuprāt, eiropiešiem ir kopīgs?
- Pastāstiet par *ERASMUS* pavadītā laika nozīmi – profesionāli, akadēmiski, personiski!
- Pastāstiet, kā izmainījies jūsu draugu/pazīņu loks pēc *ERASMUS*? Cik bieži kontaktējaties ar citiem eiropiešiem, salīdzinājumā ar laiku pirms došanās apmaiņas programmā?

5. Galvenie secinājumi

- Kā jūs kopumā vērtējat *ERASMUS* programmu, tās nozīmi izglītības un personības kontekstā?

Respondentu sociāli demogrāfiskais raksturojums

	Nacionalitāte	Vecums	Nodarbošanās	ERASMUS galamērķis	ERASMUS programmā pavadītais laiks	Intervijas valoda
1.	Grieķis	23	Studē ekonomiku, strādā	Portugāle	1 semestris	Angļu
2.	Latvietis	22	Studē tūrismu	Portugāle	2 semestri	Latviešu
3.	Portugālis	25	Absolvējis audiovizuālo un teātra mākslu, strādā	Latvija	1 semestris	Angļu
4.	Bulgārs	23	Studē jurisprudenci	Latvija	1 semestris	Angļu
5.	Vācietis	25	Studē sociālo menedžmentu	Nīderlande	1 semestris	Angļu
6.	Austriete	23	Studē ķīmiju	Somija	2 semestri	Angļu
7.	Spāniete	22	Absolvējusi audiovizuālo komunikāciju, strādā	Itālija	1 semestri	Angļu
8.	Slovākiete	23	Studē jurisprudenci, iet praksē	Latvija	1 semestri	Angļu
9.	Francūziete	22	Studē politiskās zinātnes	Latvija	1 semestri	Angļu
10.	Lietuviete	22	Studē antropoloģiju	Somija	1 semestri	Angļu
11.	Spānietis	25	Studē grafisko dizainu, strādā	Itālija	2 semestri	Angļu
12.	Poliete	23	Studē ekonomiku un finanses, strādā	Nīderlande	1 semestri	Angļu
13.	Spānietis	25	Absolvējis biznesa administrāciju, strādā	Beļģija	2 semestri	Angļu
14.	Bulgāriete	22	Studē politikas zinātnes	Francija	1 semestri	Angļu
15.	Somiete	24	Studē žurnālistiku, iet ERASMUS praksē	Zviedrija	1 semestri	Angļu

Dzīlās intervijas transkripcijas paraugs

Intervētā persona: Milda no Lietuvas

Intervijas datums: 27.03.2014.

Intervijas ilgums: 1:14:28

Please tell briefly about yourself, your age, nationality, what are you studying?

I'm Lithuanian, I'm 22 years old. It's my last year of studies, I am studying culture and anthropology. I don't know what else...

When did you go on *ERASMUS*, which country did you went to?

It was last year from August to December. I went to Helsinki, to Helsinki University.

How did you decide to participate in an exchange programme?

Well, when you have a good chance to go somewhere different from your state...to explore and go somewhere else. And I decided that I want to take this chance. My grades were enough good so there were no problems for me to win the contest. I wanted to take the challenge to go somewhere.

How did you decide that you want to go exactly to Helsinki?

It was my second choice. We had to choose some places where you want to go, my first choice was Sweden. But actually my university decided. I don't know why I chose Helsinki, there wasn't a big list of choices because of language, I had to go somewhere where is English.

What were your main expectations from *ERASMUS*?

I had always heard that Finland and other Scandinavian countries are very good for education, that they have something spectacular in their academic things, so I wanted to check it out so that maybe I would go there to study my Masters. Just to see how it's going on there. Not about academic side – first of all I wanted to get better my English. I'm not good now, but at least I'm not afraid to make mistakes anymore. As always – to meet new people, to get rid of fears of socializing and so on. To live in foreign country. I don't know, I think it's almost for everybody like that. I didn't want to go there and drink all the time and party, party all the time and also alcohol there is very expensive. I don't know... to study, to improve my English, to meet new people, to see the world...I don't know.

Please tell me about your experience before *ERASMUS* – did you live, travel or study in another European country before you went on *ERASMUS*?

I have never studied or lived in other countries. Of course I have travelled some, but I have never lived anywhere else.

Did you traveled a lot?

Not very big traveler but some years ago I was hitchhiking around Europe. I made other trips to visit my friends that study in other countries. When they go somewhere on Erasmus, I go to visit them.

Did you have any friends from other European countries before *ERASMUS*?

Yes, I had, but all of them were Lithuanians, they were from Lithuania and they went to other countries. They were not foreigners. All the people that I knew from other countries were Lithuanians that go to study to other countries.

Please, tell me about your *ERASMUS* experience!

Well, of course first of all I think its meeting people. It's nice even now to know them and meet them and communicate and know that now I have some friends from other countries. Of course – English. The main thing is that now I'm not afraid of my accent to say some mistakes, that's very useful. The first month was very amazing because it was still summer and it was very warm and nice. And we had...it was not studying but it was the language course...I don't remember how it's called. It was a challenge to see how you can go somewhere that you haven't been, that you don't know anybody, you just come with luggage and see how you will create your life there. Of course it was nice to travel there- we went to Lapland, to other cities around.

Did you socialize more with natives of the country or other *ERASMUS* students, or maybe people from Lithuania?

Talking about local people- actually I haven't met anyone, well they were all around, but I didn't have contact with them. I'm not sure if it's because they are Finnish people but they are really quite people. Lithuanians- I met other two girls and one boy but somehow we were not in contact. The main people were from Germany, Italy, France, Estonia, Austria, Switzerland. From other countries but not local people. My teacher was from Bulgaria, I actually became friends with my teacher.

Did you learn something new about the host country, about culture, people, traditions?

It's difficult to learn these things when you don't know the local people. Of course there were some chances to go to some student union and so on and hopefully get more into the culture thing. But somehow I didn't go there. We had courses like Finnish culture, Finnish something...but, you know, learning such things from books is...is yeah. I think I learned something of course but I learned more about other countries and other people than about country that I came to, than I learned about Finland. I was in Finland but I was learning about other people.

Please tell what you learned about other countries in Europe!

It's hard to say. You reminded me of game that we were playing-we were sitting in circle and we were not saying from which country we are but we were saying stereotypes that is in Europe. I said that we are stealers and then somebody guessed that I am from Poland. Well I don't know, I think what I learned about people was quite abstract thing- talking about - my country is like that, my country is like that, in my country is very cheap bear, in my country bear costs like that...Just communication, breaking stereotypes. Some things changed very unexpected – I found my boyfriend there so that changed my life a lot and *ERASMUS* lasts until now for me, because I go to Finland. He lives in Finland but he is from Africa. Now from time to time I go to Finland. For some people with whom I still talk – for them it's like long time ago that they were in Helsinki. For me- I don't love Helsinki, it's not very nice city, but I go there often and for me it hasn't finish.

Could you tell about activities that you participated in during *ERASMUS*?

I'm not a big party, party girl and also my Latvian friend was not like that. I went to some big events more during beginning of my *ERASMUS* - it was summer, there were some nights of culture, we went to some clubs, cheap bars. Later my interaction with people was at somebodies home. We were cooking somebodies nation meals, or my national meal or Latvian national meal – just inviting each other. I think I didn't go to many events. The first month was language course and they just grabbed our hands and said - go there. But I had more home communication, I didn't go to so many parties. I lived with 1 Latvian girl and 2 Swiss girls and later also with Poland girls and one girl that I don't even remember from where she was and what was her name because she was all the time at parties...maybe from Hungary.

Please tell about traveling during *ERASMUS*!

What was good that with student card we had half price for different transport. Once we went to one little town which is famous for fact that is an old town - in Finland there is no old towns - all the houses are from 19th century. We also went to Turku – there was a Lithuanian guy from my university so I went to visit him and he came to visit me. Also I went to Tallinn, once was to buy cheap alcohol and bring it back. The big trip was to Lapland, it was in the end of my *ERASMUS* time. It was organized by ESN, we paid money, and we went there. Now, if I think about it - I didn't participated in a lot of things also because of money. The people who came from Western Europe...they were, for them it wasn't so expensive. But people from Eastern Europe like Latvia, Estonia was quite expensive and we couldn't do something.

What about scholarship?

I had a scholarship that I think was 550 euros, but even for my rent I paid 400, I had nothing left. I had little euros from my university, but I also had to take some money from my parents. That's something that was obstacle for spending on entertainment.

How would you compare traveling habits before and after Erasmus?

I think if my boyfriend wasn't in Finland, nothing much would change. Well now I think I wouldn't have gone to Helsinki anymore or that often as I go now. Nothing much change. Of course I have plans in my head that I would like to visit those people that I still get along with. Nothing much changed only that I know people in Europe and I can visit them. I was in Riga and then Kristine came here. There was also Swiss girl that we lived with, she came to our countries, it was like reunion. Now I travel to Latvia because it's nearby. When I have money I will go to other people I hope.

Now I would like to ask you some questions about European identity. Do you feel European?

Yes I do.

Could you explain what constitutes this feeling and how it was influenced by *ERASMUS*?

I think the reason why I feel European is because we are in European Union and we can travel to other countries quite easily, we don't need visas and so on. But I don't feel the same European as, for example I think western part – like German or Swiss feel. I can feel this even better when I was in Helsinki - eastern part that was in Soviet Union is very different from western part. Yes, I feel European, what is the other choice – Russian? Now I choose European. But I don't think I feel the same European than western part of Europe because of different values and economical things.

Do you feel changes in your identity after *ERASMUS*?

I'm European but more eastern European. I think after *ERASMUS* I became more open to other people in that way that I am more communicating with them. I am more interested in some differences between my country and other countries. I don't know how to say it. Even the fact that I have my boyfriend now who is from very far. I think if I stayed here in Lithuania I would never met or get along with such a guy. I remember when I came to Helsinki there were a lot of other races like black people, Asian people. Really a lot. And at the beginning we were afraid from them. I wasn't a racist but I wasn't used to see for example black people around me. It was so stupid but I didn't know for how much time I can look at them, are they gonna fight me? But it was really unconscious, I didn't run or something. But

now I have a black guy my boyfriend and I am not afraid of them anymore. This thing changed a lot. In Lithuania you can't see many other nationality people and maybe you have some imagination about them, but there when you come, you see, you get along with them, you get a chance to talk with them and everything just changes.

Do you feel more attached to other Europeans or people from other continents?

Yes, I think so, but I don't know why. I think first of all it's the fact that we are in one land, that we are next to each other. Then there is the crazy think EU which makes us related to each other. And maybe we wouldn't be so related to each other and different from other if there wasn't something like European Union, and now we are together. Of course the cultural thing and all the history I think shows the difference from other continents- we had lands in Africa, India. I think somehow we are different from others.

Would you say that you feel more Lithuanian or more European?

Lithuanian I think. But not always. Depends with whom I am comparing myself. If I have to answer this question to European I would say that I am Lithuanian I guess, but If I talk with someone from Africa, I would be Lithuanian. It depends on the context that you are talking about but I think more Lithuanian than European.

Do you feel like European citizen?

Yes, I think I do. The fact that we are in EU, the fact that I can travel easily, the fact that in Lithuania everybody is talking that soon we will have euro and we have some big European thing here, big people coming and so on. The fact that I can easily meet other nationality people, it is not closed borders. It is quit hard not to feel European, you can deny that but you are related to other countries.

Are you interested in EU politics, current events?

Not really. I'm maybe more interested in broader politics like the moment with Ukraine and Russia. Here maybe I don't understand the things, I don't understand economics which is big thing in EU and I just give up. Maybe I'm interested as long as it's connected to Ukraine, Latvia or other countries around. I'm interested but not a lot.

Do you feel well informed about EU?

No I don't but I don't know if it's my fault or EU fault. I think it's my fault. Even in TV you can see commercials where they show something very nice, like swimming pool and a women asks – where does this come from? And then there is 'www something European – we will answer your questions'. They are trying to give information but I am not interested enough.

Do you feel that *ERASMUS* somehow changed your interest about Europe?

About projects in my head *ERASMUS* and European Union does not come together. I didn't get more interested in big things like economics of EU, but on very low level- about people. Erasmus and EU does not come to 1 point in my head. Actually I didn't care who give me this chance so much. I just wrote a paper and go somewhere, I don't care if it's EU or other organization. I knew that it's EU but I didn't care.

Please, tell about your language knowledge and how it changed during *ERASMUS*?

Not much changed, I was studying there Finnish language but it was just for few months but I didn't learn it like I would like to. I was studying and if I want I can continue and it would be easier. My English improved a little. When I came back to my country it was hard to remember my language because I didn't communicate in Lithuanian for 5 months, I was even thinking in English.

Do you feel that now it's easier for you to communicate with people from other cultures?

Yes, I think so, it's easier. Even for example in Vilnius in my city when I walk around there are a lot of tourists, before *ERASMUS* when they used to stop me and try to ask me something I was totally lost and I couldn't remember how to say anything but now I even feel happy when someone asks me something in English, I am even happy to use this language I can feel more comfortable to use English which is one of the best things from *ERASMUS*. Language is helpful but my social abilities didn't change so much, I have still difficulties meeting new people, communicating and so on. But maybe it's easier.

How do you evaluate EU and its actions? Do you support integration?

That's a question that I am trying to answer myself, because it has 2 sides. There are a lot more discussions in my country about euro, if we need euro or no. There will be referendum if we should sell our lands for foreign people or no. It's all about 2 things- do we need integration or do we not need integration. I don't know. I think I am more supportive but it's not an easy thing, especially when you are a small country and your country have fears that we will disappear again. But I quite support all the things that Europe does.

Was it influenced by *ERASMUS*?

I think I had the same feeling about EU and integration and so on before. I think this didn't change much. Because I didn't have and still don't have a strong opinion.

Did your attitude against other EU countries and its citizens changed?

I think no. I don't know. What could have changed...I've never been for example against any country. For example if Lithuania have quite intense relationships with Poland or Latvia have intense relationship with Russia, but even because of that I am not against these countries and

all the people from there are just people, normal people. Maybe I get to know which countries I want to visit. But nothing else changed

Did you perceive others according to their nationality or as Europeans?

I think I was dividing in my head between western Europeans and eastern Europeans. Sometimes it felt more familiar with Latvian, Polish, Czech, Slovenian, Slovak people. When it came to western EU people it was a little bit different, they are a little bit different people, they even smile a little bit different. It wasn't that they are better or we are better but you see if a person is from western part or when they are from south part, like Spanish or Italian are even more different. I was dividing like this

Because of geography?

Not only because of geography, but I think it's just different things and also related to history. I think Soviet Union was a big big thing and we belong to it but the other countries like Poland were not in Soviet Union but they were affected by Soviet Union. You feel those things, you understand each other better. Also economic things - we are not so good in economic things as westerns. And also some kind of values. Something is similar with Eastern, I think it's because of history, we were separated from that side of world. But wasn't thinking about that all the time, but sometimes it popped into my head, I could feel that

Did you have situations where you felt that you and people around you are like one team- all Europeans?

Of course, I think most of the time. Especially with people with whom you get along- does not matter if they are eastern or westerns. I felt more like a team when I was sitting around one table with Latvians, Estonians, and we were chatting about our history- you know my grandmother, my grandfather was like that etc. Western people could not understand that. When it comes to money thing I felt the same - I didn't care where they are from, they were good people.

What do you think about European identity?

Yes, there is ancient Rome and history, but I think that Europe is more economic, I feel that European identity now is more economic and political because of EU, because of euro, because of big organizations that you get into and you create European identity. If we were in another side, we wouldn't feel European, we are on European land.

Do you think European identity is more political or cultural?

Culture and history creates identity, but in my head it's more related to western part. If I lived now in 17th century maybe I would say differently but Soviet Union is in my head and I think it stopped us from being Europeans and now we are just slowly slowly creating European

identity maybe because we are afraid of that other side. I think it's more connected to politics, economics.

What do you think about euro in Lithuania?

Hard to say...If it comes to a question of integration I don't know if it's a great thing or bad thing but in a sense of comfort that I don't have to change money when I go somewhere it's a good thing. But I think I will miss our currency.

Do you think that *ERASMUS* changed your thoughts about Europe?

I think it didn't change my mind about Europe or European identity, I think I feel quite the same as when I went there. But I feel *ERASMUS* more on my personality – skills, communication, getting to know people, new places. When I came home I was not much thinking about if I changed or something changed in my head. I am not more European, just that I met more people. I think I am more related to Europe because I met those people. Maybe I don't realize that now, maybe it changed something.

How was coming back from *ERASMUS* to Lithuania?

Of course in the beginning it was more hard, it was because of friends. Maybe I miss that diversity of people - different cultures, different countries, different points of view. Lithuania is quit monolithical country- one nation almost. I am really happy to see different people, different cultures, different races, it's really beautiful but you don't see it here in Lithuania.

Did *ERASMUS* change your thoughts about Lithuania?

I think yes. It made my opinion more intense. It's mostly related to the way Lithuanians see and accept other cultures and other people. I think they are xenophobic and racist, I am very ashamed of that, I was ashamed of that before but I feel that more even after *ERASMUS*. I feel how cheap it is here. I saw even better how we are closed and that we are running after western part but we are still far from them, we still have to do many things in many ways in our understanding. When I came back I saw again those things that I don't like about my country.

Would you be ready to go to another exchange in Europe?

Yes, please, I would like to do that! But now I cannot. But I would really do that.

Did you felt like this before *ERASMUS* ?

No. I wanted to go of course but I wasn't so sure that it's a great idea. I thought maybe it will be do hard for me and I will not manage to speak with people and I can't say anything, I don't know words, I don't know how to do that and that. But now it feels more sure, I can communicate with different people, it's not hard, come on, they are the same, it's very interesting experience. I advise everybody to do that. My friend before *ERASMUS* was so

scared, she thought she can't manage to do that, but I made her go and it was the best experience.

Would you be ready to live in another country?

Yes, I think so. Even now in the summer I'm planning to go to Denmark to work, but maybe because I know Lithuanian people there, they will help me. But I think I am more brave to do that now. It's very interesting to see a little bit or a lot different lifestyle. What *ERASMUS* showed me was that you can do many things and you can live in another country, you can do it. I would like to go somewhere to live and then go somewhere else, I think it's quite addictive.

Could you sum up the influence of *ERASMUS* on your academic, professional and personal life?

Academic things I think it's...I couldn't say that I learned a lot of there, just specific courses, but it was very interesting to see how you can be in the university which is in another country, where you study in English. I thought I will not understand anything but actually it's very possible and not that difficult. So now I really want to go maybe not this year but later to study Masters somewhere else and I think *ERASMUS* made me more brave to do that, encourage me. I don't think it's very big about professional thing. I had one course that was really interesting, it was taught by Bulgarian teacher that travelled everywhere and we got along really well. She taught me something and asked me something about Lithuania. It was very interesting because here in Lithuania professors and students are not very close. There is professor and student and they don't go to each other's house or talk a lot. There it was different. But the teachers who communicate more where not Finns, they were Americans, Bulgarians. Personal- I don't know, a lot of things. It's nice to be somewhere else, meet new people, to improve your language. I have new friends which is quite amazing. I met a lot of people there, we said that we will meet each other, but we are not doing that. But there are some friends with whom I lived and few other people that I met there I get along well also now. Maybe we don't talk every day like with my friends here but I think 5 or 6 people I communicate regularly. My friend circle expanded. I have more chances to stay in their countries, I get more chances to see how people from other countries are thinking about something. And English is very nice to use it and not to lose the chance to use it. Maybe I will understand how all these things influenced me a little bit later. It influenced me but it is very hard to articulate that experience.

How do you evaluate *ERASMUS* programme?

I value it well. Because I think it's very good chance for students to go abroad and to do all the things that I was talking about and even more. At the same time I remember that me and my friends were talking that maybe it's a secret plan of European Union to make integration easier, you bring people to one place, they become friends, they fall in love and they go home but they don't feel the same, they want to meet those people and create families. I think they are good at breaking heart to people, you miss so many people and then you go away, it's very sad. Our part of Europe *ERASMUS* gives a lot more – getting more comfortable in Europe, getting more ideas about European identity, but maybe for western Europeans it's not like that.

Was it worth going on *ERASMUS*?

It was worth going of course. It was very very good experience and I'm very happy that I did it. I don't know why but it was very good. My friend was one semester in Portugal, now she is in Cyprus. I think if it was one year ago I would like to use opportunity to go somewhere. Now I am very jealous of her but I am too busy to go now.

Bakalaura darbs

„ERASMUS PROGRAMMAS NOZĪME JAUNIEŠU EIROPAS IDENTITĀTES VEIDOŠANĀ”

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas kultūras socioloģijas un menedžmenta katedrā

Ar savu parakstu apliecinu, ka bakalaura darbs izstrādāts patstāvīgi; izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Linda Vecvagare _____ 19.05.2014.
Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____ 05.2014.
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds Paraksts

Recenzents: _____
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ .05.2014.

Studējošo servisa speciāliste: _____
Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA _____ gala pārbaudījumu komisijas sēdē
Bakalaura, maģistra

____ .05.2014. prot. Nr. ____, vērtējums _____

Komisijas sekretārs: _____
Vārds, uzvārds Paraksts